

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

Mat
Class No. 894.8121

Book No. As 855a

N. L. 38.

MGIPC—S1—36 LNL/60—14-9-61—50,000.

31/10/53
A/555

രത്നരീതി പരിതം

കഥ കവി

പ്രകാശനം വ്യാഖ്യാനം

എ. കൃഷ്ണപ്പിള്ളാശ്ശേരി

പ്രകാശകൻ

എം. പത്മനാഭപ്പിള്ളി

അദ്ധ്യക്ഷൻ

"കോസ്ത" പബ്ലിഷ്

കൊച്ചി

പ്രകാശനം വ്യാഖ്യാനം

1953

പ്രിന്റ്

അംബരീഷചരിതം

കഥകളി

സുഭാഷനും വൃദ്ധനും

എ. കൃഷ്ണപ്പിഷാരോടി

പ്രകാശകൻ

എം. പത്മനാഭപ്പണിക്കർ

തൃശ്ശൂർ

പ്രകാശനം 1911

തിരുവനന്തപുരം

1091

പ്രകാശനം വൃദ്ധനും

അവതാരിക .

കഥകളി .

കഥകളിക്കാണാവരോ അതിന്റെ ആകുപ്പാടെയുള്ള സ്വരൂപം നിശ്ചയിച്ചു അവരോ ഈ പുസ്തകം വായിക്കുന്നവരിൽ അതേതന്നെ ഉണ്ടാവുവെന്ന് വഴിയില്ലെന്ന് എനിക്കറിയാം. എങ്കിലും കഥകളിക്ക് അഭിസ്മാനമാക്കിട്ടുള്ള വിഷയങ്ങൾ ഏതെല്ലാമൊന്നു നിരൂപണം ചെയ്യാനാവാം അതിന്റെ ചാരുതകളിലും സ്വരൂപത്തിലും ആദ്യവസാനം നല്ലവണ്ണം ഒരു നോക്കിക്കാണുന്നതായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. ഒന്നാമതായി ചടങ്ങുകളുടെ സ്ഥിതിക്കു നോക്കാം. ആദ്യം 'ആലാപനം' എന്നു പറയുന്ന വാദ്യം പ്രധാനമായി അത് അതു് ഒരു 'കേളി' നടത്തുന്നു. അതിന്റെ അവസാനത്തിൽ രാഗസ്ഥലം മുഴുവനും തിരശ്ശീലപിടിച്ചു മറക്കുകയും വാദ്യക്കാർ അതിന്നകത്തായിത്തീരുകയും പാട്ടുകാർ രാഗംപാടിത്തുടങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നു. അതോടുകൂടിക്കണ നാലാരിൽ (വേഷക്കാരിൽ) ചിലർ അവയിൽ ഒരു 'കച്ച' മാത്രം കെട്ടി തിരശ്ശീലകളെ നിന്നു ചില 'വായ'ത്താരി' പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നാലുജാതിക്കെഴുതിച്ചു നൃത്തം തുടങ്ങുന്നു. ഈ ഭാഗത്തിന് 'നോടയം' എന്നാണ് പേർ പറയപ്പെടുന്നത്. ആ നൃത്തംകഴിഞ്ഞു നടന്മാർ പൊതുവെ പാട്ടുകാർ വരുന്നല്ലോകൾക്കു ചൊല്ലുകയായി. അതിന്റെ അവസാനത്തിൽ അന്ന് ആട്ടാട് നിശ്ചയിച്ച കഥയിലെ ആദ്യത്തെ ഭാഗവും ചൊല്ലുകയും രണ്ടിൽ മുഖങ്ങൾ വേഷങ്ങൾ അതങ്ങതു വരുകയും ക്രമേണ തിരശ്ശീലമാറുകയും ചെയ്യുന്ന പിന്നെ അവർ അരങ്ങത്തുനിന്നു പോക. മറ്റൊരു ഭാഗത്തിന് 'പുറപ്പാട്ട്' എന്നാണ് പേർ. പുറപ്പാടിൽ അഭിനയിച്ച മുദ്രകളോ യാതൊന്നും ഉണ്ടല്ലെന്നതന്നെ പറയാം. കണ്ണും പുരികവും പലതരത്തിലും ഇടക്കി സ്ഥലീനമുണ്ടെന്നു കാണിക്കുകയല്ലാതെ ഒരു രസത്തിന്റെ അംശംപോലും നടി വേഷത്തോ കൈകൾ തിരിച്ചും മറിച്ചും കളിപ്പിക്കുകയല്ലാതെ മുദ്രകളുടെ നിശ്ചയിൽ കാണിക്കേണ്ടതോ ഈ അവസരത്തിലില്ല. പലവിധത്തിലും നൃത്തം ചെയ്യുകയാണു പുറപ്പാടിൽ പ്രധാനമായിട്ടുള്ളത്. ആ നൃത്തത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ അടുത്തരംഗത്തെ പ്രവേശിക്കുന്ന കഥാപാത്രത്തിന്റെ പേർ മാത്രം എന്നാൽ - 'അംബരീഷൻ' എന്ന ഒരു രാമോദ്ധരണായിരുന്നു എന്നു മാത്രം കാണിച്ചു രംഗത്തിൽനിന്നു ആ വേഷങ്ങൾ പോകുന്നു. ഈ മുദ്ര കാണിക്കുന്നതു പുറപ്പാടിയിലെ പ്രധാനവേഷം മാത്രവുമാണ്. ഈ പ്രധാനവേഷം 'പല്ല' തന്നെയായിരിക്കാം; അല്ലാതെ 'കന്തി'യോ 'താടി'യോ മറ്റൊരു ആവില്ല. പുറപ്പാട്ടുതുടങ്ങുന്നതോടുകൂടി നൃത്തത്തിന് മോടിയും താഴിയുവു ഉണ്ടാക്കുവാൻ പ്രധാനമാക്കി വെച്ചിട്ടുള്ള 'ചെണ്ട'യും മറ്റുവാദ്യങ്ങളും

ചേർന്നു പ്രയാഗിച്ചുതുടങ്ങും. പൂർണ്ണാഭിഷിക്താൽ വാദ്യകാരും പാട്ടുകാരും വീണ്ടും ഭംഗത്തിലേക്കു കയറിനിന്നു അവരുടെ പ്രയാഗസാമന്ത്രി പ്രകടിപ്പിക്കുകയായി. ഈ ഭംഗത്തിനുള്ള പേര് 'മേളപ്പുരം' എന്നാണ്. ഏതു കഥയിലും മേളപ്പുരത്തിൽ ചൊല്ലാനുള്ള പാട്ട് 'മഞ്ജുതരകണ്ഠതലാങ്കുലിസമരം' എന്ന അശ്ലുപരിയിലെപ്പുരം തന്നെയാണു്. മേളപ്പുരം കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയും അർദ്ധ ഭംഗത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തേക്കു മാറിനിൽക്കയും തിരശ്ശീല കൊണ്ടു രംഗം മറക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പിന്നെ മുറക്കു കഥ തുടങ്ങുകയായി. ഇതാണ് കഥകളിയുടെ ആരംഭത്തിൽ എല്ലാദിനവും പൊതുവായുള്ള ചടങ്ങിന്റെ ചട്ടം.

കഥ തുടങ്ങിയാൽപിന്നെ എല്ലാ വേഷങ്ങൾക്കും അതതു പ്രകൃതത്തിന്നനുസരിച്ചു അഭിനയങ്ങളും മുദ്രകളും നൃത്തങ്ങളും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്. ശ്രീവേഷത്തിന്റെ ആട്ടത്തിൽ ചെന്നപ്രയാഗമില്ല. പ്രധാനവേഷങ്ങൾ ഉല്പാതവണ്ണനും, വനവണ്ണനും, സ്വർഗ്ഗവണ്ണനും, കൈലാസോത്തരണം മുതലായ മറ്റു ഗുണമകാരൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും ഭാരോദാര പ്രകൃതം അനുസരിച്ചു അഭിനയിക്കാറുണ്ട്. അതുപോലെതന്നെ 'കിമിന്ദു:കീപന്തം കിമുദകരബിംബം കിമുതവം' ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിട്ടുള്ള ചില പ്രസിദ്ധോക്താക്കളും അടി വരാറുണ്ട്. മിക്കതും ആ വക അഭിനയങ്ങളെക്കൊണ്ടാണ് വേഷക്കാരന്റെയോ ഗുണ മാറ്റമെടുക്കാനോ പതിവുള്ളതും. ഭാരോദാരസ്ഥിതിയും പാത്രങ്ങളുടെ സ്വഭാവഭേദത്തിനും അനുഗുണമായി പലമാതിരി വേഷങ്ങളും കഥകളിയിൽ ഉണ്ടെങ്കിലും പ്രധാനപാത്രങ്ങളുടെ വേഷം പ്രായേണ പച്ചയോ കത്തിയോ ആയിരിക്കുന്നതാണ്.

ഇനി കഥകളിഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ ആകുപ്പാടെയുള്ള സ്വരൂപം നോക്കാം.— ഈ കഥകളിയിൽ പെട്ട എല്ലാ ഗ്രന്ഥങ്ങളും നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളതു ശ്ലോകങ്ങളും പദങ്ങളും (പാട്ടുകൾ) ഇടകലനിച്ചുള്ള ഒരു സ്വരൂപത്തിലാണ്. ചിലതിൽ ഈ നാലുവക പട്ടികകൾക്കു പുറമേ ഭാരോദാരങ്ങളും ഭംഗങ്ങളുംകൂടി ഉണ്ടായെന്നു വരും. എന്നാൽ പൂർണ്ണാഭിഷിക്താൽ പ്രാപ്ത വേഷം വാക്യങ്ങളോ മൂർച്ഛിക്കുമാറ്റം കൈകൾക്കു ഗുണമകരിലും കാണുന്നതല്ല. ക്രമത്തിലുള്ള കഥാഗതി കാണിക്കുന്നതല്ല. കവി സ്വന്തം വാക്കായി ശ്ലോകത്തിൽ കഴിച്ച കഥാപാത്രങ്ങൾക്കു കമ്മിൽ നടന്നിട്ടുള്ള സംഭാഷണങ്ങളോ അവരുടെ വിചാരങ്ങളോ അല്ല പാത്രങ്ങളുടെ വാക്കായിത്തന്നെ പദങ്ങളുടെ സ്വരൂപത്തിൽ നിർമ്മിച്ചിരിക്കും. സാഹിത്യവിജ്ഞാണിൽ രസാലങ്കാരങ്ങളെ പുഷ്പിപ്പിച്ചുതന്നതിനെപ്പോലെ സംഗീതവിജ്ഞാണിൽ കഥാപാത്രങ്ങളുടെ തരവും പ്രകൃതവും അനുസരിച്ചു അതതു രസങ്ങൾക്കു യോജിച്ച രാഗങ്ങളും പദങ്ങളുടെ മേളങ്ങളും ചേർത്തിണക്കി പുഷ്പി വരുത്തുന്നതിലും കവി പ്രത്യേകം മനസ്സിയതോണ്ടു തായിട്ടാണ് കഥകളിയുടെ സ്വഭാവം ഇരിക്കുന്നതു്. ഈ ഗുണം തികഞ്ഞിട്ടുള്ള ഗ്രന്ഥങ്ങൾ എണ്ണത്തിൽ വളരെച്ചുരുക്കമാണെങ്കിലും അതുള്ള ഗ്രന്ഥങ്ങളെ മാത്രമേ അഭിനേതാർ ഉത്തമനിലയിൽ ഗണിച്ചു വരുന്നുള്ളൂ. ഇത്രയും സംഗതികൾ മനസ്സിൽവെച്ചുകൊണ്ടു ഈ ദൃശ്യകാവ്യരീതിയുടെ ഉൽപത്തി പാലത്തു മലയാളത്തിലുണ്ടായിരുന്ന മറ്റു ചില ദൃശ്യകാവ്യവിശേഷങ്ങളും

ഇതും തമ്മിൽ കൂട്ടിയിണക്കിനോക്കിയാൽ കഥകളി വന്നുകൂടിയുള്ളവഴി കണ്ടു പിടിച്ചാൻ അധികം പ്രയത്നം വേണ്ടിവരുന്നതല്ല.

ചാക്രവാർത്താദി വരുന്ന 'കൂടിയാട്ടം' എന്ന സംസ്കൃതനാടകാഭിനയം അഷ്ടപദിയാട്ടം, കൃഷ്ണനാട്ടം ഇങ്ങനെ മൂന്നുതരം ഭൂതകാവ്യങ്ങളാണ് കഥകളിയുടെ ആരംഭകാലത്തു കേരളത്തിൽ ഉൽകൃഷ്ട ഭൂതകാവ്യങ്ങളുടെ നിലയിൽ നടപ്പുണ്ടായിരുന്നത്. ഇതിൽ അഷ്ടപദിയാട്ടവും കൃഷ്ണനാട്ടവും നൃത്തപ്രധാനങ്ങളും കൂടിയാട്ടം നാട്യപ്രധാനവുമാണ്. ഗുണമന്ദിരപരമേശ്വരയെടത്തോളവും അഷ്ടപദിയാട്ടത്തിനും കൃഷ്ണനാട്ടത്തിനും തമ്മിൽ പറയത്തക്ക വ്യത്യാസമൊന്നുമില്ല. ശ്ലോകങ്ങളും പദങ്ങളും ഇടകലർന്ന രൂപം തന്നെയാണ് രണ്ടിനും ഉള്ളത്. പദങ്ങളിലെ ചരണങ്ങളുടെ സംഖ്യമാത്രം കൃഷ്ണനാട്ടത്തിൽ ചിലേടത്തു കുറച്ചിട്ടുണ്ട് എന്നുവരികൂ. രണ്ടു ഗുണമന്ദിരം മുഴുവൻ സംസ്കൃതഭാഷയിലാണ്. കഥകളിയിൽ ഭാഷ മണിപ്രവാളരീതിയോ മലയാളം തന്നെയോ സംസ്കൃതം തന്നെയോ ഇഷ്ടപോലെയാകാമെന്നു വെച്ചു. അത്രമാത്രമേ ആട്ടകഥയിൽ ആകൃതിക്കു ഭേദം ചെയ്തിട്ടുള്ളൂ. എന്നാൽ ശ്ലോകങ്ങൾ മിക്കതും സംസ്കൃതവും പദങ്ങൾ മിക്കതും മണിപ്രവാളവുമായിട്ടാണ് കഥകളിഗുണമന്ദിരങ്ങളിൽ അധികവും ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്. കഥകളിയിലെ നൃത്തനിയമനത്തിനുള്ള അടിസ്ഥാനവും അഷ്ടപദിയും കൃഷ്ണനാട്ടവും തന്നെയാണ്. പക്ഷേ ആ വിഷയത്തിൽ പലതരത്തിലും പരിഷ്കാരങ്ങൾ വരുത്തി കണ്ടാലറിയാത്തവിധം മാറ്റം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഈ പരിഷ്കാരരീതികൾക്കാണ് 'കല്പടിക്കോടൻ' സമ്പ്രദായമെന്നും 'കപ്പിളിങ്ങാടൻ' സമ്പ്രദായമെന്നും രണ്ടു തരത്തിലുള്ള വകഭേദങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്.

വേഷങ്ങളുടെ മട്ടും അഭിനയരീതിയും കൈമുദ്രകളും മറ്റു സകല ചടങ്ങുകളും കൂടിയാട്ടം എന്ന നാടകാഭിനയത്തിന്റെ ഒരു നേർ പകർപ്പാണെന്നുതന്നെ പറയാം. കൂടിയാട്ടത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ മിഴാവിന്മേൽ 'കേളി' കൊട്ടിവരുന്നതു കഥകളിയിൽ ശുദ്ധ മദ്യത്തിന്മേലാകിയെന്നു ഉള്ളൂ. കൂടിയാട്ടത്തിലെ നാടികു മുന്പായി നടന്മാരെല്ലാം കൂടി അവിടെ കലക്കൈവരങ്ങളെയും നാട്യശാസ്ത്രകർത്താക്കന്മാരായ ആചാര്യന്മാരെയും പല ചടങ്ങുകളോടും കൂടി വരുന്നതിന്നു പകരമായിട്ടുള്ളതാണ് കഥകളിയിലെ തോടയം. പക്ഷേ കൂടിയാട്ടത്തിൽ ഈ വരണം അണിയറയിൽ വെച്ചാണ് കഴിച്ചു വരുന്നത്. കഥകളിയിലെ തോടയം അരങ്ങത്തു തിരശ്ശീലക്കുള്ളിൽ വെച്ചാണ് എന്നൊരു ഭേദം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഈ ഭേദത്തിനും ചില കാരണങ്ങളിലൊന്നില്ല. കൂടിയാട്ടത്തെ ഒരു നാടകാഭിനയത്തിന്റെ നിലയിൽ മാത്രമായിട്ടല്ല ജനങ്ങൾ കരുതിവന്നിരുന്നത്. ഈശ്വരപ്രീതിക്കും സന്തതി, സമ്പത്തു മുതലായതിനും കാരണമായ ഒരു മംഗളകർമ്മമാണെന്നുള്ള മാഹാത്മ്യവും കൂടി അതിന്നു കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ചാക്രവാർത്താദി മുടി കണ്ടു തൊഴുതുപോവാനായി കൂടിയാട്ടവും കൂത്തും കാണാൻ വരുന്നവർ ഇക്കാലത്തും വളരെ ദുർല്ലഭമായിട്ടില്ല. അതിനാൽ ആ വക മംഗളകർമ്മങ്ങളുടെ അംഗങ്ങൾ പിഴച്ചുപോയാൽ കൈവകോപം ഉണ്ടാകുമെന്നുംകൂടി വരുന്നതുകൊണ്ട് അണിയറയിൽവെച്ചു

ചെയ്യുന്നതായാലും അങ്ങനെയൊക്കെ ചെയ്യുന്നതായാലും ഏതു കാലത്തും മുടക്കം കൂടാതെ നിലനിന്നു വരുന്നതാണ്. 'വേഷ്' എന്നു സാധാരണ പറഞ്ഞു വരുന്ന ചാക്യാർകൂത്തിലെ നൃത്തമംഗളം രംഗത്തിൽവെച്ചാണ് ചെയ്യുന്നത്. അതിന്റെ ഗുണതത്വവും മതത്തോടുകൂടിക്കെട്ടിട്ടുള്ള ആ വക കർമ്മങ്ങളിൽ മംഗളം മുതലായ പ്രാരംഭകർമ്മങ്ങൾ എവിടെയെങ്കിലും വെച്ചു നടത്തണമെന്നു വെക്കേണ്ടതല്ലാതെ അതിനുള്ള സ്ഥലത്തെപ്പറ്റിയേടത്തോളം നിബ്ബന്ധം ചെയ്യേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നുള്ളതന്നെയായിരിക്കണം. കഥകളിയോടെ ഒരു വിനോദവിശേഷം മാത്രമായി വെച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അതിലെ പ്രധാന മംഗളകർമ്മം രംഗത്തിൽതന്നെ നടത്തണമെന്നു നിശ്ചയിക്കാത്താൽ കാലക്രമത്തിൽ ആ ചടങ്ങു തീരെയില്ലാതായിപ്പോയേക്കാമെന്നും അങ്ങനെ വരരുതെന്നും കഥകളിയുടെ ആദികർത്താവു കരുതീട്ടായിരിക്കണം. ഈ ദേശം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അതിനുംപുറമെ കൂടിയാട്ടത്തിലെ നേപഥ്യമംഗളത്തിനു വാദ്യങ്ങളുടെ ആവശ്യം തീരെയില്ല. നൃത്തവും നാട്യവും ഒരുപോലെ പ്രധാനമായ കഥകളിയിൽ വാദ്യങ്ങളുടെയും പാട്ടിന്റെയും സഹായത്തോടുകൂടി നടത്തേണ്ടതോടയം തിരശ്ശീലയ്ക്കകത്തന്നെ അണിയറയെന്നു കല്പിച്ചു നടത്തുന്നതിന്നേ സൗകര്യവും ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. കൂടിയാട്ടത്തിലെ നാദിതന്നെയായ് കഥകളിയിലെ വരനശ്ശോകങ്ങൾ. കൂടിയാട്ടത്തിൽ നാദിക്കുശേഷം സൂത്രധാരൻ പ്രവേശിച്ചു പ്രസ്താവന കഴിയുന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗമാണ് കഥകളിയിൽ വരനശ്ശോകങ്ങൾക്കു ശേഷമുള്ള പുറപ്പാട് എന്ന ഭാഗം. പുറപ്പാടിൽ വരുന്ന വേഷങ്ങളും വാസ്തവത്തിൽ സൂത്രധാരനും നടിയും നടനുമെല്ലാം തന്നെയാണെന്നു് അതിന്റെ ചടങ്ങുകൾ നല്ലവണ്ണം പരിശോധിച്ചാലറിയാവുന്നതുമാണ്. പുറപ്പാടിൽ അഭിനയം യാതൊന്നുമില്ല; കയ്യും മെയ്യും സ്വാധീനമുണ്ടെന്നു കാണിച്ചു നൃത്തനാടകം അഭിനയിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നുവെന്നു സഭസ്യരെ മനസ്സിലാക്കുകയും അവസാനത്തിൽ അന്നത്തെ കഥയിൽ ആദ്യം പ്രവേശിക്കുന്ന കഥാപാത്രത്തെ മുദ്രകാട്ടി അറിയിച്ചുപോകയുമാണ് അതിൽ ചെയ്തവരെന്നതു്. പല കഥകളി ഗ്രന്ഥങ്ങളിലും പുറപ്പാടിൽ ചൊല്ലുന്ന പദ്യം അതതു ഗ്രന്ഥകാരന്മാർ നിക്ഷിപ്തങ്ങളായിരിക്കും. അതിന്റെ സ്വരൂപവും അർത്ഥവും പരിശോധിച്ചു നോക്കിയാലും ഈ സംഗതി മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാണ്. നാടകത്തിലെ പ്രസ്താവനയിലും സംഗതികൾ ഇതുതന്നെയാണല്ലോ, എന്നാൽ ഈ വിഷയത്തിൽ കാലക്രമംകൊണ്ട് അല്പം ചില മാറ്റത്തിനിടവന്നുപോയിട്ടുണ്ട്. ആദ്യത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന കഥാപാത്രത്തിന്റെ വേഷം പ്രായേണ 'പച്ച' എന്ന തരത്തിലുൾപ്പെട്ടതാകുകൊണ്ടും സൂത്രധാരൻ അധികം വേലയില്ലാത്തതുകൊണ്ടും വേഷം കെട്ടുന്നതിനുള്ള പ്രയത്നത്തിന്റെ അധികം കൊണ്ടും ആ കഥാപാത്രത്തിന്റെ വേഷം ധരിച്ച ആൾതന്നെ ആദ്യത്തിൽ സൂത്രധാരന്റെ ചടങ്ങുകൂടി കഴിച്ചാൽ മതിയെന്നുവെച്ചു സൗകര്യം മാത്രം നോക്കി അപ്രകാരം ചെയ്തുകൂടി, ആ വഴിക്കു സൂത്രധാരന്റെ പ്രവേശനമായ 'പുറപ്പാടിനു' അംബരീഷന്റെ പുറപ്പാട്, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ പുറപ്പാട് എന്നൊക്കുപറവാൻ ഇടയും വന്നുകൂടി, കഥാപാത്ര

ത്തിന്റെ പ്രവേശത്തിൽ വേണമെന്നു വെച്ചിട്ടുള്ള ശംഖുവിളിയും ആലവട്ടവും മേലാപ്പും എല്ലാം സുത്രധാരന്റെ പ്രവേശത്തിലായിത്തീരുകയും ചെയ്തു. അന്ധപരമ്പരവഴിക്ക് ഇങ്ങനെ ഒരു കോട്ടം തട്ടിടുണക്കിലും പുറപ്പാടിന്റെ ചടങ്ങുകൾ ആ വേഷം സുത്രധാരനാണെന്നു ഇക്കാലത്തും സ്വപ്നമാകാ തിരിക്കുന്നതുമില്ല.

കൂടിയാട്ടത്തിൽ പ്രസ്താവനകഴിച്ച മിഴാവുകൾ മുഴക്കുന്നതും കഥകളിയിലെ മേളപ്പദവും കഥാപാത്രത്തിന്റെ പ്രവേശത്തിൽ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള മംഗളാശ്വാസം തന്നെയാണു്. പ്രായേണ കഥകളികളിലും ചാക്യാന്മാർ പ്രധാനമായി അഭിനയിച്ചു വരുന്ന നാടകങ്ങളിലും ഒന്നാമതായി പ്രാവശിക്കുന്ന കഥാപാത്രം രാജപദവിയിലിരിക്കുന്ന ഒരാളാണെന്നുള്ളതു കൂടി കാക്കുമ്പോൾ മേളപ്പദമെന്ന ആശ്വാസത്തിന്റെ ശേഷിപ്പും സ്വപ്നമാകുന്നതാണല്ലോ. ഏതു കഥയിലും മേളപ്പദത്തിൽ 'മഞ്ജുതരകണ്ഠതല' എന്ന അശ്വപദിതന്നെ ചൊല്ലിവരുന്നതു കഥകളിഗ്രന്ഥത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തിനു് അശ്വപദിയാണു് മാതൃകയായി സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന സംഗതിയുടെ സ്മരണയ്ക്കുവേണ്ടിയും കൂടി യായിരിക്കാം. ഇതിനെല്ലാം പുറമെ കഥകളികളിൽ ഒരോരോ സന്ദർഭത്തിൽ അഭിനയിച്ചുവരുന്ന ശ്ലോകങ്ങൾ തന്നെയും അവയുടെ അഭിനയക്രമങ്ങൾ പോലും മിക്കതും കൂടിയാട്ടമായി അഭിനയിപ്പാൻ ചിട്ടപ്പെടുത്തി ഏർപ്പാട് ചെയ്തിട്ടുള്ള സംസ്കൃതനാടകങ്ങളായ ധനഞ്ജയം, തപതീസംവരണം, ആശ്വമുഖ്യധാമനി, വിപ്ലവനാഭിഷേകം ഇവയിലുൾപ്പെട്ട വയാണെന്നുള്ള സംഗതിയും പരിശോധിച്ചാലറിയാവുന്നതാണു്.

എന്നാൽ അഭിനയത്തെപ്പറ്റിയേടത്തോളവും കഥകളിക്കാരൻ അല്പം ചില മാറ്റങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നില്ല. നാടകത്തിലെ ശ്ലോകങ്ങളും മുഹൂർത്തകളും എല്ലാംതന്നെത്താൻ ചൊല്ലുന്ന കൂടിയാട്ടക്കാരൻ അവയിൽ പറ്റാത്ത സംഗതികൾ ആദ്യം ഒരുവട്ടം അഭിനയിക്കുകയും പിന്നെ അതുചൊല്ലി രണ്ടാമതും അഭിനയിക്കുകയും ചെയ്തുവരുന്നതിനെ അശ്വപദിയാട്ടംപോലെ പാട്ടു മറ്റൊരു വൻ ചൊല്ലുന്ന കഥകളിയിൽ അഭിനയം ഒരുതവണമാത്രം മതി എന്ന നിലയിൽ പരിഷ്കരിച്ചു. അഭിനയവിശേഷംകൊണ്ടു വളരെപ്പുഷ്പപ്പെടുത്തി സഭാസ്വന്മാരുടെ മനസ്സിനു തന്മയത്വം വരുത്തിട്ടുള്ള രസത്തിനു് നടൻ ചിലവാക്കുകൾ അസ്വാഭാവികമായി നീട്ടിപ്പറയുമ്പോൾ പെട്ടെന്നുണ്ടായിത്തീരുന്ന വിഷ്ണുഭക്തപ്പെട്ടിപ്പോലും അഭിനയചാതുര്യവും സംഗീതനൈപുണ്യവും ഒരാളിൽ തന്നെ സിദ്ധിക്കുന്നതു് അതിദുർല്ലഭമാകയാൽ സൗകര്യമനുസരിച്ചു നടൻ ശബ്ദംപുറപ്പെടുവിക്കുന്നതുതന്നെ നേത്രോദ്രിയാംവഴിക്കുണ്ടുവെച്ചു തന്മയത്വം വന്നിട്ടുള്ള രസത്തിനു നൂനതവരുത്തുവാൻ കാരണമായിത്തീരാനാണു് പലപ്പോഴും എളുപ്പമെന്നുള്ള സൂക്ഷ്മത്വം ആലോചിച്ചും നടന്മാർ ഒരുവാക്കും പറയേണ്ടതില്ലെന്നും ഏർപ്പാടുത്തി. ഇതു ഏർപ്പാടുനിമിത്തം അഭിനയന്മാരല്ലാ അവരുടെയിടയിൽ കഥകളിക്ക് 'ഉപമകളി' എന്നൊരു പരിഹാസപ്പേരു

ണ്ടായിട്ടില്ലെന്നില്ല. പക്ഷെ ആ പരിഹാസത്തുകാരും അഭിജ്ഞാനരുടെ സന്തുഷ്ടിക്കാണു കഥകളിക്കാരൻ അധികം വിലവെച്ചത് എന്നു ഉള്ളൂ. സംസ്കൃതനാടകക്കാർ “യുദ്ധം രാജ്യഭംഗം മരണം നഗരോപരോധനം ചൈവപ്രത്യക്ഷാണിതനാകേ” എന്ന ഭരതശാസ്ത്രപ്രകാരം യുദ്ധമുതലായ ചില സംഗതികൾ രംഗത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായിക്കാണിക്കരുതെന്നു നിയമംവെച്ചിട്ടുള്ളതു കേവലം അഭിസ്ഥാനമില്ലാത്തതല്ലെങ്കിലും കഥകളിക്കാരൻ മറ്റു ചില ഉദ്ദേശങ്ങളാൽ ആ നിയമം സ്വീകരിച്ചിട്ടില്ല. അനഭിജ്ഞാനരും കൂടി ഉൾപ്പെട്ട പൊതുജനങ്ങളെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതു പ്രചാരാധിക്യത്തിനവ്യക്തമായിരിക്കുമെന്നു കണ്ട കഥകളിക്കാരൻ യുദ്ധമുതലായ ഭാഗങ്ങൾ തന്നെയാണ് അനഭിജ്ഞാനരെ സന്തോഷിപ്പിക്കാൻ ഏല്പിട്ടുത്തീർത്തത്.

ഇനി ആകപ്പാടെയുള്ള സ്വഭാവംകൊണ്ടു നോക്കിയാലും നാടകരീതിയിൽ നിന്ന് അല്പം ചില വ്യത്യാസങ്ങൾമാത്രമാണ് കഥകളിയുടെ രീതിയിൽ ചെയ്തിട്ടുള്ളതെന്നു കാണാം. നാടകത്തിൽ കവിയുടെ സ്വന്തം വാക്കായി ചില അഭിനയച്ചടങ്ങുകൾ മാത്രമല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറയരുതെന്നും കഥാഗതി മുഴുവനും കഥാപാത്രങ്ങളുടെ സംഭാഷണരൂപമായിത്തന്നെ കാണിക്കണമെന്നുമാണല്ലോ നിശ്ചയം. അതുപോലെതന്നെ ഒരങ്കത്തിൽ പൂർവ്വംഗം, പ്രധാനരംഗമായ അങ്കം ഇങ്ങനെ രണ്ടുരംഗത്തിലധികം പാടില്ലെന്നും കഥയുടെ പ്രധാനഭാഗം അങ്കംകൊണ്ടു അപ്രധാനഭാഗം പൂർവ്വംഗങ്ങളായ വിഷ്ണുഭം പ്രവേശകം മുതലായതിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന അപ്രധാനപാത്രങ്ങളുടെ വാക്കുകൾകൊണ്ടു വെളിപ്പെടുത്തേണ്ടതാണെന്നും സംസ്കൃതനാടകങ്ങളുടെ സ്വഭാവം നോക്കിയാലറിയാവുന്നതാണല്ലോ. ഇതിൽ കഥയുടെ അപ്രധാനാംഗങ്ങൾ കവിക്ക് സ്വന്തംവാക്കിൽതന്നെ പറയാമെന്നുവെച്ചു കഥകളിക്കാരൻ അതിനുവേണ്ടി ശ്ലോകങ്ങളും ഭണ്ഡകങ്ങളും ഏല്പിട്ടുത്തി. ഇങ്ങനെ നാടകക്കാരന്റെ പൂർവ്വംഗങ്ങളുടെ കാര്യമാണ് കഥകളിക്കാരൻ ശ്ലോകത്തിൽ കഴിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഒരു നാടകത്തിൽ ഇത്ര അങ്കമേ പാടുള്ളൂ എന്നുള്ള നിശ്ചയവും കഥകളിക്കാരൻ വേണ്ടെന്നുവെച്ചു. അതിനാൽ കഥകളിയിൽ ഒരോ രംഗങ്ങളും നാടകത്തിലെ അങ്കങ്ങളുടെ സ്ഥാനം വഹിപ്പാനും മതിയായിത്തീർന്നു.

‘കൊട്ടാരക്കരത്തമ്പുരാൻ’ ആദ്യമായി ‘രാമനാട്ടം’ എന്ന പേരോടുകൂടി ഏല്പിട്ടുത്തീർത്ത കഥകളി ‘കുപ്പിച്ചിങ്ങാട്’ നമ്പൂതിരി മുതലായ കലാവിദ്വാന്മാരുടെ ശ്രദ്ധയ്ക്കു വിഷയമായിത്തീർന്നുകൊണ്ടാണ് അഭിനയത്തിലും നൃത്തത്തിലും അസാമാന്യമായ ഉൽകൃഷ്ടനിലയെ പ്രാപിച്ചത്. അങ്ങനെ ഉൽകൃഷ്ടനിലയിൽ എത്തിയതുകൊണ്ടാണ് കേരളത്തിൽ മറ്റൊരു ദൃശ്യകാവ്യത്തിനും സിദ്ധിക്കാത്ത പ്രചാരം കഥകളിക്കു സിദ്ധിപ്പാനും പല മഹാരാജാക്കന്മാരും ഈ ദൃശ്യകാവ്യത്തെ വേണ്ടവിധം കൊണ്ടാടി പുഷ്ടിപ്പെടുത്തുവാൻ ഇട വന്നിട്ടുള്ളതും.

കഥാസംഗ്രഹം.

ഭാഗവതം നവമസ്കന്ധത്തിലെ നാലും അഞ്ചും അദ്ധ്യായങ്ങളാണ് "അംബരീഷചരിതം കഥകളി"യുടെ മൂലഗ്രന്ഥം. മൂലത്തിൽ സൂര്യ വംശപരമ്പര പറഞ്ഞുപോകുന്ന അവസരത്തിലാണ് ഈ കഥ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. ആ മൂലകഥയുടെ മുദ്രകും താഴെ പറയുന്നപ്രകാരമാണ്.

സൂര്യ വംശത്തിൽ 'നാഭാഗൻ' എന്ന രാജാവിന്റെ പുത്രനായി 'അംബരീഷൻ' എന്ന പ്രസിദ്ധനായ ഒരു രാജാവുണ്ടായിരുന്നു. ആ രാജാവു ഭൂമിയെല്ലാം കീഴടക്കി ചക്രവർത്തിയായിത്തീർന്നിരുന്നുവെങ്കിലും ലോകംപോലും ഐശ്വര്യമഞ്ഞനാകാതെ ശാന്തതയോടുകൂടിത്തന്നെ പ്രജാപാലനം ചെയ്തുവന്നു. എന്ന മാത്രമല്ല അസാമാന്യ ഭക്തിയോടുകൂടി വിഷ്ണുവിനെസ്സേവിച്ചും കൊണ്ടാണ് കാലം കഴിച്ചിരുന്നതും. അംബരീഷചക്രവർത്തിയുടെ ഭക്തികണ്ടു സന്തുഷ്ടനായ വിഷ്ണുഭഗവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു യാതൊരുപറ്റുവവും വരാതെ കാത്തുരക്ഷിക്കുന്നതിനായി തന്റെ പ്രധാനായുധമായ സുഭദ്രാചക്രത്തെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയുമിരുന്നു. അതാനുസന്ധനനായ ആ രാജാവ് ഈ കാണുന്ന ലോകമെല്ലാം അനിത്യമാണെന്നും കഴിയുന്നേടത്തോളം ഈശ്വരഭജനം ചെയ്യുന്നതു തന്റെ മുറയാണെന്നും വിചാരിച്ചു ഒരിക്കൽ ഭജനംവത്സരംകൊണ്ടു പൂർത്തിയാക്കത്തക്കവിധം ഭാദശീവ്രതം അനുഷ്ഠിച്ചാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. കാളിന്ദിയുടെ വക്കത്തുള്ള 'മധുവനം' എന്ന പ്രദേശത്തു വെച്ചാണ് ഈ പ്രതാനുഷ്ഠാനം നടത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചത്. അംബരീഷനെപ്പോലെ തന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നിയും വിഷ്ണുവിൽ വലിയഭക്തിയുണ്ടായിരുന്നു. അതിനാൽ ആ രാജാവും പത്നിയും അത്യാവശ്യം വേണ്ട പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി മധുവനത്തിൽ ചെന്നു താമസിക്കയും ഭാദശീവ്രതം ആരംഭിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സംവത്സരവ്രതം പൂർത്തിയാകുന്നതു പൂശ്പികമാസത്തിലെ ഭാദശിദിവസത്തിലായിരുന്നു. രാജാവും പത്നിയും വ്രതനിശ്ചയപ്രകാരം ഭാദശിയുടെ മുണഭിവാസംമുയ്യുമുതൽക്കുപവാസംതുടങ്ങി. ഭാദശിനാൾ രാവിലെ വിധിപ്രകാരം വിഷ്ണുപൂജകഴിച്ചു അനേകം വിശിഷ്ടബ്രാഹ്മണരെ 'കാൽകഴുകിച്ചുട്ടിയതിനുശേഷം പാരണകഴിച്ചാനായി ആരംഭിച്ചു. അപ്പോഴേക്കും ദുർവാസവുമഹർഷി യദൃച്ഛയായി അവിടെച്ചെല്ലുവാനിടയായി. തപോമാഹാരാധ്യമുള്ള ആ മഹർഷിശ്രേഷ്ഠൻ ആ ശുഭസമയത്തു "അതിഥിയായിവന്നതുകണ്ടു രാജാവ് അതിസന്തോഷത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തെ ആദരിക്കുകയും കാൽകഴുകിച്ചുട്ടിനു ക്ഷണിക്കുകയും ഉടൻതന്നെ കാളിന്ദിയിൽപോയി നിത്യകർമ്മംകഴിച്ചുവരുവാൻ അപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. മഹർഷി ആ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചു നിത്യകർമ്മത്തിനായി നദിയിലേക്കുപോയെങ്കിലും നദിയുടെ കരയിൽചെന്നു വെറുതെ താമസിച്ചു നേരം വൈകിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുകയാണുണ്ടായത്. രാജാവിന്റെ ഉപവാസത്തെപ്പറ്റിയാകട്ടെ ഭാദശിതിഥി കഴിയുന്നതിനുമുമ്പിൽ വ്രതപാരണ കഴിക്കാത്താൽ വ്രതത്തിനു വിഫലംവരുമെന്നുള്ള സംഗതിയെപ്പറ്റിയാകട്ടെ അദ്ദേഹം യാതൊന്നും വകവെച്ചില്ല. അങ്ങനെ നേരം വൈകിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ രാജാവിനു പരിഭ്രമമായി. ഭാദശി കഴിയുന്നതിനു

മുൻപിൽ പാരണകഴിച്ചില്ലെങ്കിൽ വ്രതത്തിനു വിഹ്നം വരുത്തിയ പാപം; മഹർഷിയെ ക്ഷണിച്ചിട്ട് അദ്ദേഹത്തെ കാൽക്കഴുകിച്ചുട്ടാതെ ഭക്ഷണം കഴിച്ചാൽ ആ വിശിഷ്ടബ്രാഹ്മണനെ അപമാനിച്ചതുനിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോപം; ഇങ്ങനെ രണ്ടുവിധത്തിലും വൈഷമ്യമാണെന്നു കണ്ടു രാജാവു വല്ലാതെ കഴങ്ങി. ഒടുവിൽ അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന ബ്രാഹ്മണരോടാലോചിച്ചു് അവരുടെ വിധിപ്രകാരം ജലംകൊണ്ടുമാത്രം വ്രതപാരണകഴിച്ചു. പിന്നെ മഹർഷിവരുന്നതു സമാധാനത്തോടെ കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. കുറെക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ദുർവാസാവു നിത്യകർമ്മങ്ങൾ കഴിച്ചു രാജസമീപത്തിലെത്തി. രാജാവു് അദ്ദേഹത്തെ സ്സൽക്കരിച്ചു ഭക്ഷണത്തിന്നിരിപ്പാൻ അപേക്ഷിച്ചുവെങ്കിലും പാരണകഴിച്ചവിവരം ഗ്രഹിച്ചു ദുർവാസാവു പെട്ടെന്നു് അതികപിതനായിത്തീരുകയാണുണ്ടായതു്. രാജാവു തന്നെ അവമാനിക്കുകയാണു് ചെയ്തതെന്നു കരുതി അദ്ദേഹം കോപം സഫിപ്പാൻ പാടില്ലാതെ—

“യോമാമതിമിമായാതമാതിമ്യേനനിമന്ത്യാച

അതേപാദേതവാംസ്തസ്യസദ്യസ്തേഭംയേഥമലം.”

എന്നു് മറ്റൊരർത്ഥത്തു് ജടപിടിച്ചു പിരിച്ചു് അതുകൊണ്ടു് നിലത്തു് കുരടിയടിച്ചു. ഉടനെ ആ സ്ഥലത്തുനിന്നു് അതിഭയങ്കരമായ ഒരു സ്വപരൂപം പൊട്ടിപ്പറപ്പെട്ടു. ‘കൃത്യ’ എന്നുപേരായ ആ ഭയങ്കരമൂർത്തി കയ്യിൽ വാളുമായി അലറിക്കൊണ്ടു രാജാവിന്റെ നേരെ പാഞ്ഞടുത്തു. പക്ഷേ ആ ധീരപുരുഷൻ നിന്ന നിൽപ്പിൽനിന്നു് കുരടിപോലും അനങ്ങുകയുണ്ടായില്ല. അപ്പോഴേക്കും കണ്ടു വിഷ്ണുചക്രം അതുഗ്രതമസ്സോടുകൂടി അവിടെ പ്രത്യക്ഷമായതു്. ആ സുഭംഗചക്രം ഒരു ക്ഷണത്തിനുള്ളിൽ കൃത്യമൂർത്തിയെ ഭവ്നിച്ചു ഭസ്മമാക്കി എന്നുമാത്രമല്ല അതുകഴിച്ചു ദുർവാസാവിനെ സ്സംഹരിപ്പാനായി ആ മഹർഷിയുടെ നേരെത്തിരിഞ്ഞു. മഹർഷി പേടിച്ചു പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. ചക്രവും പിന്നാലെച്ചെന്നു. അങ്ങനെ ലോകം മുഴുവനും മഹർഷി പാഞ്ഞുനോക്കി. എവിടെച്ചെന്നാലും ചക്രം പിന്നാലെച്ചെന്നു്. ഒടുവിൽ പേടിച്ചുരണ്ടുരണ്ടു വശംകൊട്ടു ബ്രഹ്മാവിന്റെ അടുക്കൽ പോയി സങ്കടം പറഞ്ഞു. തന്നെ കൊണ്ടുവരില്ലെന്നു ബ്രഹ്മാവുപറഞ്ഞപ്പോൾ ശിവന്റെ സമീപത്തുചെന്നു ആ ശ്രയിച്ചുനോക്കി. അവിടെയും ഗതികിട്ടിയില്ല. പിന്നെ വൈകുണ്ഠത്തിൽ തന്നെ പോയി വിഷ്ണുവിനോടു സമസ്തംപരമായും ക്ഷമിച്ചു രക്ഷിപ്പാൻ അപേക്ഷിച്ചു. വിഷ്ണുഭഗവാൻ അതിനുത്തരം പറഞ്ഞതിങ്ങനെയാണു്—“ഞാൻ ഭക്തജനാധിപനാണു്. അവരുടെഭുഖം ഏനിക്കും വലിയഭുഖമാണു്. അതുകൊണ്ടു് അംബരീഷനെത്തന്നെ ചെന്നുശ്രയിക്കാതെ ഇതിനു യാതൊരു നിവൃത്തിയുമില്ല. ഇതുകേട്ടപ്പോൾ മറ്റൊരുഗതിയുമില്ലെന്നു കണ്ടു ദുർവാസാവു് അംബരീഷന്റെ സമീപത്തേക്കു തന്നെ വീണ്ടുംചെന്നു. ആ രാജാവിനെ സ്സതിച്ചുകൊണ്ടു വിഷ്ണുചക്രവാരധയിൽനിന്നു രക്ഷപ്പെടുത്തുവാൻ അതിപാരവശ്യത്തോടെ കാക്കൽവീണപേക്ഷിച്ചു. രാജാവു ഉടൻതന്നെ ആ ചക്രത്തെ സ്സതിച്ചു വരിച്ചുകൊണ്ടു മഹർഷിയെ വിട്ടുമാറുവാൻ അപേക്ഷിച്ചതോടുകൂടി ആ ദിവ്യചക്രം മറയുകയും ചെയ്തു. ദുർവാസാവു ചക്രത്തെ ഭയപ്പെട്ടു് കാടിട്ടു്

പിന്നെ തിരിയെ അവിടെത്തന്നെ എത്തിയപ്പോഴേക്കും ദിവസം കുറെക്കുഴിഞ്ഞിരുന്നു. രാജാവു് അതുവരെയും യാത്രയാരംഭിക്കണമെന്നും കഴിക്കാതെ അവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കുകയുമായിരുന്നു ചക്രവർത്തിയുടെ തീരുമാനം. അതിനുള്ള നായ മഹർഷി രാജാവിനെ പലതരത്തിലും പ്രതിഷേധിച്ചു. രാജാവു മഹർഷിയെ പണ്ടും ക്ഷണിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിപ്പിച്ചതിനാലും താനും പതിയും ഭക്ഷണം കഴിക്കുകയും ചെയ്ത മുഖിലത്തെപ്പോലെ സുഖമായിത്താമസിക്കുകയും ചെയ്തു.

മൂലത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള കഥ ഇത്രമാത്രമാണ്. ഭാഗവതം കിട്ടിപ്പോട്ടിൽ അംബരീഷന്റെ ധർമ്മത്തിന്റെ ഭേദവേദന സ്ഥാനഭംഗംകളുടെയെല്ലാം ഭയാസാവു, രാജാവിന്റെ സമീപത്തിൽ ചെന്നതും കല്പിച്ചുകൂടി നിത്യകർമ്മത്തിന്നു നേരം വൈകിച്ചതും ഇന്ദ്രന്റെ ആവശ്യപ്രകാരമായിരുന്നുവെന്നും അംബരീഷന്റെ നെറ്റിയിൽനിന്നാണ് വിഷ്ണു ചക്രം പുറപ്പെട്ടതെന്നും ചക്രവർത്തിയുടെപ്പോൾ ആദ്യം ഇന്ദ്രനോടും മഹർഷി സങ്കടം പറഞ്ഞുനോക്കിയെന്നും കൂട്ടിച്ചേർത്തു കഥയെ മിനക്കിക്കാണുന്നുണ്ട്. കഥകളിഗുണമകരൻ മൂലകഥയെത്തന്നെയാണ് അവലംബിച്ചിട്ടുള്ളത്. ശംഗാരപദ്യമുതൽ യവനന്മാരെ സ്സംഹരിക്കുന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗം പ്രസ്തുതകവി മനോധർമ്മമായി കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടുള്ളതുമാണ്.

കഥാരമ്യം.

ദൃശ്യകാവ്യമായ കഥകളിയിൽ സദസ്സന്മാർക്കു പലവിധത്തിലും വിനോദത്തിന്നു വകയുണ്ടാക്കേണ്ടതു ഗുണമകർത്താവിന്റെ ഭാരമാണല്ലോ. ശംഗാരപദ്യംകൊണ്ട് ഒരുദ്വാനവസ്ഥയെത്തിയും വസിക്കാത്തവർക്കുവേണ്ടുകൊണ്ട് വിസ്തരിച്ച് ഒരു വനവസ്ഥയെത്തിയും ഈ കഥയിൽ അവസരമുണ്ടാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ല; 'നിർമുക്തവൈരമൃഗയുഗ്മനീഷേവ്യമാണ്' എന്നു തന്നെത്താൻ ആ ആശയത്തെ വർണ്ണിച്ചു; അഭിനയത്തിന്നു ധാരാളം വകയുള്ള—

“ശിഖിനിശലഭോജപാലാചക്രൈർവിക്രിയതേപതൻ
പിബതിബഹുശ്ലാഭ്വിനാം സ്തനമുഗ്രശംഖകഃ
സ്തപുശതികളഭൈസ്സംഹീഭംകം കോമണാഭധിയാമുഹൂ—
ന്നയതിനകലംനിദ്രാതന്ത്രിം ലിനണഹിപോതകഃ.”

എന്ന ധനഞ്ജയനാടകശ്ലോകവും മറ്റും ആ പ്രകൃതത്തിൽ അഭിനയിച്ചുകാണിക്കണമെന്നു സൂചിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഈ വിധത്തിൽ രസികന്മാർക്കു രസിപ്പാൻ ചില വകകൾ കൊടുത്തതിനാലും സാധാരണജനങ്ങളുടെ കൈകളിൽനിന്നുവേണ്ടി പലതരം വേഷങ്ങളെയും പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നതിനായിട്ടാണ് അംബരീഷൻ യവനന്മാരെജയിക്കുന്നു എട്ടും വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ട് ആ കഥാപുരുഷന്റെ വീഴ്ചയും യവനന്മാരുടെ കോലാഹലവും എല്ലാം വി

സ്കരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. കഥാനായകനായ രാജാവിന് ഒരു യുദ്ധ വീരന്റെ നിലയിലുള്ള യോഗ്യത ഇങ്ങനെ വെളിപ്പെടുത്തിയതിനുശേഷം ഒരു മറ്റൊരു ഭക്തന്റെ നിലയിലുള്ള അസാമാന്യോൽക്കർഷം കാണിപ്പാനായി പുരാണകഥയെത്തന്നെ അവലംബിച്ചുകൊണ്ട് മധുവനത്തിലേക്കുള്ള യാത്രയും പ്രതാനുഷ്ഠാനവും മറ്റും പിന്നെ മുറക്കു വെണ്ണിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. പുരാണകഥയ്ക്കുമുമ്പിൽ ഇത്രയും ഒരു പുവ്വഭാഗം കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് ആട്ടകഥയിൽ വേണ്ടിടത്തോളം അഭിനയങ്ങൾക്കു വകകിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു മാത്രമല്ല വിജയിയും ഗുണവാന്മാരായ മാനായകന്റെ പേരിൽ കാണിക്കുക വലിയ ബഹുമാനവും പക്ഷപാതവും ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നതിനും ആ വഴിക്കുശേഷം കഥാഭാഗത്തിന്നു മുഴുപ്പു കൊടുപ്പു കൂടിവരുന്നതിനും ആ ഭാഗം നല്ലവണ്ണം ഉപയോഗപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇങ്ങനെ പുരാണകഥയ്ക്കു പ്രത്യേകം ഒരു ജീവൻകൊടുത്തുകൊണ്ട് ആ കഥയെ അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള കവി പിന്നെയും തൊരു ഭേദവും ചെയ്യാതെ ആ കഥ തുടർന്നുകൊണ്ടു തന്നെ പോവുകയാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. അഭിനയത്തിനുള്ള സൗകര്യവും രസാവഹരൂപവുമനുസരിച്ചു ചില ഭാഗങ്ങൾ വിസ്തരിച്ചിട്ടും മറ്റു ചില ഭാഗങ്ങൾ ചുരുക്കിട്ടും എല്ലാംകൂടി ആ പുരാണകഥാഭാഗത്തിലും ഒരാട്ടകഥയുടെ നിലക്കുവേണ്ട മോടിവരുത്തിട്ടുണ്ട്.

ചില സ്ഥലങ്ങളിൽ സംഗതികൾക്കു പുറമെ വാക്യാർത്ഥങ്ങളെപ്പോലും പുരാണത്തിൽ നിന്നുതന്നെ എടുത്തിട്ടുള്ളതാണെന്നു പറയാം. മയ്യുകാണിച്ച 'യോഗമാമതിമിമയായാതമാതിമൃതനിമശ്രൂപ' എന്ന പുരാണശ്ലോകത്തെ നേ

ട്ടു ഈ പ്രകൃതത്തിൽ ഒരു സംഗതി പ്രത്യേകം പറയേണ്ടതായിക്കാണുന്നുണ്ട്. വാസ്തവത്തിൽ ഗ്രീക്കുകാരെപ്പറ്റിപ്പറയുന്ന 'യവനന്മാർ' എന്ന ഗംബൂകൊണ്ടാണ് മതവിരോധികളുടെ നിലയിൽ അംബരീഷന്റെ എതിരാളികളായിട്ട് ഉള്ളവരെ ഗുണമകാരൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതെങ്കിലും അവരുടെ വേഷങ്ങളും ചടങ്ങുകളും എല്ലാം 'മഹമ്മദീയന്മാർ' എന്നുള്ള സങ്കല്പത്തോടുകൂടി ഏർപ്പെടുത്തിട്ടുള്ള മാതിരിയിലാണ് കണ്ടുവരുന്നത്. ഈ തെറ്റിത്തള്ള കാരണം അനൂമതക്കാരായ ഗ്രീക്കുകാരെപ്പറ്റി ആദികാലങ്ങളിൽ പറഞ്ഞുവന്നിരുന്ന യവനശബ്ദം തന്നെ പിന്നെ വന്നിട്ടുള്ള അനൂമതക്കാരായ മഹമ്മദീയരെപ്പറ്റിയും മലയാളികൾ പ്രയോഗിച്ചുവന്നിരുന്നതായിരിക്കണം. യോനക്കന്മാർ ജോനക്കന്മാർ എന്നെല്ലാം ഇക്കാലത്തും മഹമ്മദീയരെപ്പറ്റിപ്പറയുന്നതും ഈ വഴിക്കുതന്നെ വന്നുകൂടിയതുമായിരിക്കണം. ബുദ്ധമതത്തിനും മഹമ്മദമതത്തിനും യാതൊരുബന്ധവുമില്ലെങ്കിലും ആദികാലത്തു കേരളത്തിലുണ്ടായിരുന്ന ബുദ്ധമതക്കാരെപ്പറ്റിപ്പറഞ്ഞിരുന്ന ബൈബിൾശബ്ദം ഇക്കാലത്തുമഹമ്മദീയരെപ്പറ്റിപ്പറയുന്നതായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതും ഈ മാതിരിതന്നെയാണ്.

റെ പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതാണ്—

“അതിഥിയായ വന്നീടീനൊരെന്നെ
അതിമൃഗനിമന്ത്രിച്ചുകനെ
ഹന്തവെടിത്തുളുങ്കിച്ചതിനടെഫല-
മാലോകയവിരവോടുദുരന്തൻ”

എന്നുള്ള പദചരണമെന്നു സ്തോത്രമാണല്ലോ. അതുപോലെതന്നെ—

“അജാനതാരേപരമാന്തരം
കൃതംമയംഘം വെതഃപ്രിയം
വിധേഹിതസ്താപചിതിംവിധാത-
മുച്യതേന്നാമന്തുഭിതേനാരകോപി.”

എന്നും മറ്റുമുള്ള പുരണഭാഗം തന്നെയാണ്—

“അറിയാതെചെയ്തതോരപരാധമിന്നുനീ
വിരവോടുസഹിച്ചുമയിവിതരകരുണാംവിഭോ!
നിന്നടയതിരനമമൊന്നെകൾചൊൽകിൽ
ധന്യനാംനാരകനെന്നഖിലവിഭിതം.”

എന്നമാതിരിയുള്ള രൂപാന്തരത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നത്.

പാത്രനിരൂപണം.

ഈ കഥയിൽ നായകൻ ധീരശാന്തനായ അംബരീഷനും പ്രതിനായകൻ ഉദ്ധതനായ ഭുവ്നാഭ മഹഷിയുമാണ്. ‘ഈശ്വരവീക്ഷയുമായ രതി’ എന്നും ‘ഭക്തി’ എന്നും പറഞ്ഞുവരുന്ന ഭാവവിശേഷം നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന ‘ധൃതി’ എന്ന ഭാവം പ്രധാനമായും ഉത്സാഹം ആ ധൃതികൊണ്ടു പുഷ്പമായും ഇരിക്കുന്ന വീരരസമാണ് ഇതിൽ സ്ഥായിയായി നിൽക്കുന്നത്. നായകന്റെ വിവേകശക്തിമൂലം പ്രപഞ്ചാനിത്യത മുതലായ ആലംബനത്താൽ അംകരിച്ചു വസിഷ്ഠോപദേശം മുതലായ ഉദ്ദീപനത്താൽ ബലപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഭക്തി, വിഷ്ണുഭക്തികളിൽ അമർഷം, ഉഗ്രത തുടങ്ങിയ വ്യഭിചാരിഭാവങ്ങളോടും വ്രതാനുഷ്ഠാനം, വിമനവാസം മുതലായ അനഭാവങ്ങളോടും ധ്യാനം, ഹർഷം മുതലായ സഞ്ചാരിഭാവങ്ങളോടും ആ വഴികളാകുന്ന സ്തംഭം, സ്വപ്നം, രോമാഞ്ചം മുതലായ സാത്വികഭാവങ്ങളോടുംകൂടി ധൃതിയെ പോഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭയകരമുന്തിയായ കൃത്യയുടെ അഭിപ്രതനത്തിൽപോലും അനക്കം വരാത്തവിധത്തിൽ സ്ഥിരമായുറച്ചിട്ടുള്ള ആധൃതി അവിഷാദം, മനശ്ശക്തി, പ്രഭാവംതുടങ്ങിയ കാരണങ്ങളാൽ സ്മരിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന ഉത്സാഹത്തെ പ്രധാനമായിസ്സഹായിച്ച്, എങ്ങും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന വീരരസത്തിനു വളം ചേർത്തു തളിർത്തു നിൽക്കുന്ന സൗജന്യത്തിന്നെന്നപോലെ ജീവനും പുഷ്പിയും ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു അവസാനത്തിൽ ചക്രവിക്രമം വഴിച്ച് അതിനെ പരിപൂർണ്ണമാക്കുകയുംചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ പ്രധാനമായി നിൽക്കുന്ന വീരരസത്തിനു പുറമെ ആഭിയിൽ ശൃംഗാരം, കൃത്യയുടെയും സുഭഗ്നത്തിന്റെയും ആവാഭാവാവസരങ്ങളിൽ അതുളതം, അതിനുശേഷവും ചവനസംഹാരാവസരത്തിലും കരകളും, ഈ വക രസങ്ങളും

ളം ചക്രം ഭവംസാവിതെ ആട്ടിപ്പായിക്കുന്നിടത്തു തുടങ്ങുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭയാനകവും ഇതിൽ അംഗങ്ങളായി പ്രകാശിക്കുന്നുണ്ട്.

കഥാപാത്രങ്ങളിൽ മിക്കതും ഭാരോരോ സ്വഭാവ വിശേഷങ്ങൾക്കു യോജിച്ചതന്നെയാണിരിക്കുന്നതെങ്കിലും യവനന്മാരെപ്പറ്റിയെടത്തോളം വലിയൊരു കഴപ്പും വന്നുപോയിരിക്കുന്നു. “ഭൂശാകമിപ്രപഞ്ചം നശ്വരമതെങ്കിലിനഭശ്ശനാകമീശ്വരനെ വിശ്വസിക്കാമോ” എന്ന് അവരെക്കൊണ്ടു പറയിച്ചിട്ടുള്ള കവി, ആ യവനന്മാർ നാസ്തികമതക്കാരാണെന്നു വെച്ചിരിക്കുന്നതായിട്ടേ വിചാരിപ്പാൻ വഴിയുള്ളൂ. എന്നാൽ ആ മതത്തിന്നു തീരെ യോജിക്കാത്തവിധത്തിൽ ദേവേന്ദ്രനും ദേവകളും മറ്റും ഉണ്ടെന്നുള്ള വിശ്വാസം ഈ യവനന്മാർക്കുള്ളതായിട്ടും അവരുടെ വാക്കായിത്തന്നെ ഒന്നിലധികം പ്രാവശ്യം പറയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. എല്ലാംകൂടി നോക്കുമ്പോൾ ആ യവനന്മാരെ ഒരു തരത്തിലുൾപ്പെടുത്തി അവരെപ്പറ്റി പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ള ഭാഗമെല്ലാം ശരിയാക്കണമെങ്കിൽ സാമാന്യത്തിലധികം പ്രയാസം വേണ്ടതായിട്ടാണിരിക്കുന്നതെന്നു ചുരുക്കത്തിൽ പറയാം.

കവിത.

അതർക്കപ്പനയിൽ ജിഷ്ടതയോ രസസ്തുനതയോ കൂടാതെ ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളിട്ടു വെക്കുന്നതിനുള്ള പ്രത്യേക സാമർത്ഥ്യം പ്രസ്തുത ഗ്രന്ഥകാരനുള്ളതല്ല ഇതിൽ എവിടെ നോക്കിയാലും അനുഭവപ്പെടുന്നുണ്ട്. അംഗങ്ങൾക്കു പക്ഷേ മുറിവു പററിപ്പോയാലും ആരേണങ്ങൾ വരിക്കാതിരിക്കരുതെന്നുള്ള നിബ്ബന്ധവെച്ചു കണ്ണു ചീമ്മി വല്ലാതെ ചില ശബ്ദങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിച്ചു കണ്ഡലം മുതലായതു കത്തിച്ചിലത്തിക്കേടുവരുത്തുന്ന ചില കൃത്രിമസുന്ദരികളെ മാതൃകകളാക്കിപ്പിടിച്ചു പാദാമ്പ്രാസംകൊണ്ടു പദങ്ങളുടെ കാലും തലയും മുറിച്ചുവെക്കുന്ന പ്രയോഗസമ്പ്രദായം ഈ കവിയുടെ കാലത്തു മുൻപുപോയിരുന്നതല്ല സംഗതിയു സർവ്വ ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങൾ നിറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ആ മാതിരി പ്രയോഗങ്ങൾ അത്രയധികം ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ടു ഹിക്ഷാപനതാണ്. അതർക്കപ്പനയ്ക്കും ഇതിൽ പല സ്ഥലങ്ങളിലും ധാരാളമുണ്ടെന്നു മുമ്പു അതെല്ലാം കവിക്ക് സ്വതസ്സിദ്ധമായ വാസനാവിശേഷം കൊണ്ടുവന്നുകൂടീട്ടുള്ളതല്ലാതെ അക്കാശ്വത്തിൽ ചേരുംപോലും ക്ലേശം വേണിവന്നിട്ടില്ലെന്നുള്ളതും അവയെല്ലാം അതാതു സന്ദർഭത്തിന്നനുഗുണങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു തീർച്ചപ്പെടുത്താം.

ഭാഷാരീതി മറ്റുള്ള കഥകളിഗ്രന്ഥങ്ങളിലെന്നപോലെ ഇതിലും ശ്ലോകങ്ങൾ സംസ്കൃതത്തിലും പദങ്ങൾ മിക്കതും ശുദ്ധമായ മണിപ്രവാളരൂപത്തിലുമാണ്. മണിപ്രവാളത്തെപ്പറ്റിയെടത്തോളവും പ്രസിദ്ധമായ ഏഴുത്തപ്പന്റെ രീതിയെത്തന്നെയാണ് ഈ കവി പിന്തുടന്നിട്ടുള്ളതും. ‘വസവാൻജപരൻ സോഹം’ എന്നിങ്ങനെ വിശേഷണവിശേഷങ്ങൾ രണ്ടു ഭാഷയിലായിട്ടുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ ഇതിൽ പലേടത്തുമുണ്ട്. ‘ഭോജനത്തിന്നതാമസനേതുരേഷജരൻ, ആഹവമതിലതിമോഹികൾ’ ഇങ്ങനെ കാലവിളം

ബം എന്നർത്ഥമായ താമസം എന്ന മലയാളപദത്തിൽ സംസ്കൃത സപ്തമീവി ഭക്തി ചേർത്തു 'താമസ' എന്നാക്കിട്ടും, ആഗ്രഹം എന്നർത്ഥമായ 'ചോഹം' എന്ന മലയാളപദത്തിൽ സംസ്കൃതരതിപ്രത്യയം ചേർത്തു മോഹി എന്നാക്കിട്ടു പിന്നെ മലയാളപ്പെടുത്തി മോഹികൾ എന്നാക്കിട്ടും ഉള്ള ചില വിഷമപ്രയോഗങ്ങളും ഇതിൽ ദുർല്ലഭമായില്ലെന്നില്ല.

കവി.

കൊല്ലവർഷം ൯൭൨-ൽ നാട്ടുനീങ്ങിയ കാൽനാളിരുനാൾ മഹാരാജാവിന്റെ ഭാഗിനേയനും പ്രസിദ്ധനുമായ അശ്വതിതിരുനാൾ തിരുമനസ്സിലെ ഉത്തമകൃതികളിൽ ഒന്നാണ് ഈ അംബരീഷചരിതം കഥകളി. തിരുമനസ്സിലെ ജനനം ൯൨൧-മാണിൽ ആയിരുന്നുവെന്നാണ് കാണുന്നത്. സ്വതേതന്നെ ജനാനന്ദവാസന പൂർണ്ണമായിരുന്ന അവിടത്തെ ഹൃദയത്തിൽ മാതൃപനായ മഹാരാജാവിന്റെ പ്രത്യേക ശ്രദ്ധയോടുകൂടിയ വിദ്യാഭ്യാസമുണ്ടാവുകയും സിദ്ധിച്ചപ്പോൾ ആ വാസനാതിരയം അസാധാരണമായി തെളിഞ്ഞുപ്രകാശിച്ചതിനാൽ വളരെ ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ നല്ല ഒരു കവിയെന്ന പേർ ആ രാജകുമാരൻ സമ്പാദിച്ചിരുന്നു. പത്താം വർഷത്തെത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്ന മലയാളത്തിലെ കവികളുടെ പ്രത്യേക ശ്രദ്ധക്കു വിഷയമായിത്തീർന്ന സാഹിത്യഗ്രന്ഥങ്ങൾ പ്രായേണ കഥകളിയുടെ സ്വരൂപത്തിലായിരുന്നതിനാൽ പ്രസ്തുത ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ പ്രതിഭാവിചാസവും ആ മാതിരി ഗ്രന്ഥങ്ങളായിട്ടുതന്നെയാണ് മലയാളികളായ സാഹ്യയന്മാരുടെ ഹൃദയം കളർത്തുകവണ്ണം പ്രകാശിപ്പാൻ അധികവും സംഗതി വന്നത്. അംബരീഷചരിതം കൂടാതെ പൂതനാമോക്ഷം, രുചിണീസ്വയംവരം, പൈശ്വര്യകവധം ഇങ്ങനെ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ മൂന്നു കഥകളി ഗ്രന്ഥങ്ങളും അവിടത്തെ കൃതികളാണ്. ആശയം നിറഞ്ഞു വഴിയത്തുകവിധം സംസ്കൃതത്തിലു മലയാളത്തിലും ഒരുപോലെ കവിതകൾ നിക്ഷിപ്തത്തിൽ അവിടെക്കുണ്ടായിരുന്നതെന്നുപോലും അവിടത്തെ ഏറ്റവും കൃതികളും നല്ലവണ്ണം അനുഭവപ്പെടുത്തിത്തന്നതുമാണ്. 'കാവ്യമാലാ' എന്ന സംസ്കൃതഗ്രന്ഥാവലിയുടെ പ്രസാധകന്മാർ ആ ഗ്രന്ഥാവലിയിൽ പ്രസിദ്ധം ചെയ്തിട്ടുള്ളതും സാമാന്യം നന്നായിട്ടുള്ളതുമായ 'രുചിണീപരിണയം' എന്ന സംസ്കൃതനാടകവും ഈ തിരുമനസ്സിലെ കൃതിതന്നെയാണെന്നാണ് പറഞ്ഞുവരുന്നത്. ബംബയിൽ നിന്നു പ്രസിദ്ധം ചെയ്തവരുന്ന കാവ്യമാലയിൽപോലും അവിടത്തെ കവിത കാണുന്നതുകൊണ്ടു തിരുമനസ്സിലെ കവിതയ്ക്കു കേരളത്തിൽമാത്രം കിടന്നുപെരുമാറി പരിമിതസ്ഥിതിയിലിരിക്കുന്നതല്ലെന്നു പ്രത്യേകം പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. ഈ വക ഗ്രന്ഥങ്ങൾക്കു പുറമെ പല കീർത്തനങ്ങളും മുക്തകങ്ങളും

(ഒറ്റശ്ലോകങ്ങൾ) അവിടുന്ന് നിക്ഷിപ്തം അവയിൽ മിക്കതും കേരളമൊട്ടു കും പ്രസിദ്ധങ്ങളായിട്ടുണ്ട്.

തിരുമനസ്സിലെ കൃതികളെല്ലാം അവിടുത്തെ സമാനകാലീനന്മാരും കേരളത്തിലെ മഹാകവികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ മുനിട്ടുനിൽക്കുന്നവരുമായ കഞ്ചൻ നമ്പ്യാർ, ഉണ്ണായിവാരിയർ ഇവരുടെയും ഇരയിമ്മൻതമ്പിയുടെയും കൃതികളോടു കിടപിടിച്ചുനിൽക്കുന്നവയാണെന്നു ചുരുക്കത്തിൽ പറയാനല്ലാതെ അവയിൽ ഒരോന്നിനെപ്പറ്റിയും വിസ്തരിച്ച ഒരു നിരൂപണത്തിന്നു് ഈ അവതരിപ്പയിൽ അവകാശം കാണുന്നില്ല. ഭാഷാസാഹിത്യത്തിന്റെ ഭാഗ്യം പോരാത്തതിമിത്തം ഈ മഹാകവിക്ക് നമു വയസ്സുവരെ മാത്രം ജീവിച്ചിരിപ്പാനെക്കൈവം ആയുസ്സ് കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ഏകിലും മലയാള ഭാഷ ഉള്ളോടത്തോളംകാലം ചീർച്ചായുഷ്കാലത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അവിടുത്തെ കീർത്തി തെളിഞ്ഞു തിളങ്ങി ജീവിച്ചിരിക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു സശയമില്ല.

തിരുവനന്തപുരം }
നാമ പൃഥ്വികം ൨൦ }

കൃഷ്ണപിഷാരോടി.

അംബരീഷചരിതം

(കഥകളി)

സുദർശനം വ്യാഖ്യാനം.

മുഖം - ശങ്കരാഭരണം രാഗം.

ശ്ലോകം - ത്രൈലോക്യാങ്കണജാംഘികോദ്ഭട്ടഭജാ-

ഭാഷേന യേനാജനി

സ്വർഗ്ഗീകചകുംഭപത്രരചനാവൈജ്ഞാ-

നികോവാസവഃ

സോയംഭാനുകവാഞ്ചികൈരസ്മഭമണി-

ന്നാഭാഗഭാഗ്യാദയഃ

സൗജന്യാംബുധിരംബരീഷ്വരപതിഃ

ശ്രീമാനഭൂട്ടപിശുരഃ

വ്യാഖ്യാനം.

അന്വയം - ത്രൈലോക്യാങ്കണജാംഘികോദ്ഭട്ടഭജാഭാഷേന യേന വാസവഃ സ്വർഗ്ഗീകചകുംഭപത്രരചനാവൈജ്ഞാനികഃ അജനി; ഭാനുകവാഞ്ചികൈരസ്മഭമണിഃ നാഭാഗഭാഗ്യാദയഃ സൗജന്യാംബുധിഃ വിശുതഃ ശ്രീമാൻസഃ അയം അംബരീഷ്വരപതിഃ അഭൂത്.

അർത്ഥം - ത്രൈലോക്യാങ്കണ അങ്കണത്തിന്നു (മുറ്റത്തിന്നു) ജാംഘികനും (അതിവേഗത്തിൽ നടക്കാവുന്ന ആൾ) ഉൽഭടവും (ഏല്പാറ്റിലും കവിഞ്ഞു നിൽക്കുന്നത്, ബലമുള്ളതു് എന്നർത്ഥം) ആയ ഭജാഭാഷണാഭ (കൈയ്യുൾ) കൂടിയവനായ യാതൊരുവനാൽ വാസവൻ (ദേവേന്ദ്രൻ) സ്വർഗ്ഗീകളുടെ കചകുംഭങ്ങളിൽ പത്രരചനയ്ക്കു (പത്തിക്കിറു് എന്നു പറയുന്ന കരിക്കൾ എഴുതിയുണ്ടാക്കുന്നതിന്നു) വൈജ്ഞാനികനായി (കൗലൻ) ഭവിച്ചുവോ; ഭാനുകലം (സൂര്യവംശം) ആകുന്ന അഞ്ചിയിലേ (സമുദ്രം) കൈരസ്മഭമണിയും (കൈരസ്മഭമണ രത്നം) നാഭാഗൻറ ഭാഗ്യാദയവും (ഭാഗ്യസമൃദ്ധി. നാഭാഗരാജാവിനു ഭാഗ്യത്താൽ ഉണ്ടായ പുത്രൻ എന്നു സാരം) സൗജന്യ അതിന്നു് അംബുധിയും (സമുദ്രം പ്രകൃതത്തിൽ ഇരിപ്പിടം എന്നു താൽപര്യം)

വിത്തനം (പ്രസിദ്ധൻ) ശ്രീമാനും ആയ ആ അംബരീഷസ്തപതി (അംബരീഷൻ എന്ന രാജാവ്) ഭവിച്ചിരുന്നു.

സാരം— സമുദ്രത്തിൽ കൈസ്തരേതം ഉണ്ടായതുപോലെ സൂര്യവംശത്തിൽ അംബരീഷൻ എന്ന പേരായ ഒരു രാജാവുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം നാഭാഗൻ എന്ന രാജാവിനു ഭാഗ്യവിശേഷം കൊണ്ടുണ്ടായ പുത്രനും വളരെ പ്രസിദ്ധനും സൽസ്വഭാവത്തിനാൽ ഇരിപ്പിടവും വലിയ ശ്രീമാനുമായിരുന്നു. അതിവേഗത്തിൽ നടക്കാൻ ശീലമുള്ള ഒരുവൻ ഒരു മുററത്തു സഞ്ചരിപ്പാൻ എത്രത്തോളം ഏല്പിപ്പത്തിൽ സാധിക്കുമോ? അത്രയും ഏല്പിപ്പത്തിൽ തന്നെ അംബരീഷരാജാവിന്റെ ബാഹുബലം ത്രൈലോക്യത്തിലെല്ലാം വ്യാപിച്ചു ലോകരക്ഷ നടത്തിയിരുന്നതിനാൽ ലോകരക്ഷിതാവായ ദേവന്ദ്രൻ അക്കാലത്തു് ആ കാലത്തിൽ പ്രവേശിക്കേണ്ടിയിരുന്നില്ല. എപ്പോഴും സ്വർഗ്ഗസ്മൃതികളോടുകൂടി ക്രീഡിച്ചും അവരുടെ സ്തനകുടങ്ങളിൽ പത്തിക്കിററഴുതിപ്പരിചയിച്ചും വിനോദിച്ചുകൊണ്ടിരിപ്പാൻതന്നെ സംഗതിയായിരുന്നു. അംബരീഷൻ ലോകരക്ഷയിൽ അത്ര സമർത്ഥനാണെന്നുള്ള വിശ്വാസം ദേവന്ദ്രനുണ്ടായിരുന്നുവെന്നു താൽപര്യം. ഇവിടെ ഭൂഭാഗാലത്തിൽ ഭംഘികത്വം ആരോപിച്ചാൻ ത്രൈലോക്യത്തിൽ അങ്കണതപാശാലം ആവശ്യമാകയാൽ പരമ്പരിതരൂപകം. ഇന്ദ്രൻ ലോകരക്ഷാഭാരമുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നുള്ള സംഗതിയെ സ്വർഗ്ഗസ്മൃതികളുപേക്ഷിച്ചതായതിൽ ഇന്ദ്രനെ വിമോഹനാക്കിത്തീർത്തുവെന്നുള്ള ഭംഗ്യതരത്തിൽ കാണിച്ചിരിക്കയാൽ പശ്ചാത്താപം. രാജാവിൽ കൈസ്തരേതം ആരോപിക്കുന്നതിന്നു സൂര്യവംശത്തിൽ സമുദ്രതപാശാലം വേണ്ടതാകയാൽ അതിലും പരമ്പരിതരൂപകം. നാഭാഗന്റെ ഭാഗ്യസമുദയുടെ ഫലമായ അംബരീഷനെ ഭാഗ്യസമുദയമായി പറഞ്ഞിരിക്കയാൽ ഹേതുപക്ഷം. ഈ അലങ്കാരങ്ങൾക്കു പരസ്പരം അംഗാഗിഭാവം മുതലായതൊന്നും ഇല്ലാത്തതിനാലും ഭേദം സൃഷ്ടമാകയാലും എല്ലാംകൂടിച്ചേർന്നുണ്ടായ സംസ്കൃതിപ്രധാനാലങ്കാരം. ശാല്യവിക്രീഡിതംപൂർണ്ണം.

ചെമ്പടതാളം.

പദം— ഭാസ്കരകുമുദിനീഭാസുരശശാകൻ

മാനനീയഹരിപദമനനതൽപരൻ

മ. വാരിധിമേഖലയാകും പാരിടമവിഖം

സൈപരംപാലിച്ചുതന്നുടെ സാകേതസമാനം.

൨. അംബരചരതന്ത്രണീ വദനപങ്കജ-

ചുംബിതകീർത്തികലാപനംബരീഷഭുപൻ

൩. പല്ലവംഗിമാരാംനിജ പല്ലഭമാരോടുംകൂടി

കല്പരാമമാന്യരോടും കൈയതുകേനവാണ.

അർത്ഥം— ഭാസ്കരമാകുന്ന (സൂര്യവംശം) കുമുദിനീ (ആമ്പൽപൊയ്ക്ക) ഭാസുരനായ (തെളിഞ്ഞു പ്രകാശിക്കുന്ന) ശശാങ്കനും (ചന്ദ്രൻ) മാനനീയമായ

(വന്ദിക്കേണ്ടത്) ഹരിപത്മിന്റെ (വിഷ്ണുവിന്റെ പാദം) മനനത്തിൽ (ധ്യാനം) തൽപരനും (താല്പര്യമുള്ളവൻ) അംബരചരന്മാരുടെ (ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവർ. ദേവകൾ) തന്മണിമാരുടെ (സ്രീകൾ) വനപങ്കജങ്ങളാൽ (പങ്കജംപോലെയുള്ള വനങ്ങൾ. മുഖപത്മങ്ങൾ) ചുംബിതമായ (ചുംബിക്കപ്പെട്ട. പ്രകൃതത്തിൽ ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ട) കീർത്തികലാപത്തോടു (കീർത്തിസമൃദ്ധം) കൂടിയവനായ അംബരീഷരാജാവു വാരിധി (സമുദ്രം) മേഖലയായിട്ടുള്ള (ജരണതാണ്. ചുറ്റും സമുദ്രമുള്ളത് എന്നർത്ഥം) ഭൂമി മുഴുവനും തന്നുടെ സാക്ഷാത്തോടു (അയോഗ്യപട്ടണം) സമാനമായി (തുല്യം) സൈവരമാംവണ്ണം (സുഖത്തോടെ) പാലിച്ചു (രക്ഷിച്ചു) പല്ലവംപോലെയുള്ള (തളിർപോലെയുള്ള) അംഗത്തോടുകൂടിയവരായ നിമവല്ലഭന്മാരോടും (തന്റെ ഭാര്യമാർ) കല്പരായ (സമർത്ഥന്മാർ) അമാത്യന്മാരോടും (മന്ത്രിമാർ) കൂടി സന്തോഷത്തോടെ വസിച്ചു.

സാരം—ആവൽപൊന്തയ്ക്കു ചന്ദ്രനെന്നപോലെ സൂര്യവംശത്തിന്നു തെളിവുണ്ടാക്കുന്നവനും എല്ലാവരും വന്ദിക്കേണ്ടതായ വിഷ്ണുപാദത്തിൽ ഭക്തിയുള്ളവനും ദേവസ്രീകൾ പോലും പുകഴ്ത്തുന്ന കീർത്തിയുള്ളവനായ ആ അംബരീഷരാജാവു നാലുസമുദ്രംവരെയുള്ള ഭൂമി മുഴുവനും തന്റെ അയോഗ്യപട്ടണത്തെപ്പോലെ തന്നെ ചേരും പ്രയാസംകൂടാതെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് സുന്ദരിമാരായ പത്നിമാരോടും നിപുണന്മാരായ മന്ത്രിമാരോടുകൂടി സന്തോഷത്തോടെ പാർത്തുവാനും ഇവിടെ ഭാനുകുലത്തിൽ കുമ്പിളിതപാരോപാരാജാവിൽ ചന്ദ്രതപാരോപത്തിന്നുവശ്യമാകയാൽ പരമ്പരിതരൂപകൾ സാക്ഷാതസമാനം പാരിടം പാലിച്ചു എന്നുപമ. വനപങ്കജചുംബിതം എന്ന സ്ഥലത്തു പരിണാമം. ഈ മൂന്നുലങ്കാരങ്ങളുടേയും സംസ്കൃതി പ്രധാനാലങ്കാരം.

ഭോടിരാഗം.

ഗാഢോൽക്കണ്ഠ വിഭാസിജാലവിവിധക്രിഡാനിഭാനേദിനേ
സദ്യസ്സപീകൃതവിക്രിയാനഭവനേവാസന്തികേസന്തികേ
ഇത്യാലാപിനികോകിലാരവമിഷാൽകേളീവനേജാതുമി-
ദ്രാജാനിജിതരാജരാജ വിഭവഃ പ്രോചേവചഃ പ്രേയസീഃ.

അനവയം.— ഗാഢോൽക്കണ്ഠവിലാസിജാലവിവിധക്രിഡാനിഭാനേ വാസന്തികേ ദിനേ ഭവനേകേ സദ്യഃ സപീകൃതവിക്രിയാനേ സന്തിഃ കോകിലാരവമിഷാൽ ഇതി ആലാപിനികേളീവനേ നിർജിതരാജരാജവിഭവഃ രാജാ കദാചിത് പ്രേയസീഃ വചഃ പ്രോചേ.

അർത്ഥം.— ഗാഢമായ (അധികമായ) ഉൽക്കണ്ഠയോടു (അതിരാഗംനിമിത്തം മനസ്സിനാണ്ടാകുന്ന ഉപദ്രവം) കൂടിയ വിലാസിജാലത്തിന്റെ (കാമിസമൃദ്ധം) വിവിധക്രിഡകൾക്കും (പലമാതിരിക്രിഡകൾ) നിദാനവും (കാരണം) വാസന്തികവും (വസന്തകാലത്തുള്ളത്) ആയ ദിനത്തിൽ ഭവനത്തിൽ (ലോകത്തിൽ) എവർ പെട്ടെന്നു സപീകൃതമായ് (സപീകരിക്കപ്പെട്ട. ഉണ്ടായ)

വിക്രിയയോട് (വികാരം) കൂടിയവരായി ഭവിക്കുന്നില്ല; കോകിലങ്ങളുടെ (കയിലുകൾ) ആരവം (ശബ്ദം) എന്ന മിഷ്ടമാൽ (വ്യാജം) ഇപ്രകാരം ആലാപിയായിരിക്കുന്ന (വിളിച്ചുപറയുന്നതായ) കേളീവനത്തിൽ (ഉച്ചാരണം) വെച്ചു നിർമ്മിതമായ (ജയിക്കപ്പെട്ട) രാജരാജവിഭവത്തോട് (കബോരൻറെ ഐശ്വര്യം) കൂടയവനായ രാജാവു് ഒരു ദിവസം പ്രേയസിമാരോട് (ഭാര്യമാർ) വചസ്സിനെ (വാക്) പറഞ്ഞു.

സാരം—ഗുഹാരത്തിൻറെ ഉദ്ദീപനമായ പുഷ്പസമൃദ്ധിമുതലായതുണ്ടാക നിമിത്തം വലിയ ഉൽക്കണ്ഠയുള്ള കാമുകന്മാർക്കു് പലമാതിരി ക്രീഡകളും നടത്തുവാൻ കാരണഭൂതമായ വസന്തദിവസത്തിൽ മനസ്സിനു് പെട്ടെന്ന് ഒരുവികാരം ഉണ്ടാകാത്തവരായി ഒരാളെങ്കിലും ഈ ലോകത്തിലില്ല; എന്നിങ്ങനെ കയിൽനാദം എന്ന വ്യാജത്തിൽ വിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഉച്ചാരണത്തിൽ വെച്ചു്, കബോരനെങ്കാളും വിഭവമുള്ള ആ അംബരീഷരാജാവു് ഒരുദിവസം തന്റെ ഭാര്യമാരോട് താഴേപറയുംപ്രകാരം പറഞ്ഞു. ഇവിടെ കോകിലാരവം എന്നുള്ളതു വ്യാജമാണ്; വാസ്തവത്തിൽ ഉച്ചാരണം മേൽ പ്രകാരം വിളിച്ചുപറയുകയാണ് ചെയ്യുന്നതു്; എന്നിങ്ങനെ വാസ്തവമായ കയിൽനാദത്തിൻറെ അപഹ്നവം കാണിച്ചിരിക്കുവാൻ കൈതവാപഹ്നത്തിൽ അലങ്കാരം- അനുപ്രാസം ശബ്ദാലങ്കാരം.

ചമ്പതാളം.

പദം — കനകതചിതചിരാംഗിമാരേ!

കനിവൊടുകണ്ടിതോകാനനവിലാസം

മ. മല്ലികാമുദുമുകുളമിന്നുകാൺക

മധുപരവശാലി വിലസുന്നു

മുല്ലശരജയശംഖമെന്നു തോന്നുന്നു.

വ. രജനിയുടെമുഖമിതാനുകുന്ദം—ഇന്ദു

രതികുതുകിപോലെ വിലസുന്നു

വിജയായമദനനും വിന്ദതു തുടരുന്നു.

ന. ചന്ദ്രമണിശയനമതികാന്തം — മുദുല-

ചാരുകിസലയലസദുപാന്തം

മന്ദേതരം വന്നു മാനയ നിതാന്തം.

അർത്ഥം— കനകതചിതചിരാംഗിമാരേ! = കനകത്തിൻറെ തചിപോലെ (ശോഭപോലെ) തചിരങ്ങളായ (മനോഹരങ്ങൾ) അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവരേ! കാനനവിലാസം = കാനനത്തിൻറെ (കാട്ടിൻറെ, ഉച്ചാരണത്തിൻറെ) വിലാസം (ഭംഗി). (1) മല്ലികാമുദുമുകുളം = മല്ലികയുടെ മുദുവായ മുകുളം (മൊട്ട്). മധുപരവശാലി = മധുപങ്ങളുടെ (വണ്ടുകൾ) രവം (ശബ്ദം) ഉള്ളതു. മുല്ലശരജയശംഖം = മുല്ലശരൻറെ (കാമൻ) ജയശംഖം. (ജയയാത്രയിൽ വി

ഭിക്കുന്ന ശംഖ്). (2) രജനി=രാത്രി. മുഖം=ആരംഭം. നകനം=പ്രാ
വിച്ചു. ഇന്ദ്രം=ചന്ദ്രൻ. രതികളുകി=രതിയിൽ (ക്രീഡ) കളുകും (ആഗ്രഹം)
ഉള്ളവൻ. കാമുകൻ എന്നർത്ഥം. വിജയായ=വിജയത്തിനായി. മര
നൻ=കാമൻ. (3) ചന്ദ്രമണീശയനം=ചന്ദ്രമണിക്കൊണ്ടുള്ള (ചന്ദ്രകന്ത
ക്കല്ലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ) ശയനം (ശയനസ്ഥലം എന്നർത്ഥം). അതികാന്തം=
ഏറ്റവും മനോഹരം. മൃദലചാരുകിസലയലസദ്വപാന്തം=മൃദലങ്ങളും (മാർ
വമുള്ളവ) ചാരുകളും (ഭംഗിയുള്ളവ) ആയ കിസലയങ്ങൾകൊണ്ടു (തളിരു
കൾ) ലസത്തായ (പ്രകാശിക്കുന്ന) ഉപാന്തത്തോടു (സമീപപ്രദേശം) കൂടി
യതു്. മരേതരം=മരമല്ലാത്തവിധം (വേഗത്തിൽ). നിതാന്തം=നല്ലവ
ണ്ണം. മാനയ=മാനിക്കുക! (മധ്യമപ്പുരുഷൻ ഏകവചനം).

സാരം.—സുന്ദരാംഗിമാരേ! നിങ്ങൾ ഈ ഉദ്യാനത്തിന്റെ ഭംഗി കനി
വോടുകൂടിക്കാണുവിൻ! ഇതാ മുല്ലമൊട്ടുകളിന്മേൽ വണ്ടുകൾ മുളികൊണ്ടി
രിക്കുന്നു, അതുകണ്ടാൽ കാമഭേദന്റെ ജയയാത്രയിൽ ശംഖ് വിളിക്കുന്നതാ
ണോ എന്നു തോന്നും. ചന്ദ്രൻ രജനീമുഖത്തെ നകനംകൊണ്ടു് ഒരു കാമുക
നെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു. കാമനും തന്റെ ശക്തിനടത്തി എല്ലാ ലോക
ത്തെയും കീഴടക്കാനായി വീണ്ടും വീണ്ടും സാമന്ത്രി കാണിച്ചുയടങ്ങുന്നു,
ഞാൻ കാമപരവശനായിരിക്കുന്നു എന്നു താൽപര്യം. അതിനാൽ ചന്ദ്ര
കാന്തക്കല്ലുകൊണ്ടു നിർമ്മിച്ചതും അതിരമണീയവും സമീപപ്രദേശങ്ങളിലെ
ല്ലാം നല്ല തളിരുകൾ നിറഞ്ഞു ശോഭിക്കുന്നതുമായ ഈ ശയനസ്ഥലത്തെക്കു
വേഗത്തിൽ വന്നു് ആ കാമനെ നല്ലവണ്ണം മാനിക്കുക. ക്രീഡിപ്പാൻ വേ
ഗത്തിൽ വന്നാലും എന്നു ഭാവാം. ഇതിൽ രാത്രിയുടെ ആരംഭമായ സന്ധ്യ
സമയത്തിൽ ചന്ദ്രൻ ഉഭിച്ചുവരുന്നതിനെ ആസ്പദമാക്കി രജനീശബ്ദത്തി
ന്റെ ശ്രീലിംഗത്വം വഴിക്കു ശ്രീത്വവും ഇന്ദ്രശബ്ദത്തിന്റെ പുല്ലിംഗത വഴി
ക്കു പുരുഷത്വവും പ്രകൃതത്തിൽ ആരംഭം എന്നർത്ഥമായ മുഖശബ്ദത്തിനു ദ്വേ
ഷംകൊണ്ടു കിട്ടുന്ന വദനം എന്ന അർത്ഥവും ചന്ദ്രനും രാത്രിമുഖവും തമ്മിൽ
യോജിക്കുക എന്ന അംശത്തിനു യോഗത്തിന്റെ വകഭേദമായ ചുംബനാർത്ഥ
വും കല്പിച്ചു്, കാമുകനായ ഒരുവൻ ഏതുവിധം കാമിനീമുഖത്തെ നകരണ
വെ അപ്രകാരം തന്നെ രജനീകാന്തനായ ചന്ദ്രൻ രജനീമുഖത്തെ നകരണ
തിനാൽ ചന്ദ്രൻ കാമുകനെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്നു; എന്നിങ്ങനെ സമാസോ
ക്തി അംഗമായിട്ടുള്ള ഉപമ. വണ്ടുകൾ ഇരുന്നു മുളുന്ന മുല്ലമൊട്ടു കാമന്റെ
ജയശംഖമൊ എന്നു തോന്നും എന്നുൽപ്രേക്ഷ. 'മല്ലികാമുകളേ ഭാതിമണ്'തു
കൂജൻ മധുവ്രത; ആത്മയാനേ; പ്രയാണായ ശംഖമപൂരയന്നിവ' എന്നും
'അയക്കമന്ദ്രീമുഖപശ്ചരക്തചുംബതിചന്ദ്രമാ;' എന്നും ഉള്ള പ്രാചീനപദ്യ
ങ്ങൾ ഇവിടെ കാണേണ്ടതാകുന്നു. ഈ പദം 'കനകരുചിരുചിരാംഗിമാരേ'
എന്നു ബഹുവചനമായി എല്ലാവരോടും കൂടിട്ടാണ് തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നതെ
ങ്കിലും അവസാനത്തെ ചരണത്തിൽ 'മാനയ' എന്നു് ഏകവചനം പ്രയോഗി
ച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ ആ ചരണം ഒരാളോടുമാത്രമാണെന്നറിഞ്ഞുകൊ
ള്ളണം.

എരിക്കിലക്കാമോദരിരാഗം. ചമ്പടതാളം.

- പദം — നരവാശിഖാമണേ! നിശമയ നിരംമേ
 വിരവിനൊടറികനീ വിപിനമതിവിജനം.
 മ. മല്ലികാക്ഷാവലി വല്ലഭകേളോടുമിതാ
 കല്പഹാരകാനനേ കാൺക വിലസുന്നു.
 വ. കമലാകരം ചാരുകാനനമഹിതന്റെ
 വിമലമുകൾ പോലെ വിലസുന്നു പാരം.
 ന. മൃതങ്ങളിൽ മധുപപോതങ്ങൾ വാഴുന്നു
 മൃതശരണാമലിപിജാതമതുപോലെ.
 ര. കളകണ്ഠനീതമിതു കാമനുടെ ചാപഗുണ
 കളശിഞ്ജിതംപോലെ കാനനേകേൾക്കുന്നു.
 ഉ. മഞ്ജുതരകുഞ്ജമിതു മനോകേളിചെയ് വതിന്നു
 അഞ്ജസാ പോകനാം അംബുജവിലോചന!

ഈ പദം രാജശിര്യുടെ ഉത്തരമാകുന്നു.

അർത്ഥം.—നരവാശിഖാമണേ! = രാജശ്രേഷ്ഠ! മേ = ഏന്റെ. നിരം =
 വാക്കിനെ. നിശമയം = കേട്ടാലും (മധ്യമപുരുഷൻ). വിപിനം = കാട് (ഉ
 ദ്യാനം). അതിവിജനം = ഏറ്റവും വിജനമായ സ്ഥലം. ആകുന്നു എന്നു ചേ
 കണം. (1) മല്ലികാക്ഷാവലി = മല്ലികാക്ഷങ്ങളുടെ (അരയന്നങ്ങൾ) ആവലി
 (സമൂഹം) കല്പഹാരകാനനം = കല്പഹാരങ്ങൾ നിറഞ്ഞ കാനനത്തിൽ. കല്പ
 ഹാരങ്ങൾ കാടുകെട്ടി നിൽക്കുന്നിടത്ത് എന്നു സാരം. കല്പഹാരമെന്നതു വെ
 ള്ളത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ചെറിയതരം ഒരു ചെടിയാണ്. (2) കമലാകരം =
 താമരപ്പൊയ്ക്ക. ചാരുകാനനമഹി = മനോഹരമായ ഉദ്യാനഭൂമി. വിമലമു
 കൾ = നിൽപമായ കണ്ണാടി. (3) മൃതങ്ങൾ = തേന്മാവുകൾ. മധുപപോ
 തങ്ങൾ = മധുപങ്ങളുടെ (വണ്ടുകൾ) പോതങ്ങൾ (കുട്ടികൾ). മൃതശരണാമലി
 പിജാതം = മൃതശരന്റെ (കാമന്റെ) നാമലിപികളുടെ (പേർ ഏഴുതീട്ടുള്ള
 അക്ഷരങ്ങളുടെ) ജാതം (സമൂഹം). (4) കളകണ്ഠനീതം = കളകണ്ഠങ്ങളുടെ
 (കയ്യിലുകൾ) ഗീതം (പാട്ട്). ചാപഗുണകളശിഞ്ജിതം = ചാപഗുണത്തിന്റെ
 (വില്ലിലെ ഞാണിന്റെ) കളമായ (മധുരമായ) ശിഞ്ജിതം (നാദം). കാന
 നേ = ഉദ്യാനത്തിൽ. (5) മഞ്ജുതരകുഞ്ജം = മഞ്ജുതരമായ (ഏറ്റവും രമ്യ
 മായ) കുഞ്ജം (ലതാഗൃഹം). അഞ്ജസാ = വേഗത്തിൽ. അംബുജവിലോ
 ചന! = അംബുജങ്ങൾ (താമര) പോലെയുള്ള വിലോചനങ്ങൾ (കണ്ണുകൾ)
 ഉള്ളവനെ!.

സാരം.—മേ രാജശ്രേഷ്ഠ! ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലും. ഈ ഉദ്യാനം
 നല്ല വിജനപ്രദേശമാണല്ലോ. അരയന്നങ്ങൾ അവയുടെ പിടകളോടുകൂടി
 ഇതാ കല്പഹാരങ്ങൾ നിറഞ്ഞ പ്രദേശത്തു ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ താ
 മരപ്പൊയ്ക്ക ഉദ്യാനഭൂമിയായ നായികയുടെ കണ്ണാടിപോലെ നിൽപമായി

ശോഭിക്കുന്നു. തേൻമാവുകളിൽ കൊച്ചു വണ്ടുകൾ നിരന്നിരിക്കുന്നത് കണ്ടാൽ കാമന്റെ നാമാക്ഷരങ്ങൾ വരിവരിയായി ഏഴുതിയിരിക്കുവാനോ എന്നു തോന്നും. ലോകമെല്ലാം ജയിച്ച മഹാവിരന്റെ പേർ ഏഴും ഏഴുതിപ്പതിക്കുന്നമാതിരിയിൽ എന്നർത്ഥം. ആ വണ്ടുകളെ കാണുവാൻ കാമനെ കാമവരനുവെന്നു ഭാവം. അതുപോലെതന്നെ കാമന്റെ ചാപഗുണത്തിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട മനോഹരരൂപനിയോ എന്നു തോന്നുന്ന വിധത്തിൽ കയ്യിൽനാഭവും ഇതാ കേൾക്കുന്നു. അതിനാൽ അതിരൂമായ ലതാഗുഹം ഇതും, നമുക്കു ക്രീഡിപ്പാൻ വേഗത്തിൽ പോവുക. ഈ പദത്തിൽ രണ്ടും മൂന്നും നാലും ചരണങ്ങളിൽ ഉൽപ്പാദനം പ്രകാരം.

കാമോദിനിരാഗം.

ശ്ലോ— നിമ്നക്തവൈരഭഗയുഗ്മനിഷേവ്യമാണം
നീരസ്യശാഖികലനിഹ്നതഭാസബിംബം
സപ്രശ്നം റൂപതിരാഗ്രമേന്ത്യ ശാന്തം
സപ്രസൂതസ്തുതി വസിഷ്ഠമുഷിം വവദേ.

അർത്ഥം.—സഃ റൂപതിഃ നിമ്നക്തവൈരഭഗയുഗ്മനിഷേവ്യമാണം നീരസ്യശാഖികലനിഹ്നതഭാസബിംബം ശാന്തം ആഗ്രമേ സപ്രശ്നം ഏത്യു വസിഷ്ഠം ദൃഷ്ട്വം പ്രസ്തുതസ്തുതിവവദേ.

അർത്ഥം.—ആ റൂപതി (രാജാവ്) നിമ്നക്തവൈരങ്ങളായ (പരസ്പര വൈരത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച) ഉഗ്രയുഗ്മങ്ങളാൽ (ഉഗ്രകലങ്ങൾ) നിഷേവ്യമാണവും (സേവിക്കപ്പെടുന്നതും) നീരസ്യമായ (ഇടതൂർന്നു നിൽക്കുന്ന) ശാഖികലത്താൽ (മരജൂട്ടം) നിഹ്നതമായ (മാർജ്ജിതപ്പെട്ട) ഭാസബിംബത്തോടു (സൂര്യബിംബം) കൂടിയതും ശാന്തവും ആയ ആഗ്രമത്തെ പ്രശ്നയത്തോടെ (വിനയം) പ്രാപിച്ചിട്ടു വസിഷ്ഠനാകുന്ന ദൃഷ്ടിയെ പ്രസ്തുതമായ (പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട) സ്തുതി യോടുകൂടെ വദിച്ചു.

സാരം.—ആ രാജാവ് തപോമാഹാത്മ്യം നിമിത്തം സ്വഭാവേന പരസ്പര വൈരികളായ ഉഗ്രങ്ങൾപോലും ആ വൈരം ഉപേക്ഷിച്ച് ഇണങ്ങിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും മരങ്ങൾ ഇടതൂർന്നു നിൽക്കുന്നതുകൊണ്ടു വെയിൽ തീരെ തട്ടാത്തതും ശാന്തവുമായ വസിഷ്ഠാഗ്രമത്തിൽ വിനയത്തോടു കൂടിച്ചെന്നു് ആ മഹർഷിയെ താഴെ പറയുംപ്രകാരം സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടു വദിച്ചു. വസന്തതിലകംവൃത്തം, കഥകളിയിൽ നിബ്ബന്ധമുള്ളതുപോലെ വെച്ചിട്ടുള്ള ശൃംഗാരപദം ആദ്യംതന്നെ കഴിച്ചിട്ടു കവി ഈ ശ്ലോകം മുതൽ കഥ ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു.

അടന്തതാളം.

പദം.—പത്മജന്മനന്ദന! ഗുരോ! പരമാത്മരൂപചിന്തന!
പത്മബന്ധുകലത്തിനു നിൻപാദ-
പത്മമല്ലോ ദൈവതം മഹാമുനേ!

- മ. ഭൂരിപുണ്യവസന്തേ! നീയല്ലോ പൂരോഹിത-
നായിവാഴുന്നു, പാരിവെന്തതിദർല്ലഭം
ഞങ്ങൾക്കേ, പാത്തുകാൺകിലധുനാകൃപാലോ!
൨. ഭാഗധേയനിലയൻ ഭഗീരഥഭൂമിപാലതിലകൻ
നാകവാഹിനിയെത്തപസാനം-
ലോകമാനയിച്ചതും കൃപാതവ.
- ന. പന്നഗേന്ദ്രശയനൻ മകന്ദൻ പ്രസന്നനായിവരുവാൻ
കിന്നകാർച്ചമെന്തെന്നടിയനോ-
ടിന്നരൾചെയ്തവിഭോ മഹാമനേ!

അർത്ഥം.—പത്മജനനന്തം! = ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്ര! പരമാത്മരൂപചി-
ന്തന്തം! = പരമാത്മാവിന്റെ (ഇശ്വരന്റെ) രൂപത്തെത്തന്നെ ചിന്തിക്കുന്ന
വന്തേ! ബ്രഹ്മധ്യാനം ചെയ്യുന്നവൻ എന്നു സാരം. പത്മബന്ധുകലം = സൂര്യ-
കലം. ദൈവതം = ദൈവം. (1) ഭൂരിപുണ്യവസന്തേ! = വളരെ പുണ്യങ്ങൾക്ക്
ഇരിപ്പിടമായവന്തേ! അധുനം = ഇപ്പോൾ. കൃപാലോ! = കൃപാശീല! വ-
ളരെയേയുള്ളവൻ എന്നർത്ഥം. (2) ഭാഗധേയനിലയൻ = ഭാഗധേയത്തിന്നു
(ഭാഗ്യം) നിലയം (ആശ്രയം. ഇരിപ്പിടം) ആയവൻ. മഹാഭാഗ്യവാൻ എ-
ന്നു ചുരുക്കം. ഭഗീരഥഭൂമിപാലതിലകൻ = ഭഗീരഥൻ എന്ന രാജന്റേപ്പുത്രൻ.
നാകവാഹിനി = ആകാശഗംഗ. തപസാ = തപസ്സുകൊണ്ടു്. നരലോകം =
മനുഷ്യലോകത്തെ. ആനയിക = പ്രാപിപ്പിക്ക. തവ = അങ്ങയുടെ. കൃപാ =
മയതന്നെ. ആകുന്നു എന്നു ചേർക്കണം. (3) പന്നഗേന്ദ്രശയനൻ = പന്ന-
ഗേന്ദ്രൻ (സ്വപ്നരാജാവു്. അനന്തൻ) ശയനമായവൻ, വിഷ്ണു എന്നു താൽ-
പര്യം. മകന്ദൻ = മോക്ഷം ഭാനം ചെയ്യുന്നവൻ. പ്രസന്നൻ = പ്രസാദിച്ച-
വൻ. കിന്ന = എന്തു്. കാർച്ച = ചെയ്യേണ്ടതു്. സാരം സ്വപ്നം.

സൂരട്ടിരാഗം. അടന്തതാളം.

- പദം-- ഭാഗവംശാവതംസ! ഭാഷിതം ശൃണുമേ
സത്തമ! ഭവാൻടയസപ്താംഗങ്ങളാകവേ
നിത്യമഭിതങ്ങളായിനിവസിച്ച്ഛീടുകയല്ലീ?
- മ. ലോകരഞ്ജനം നിങ്ങൾക്കേകമാകിയധർമ്മം
വ്യാകുലതയെന്നിയേ വിരവിലതുമെഴുന്നോ?
 ൨. ആദിപുരുഷൻ തന്റെ മോദമാശുവരുവാൻ
ഭാദശീവ്രതമതു സാദരം ചരിക്കുന്നീ.
 - ന. മരത്ഥമെന്നിയേ പാദപത്മസേവചെയ്തിലോ
പത്മനാഭൻ തന്നുടെ ആത്മാനമപിനൽക്കും.

ഇതു പദം വശിഷ്ഠന്റെ ഉത്തരമാകുന്നു.

അർത്ഥം—ഭാഗവതാവതംസ! = സൃഷ്ടി വംശത്തിന്നു അവതംസം (ശിരോപകാരം) ആയവാന! മേ = ഏകൻ, ഭാഷിതം = വാക്കിനെ. നൃണ = കേട്ടാലും. സത്തമ! = സത്യാനന്ദത്തിൽ വെച്ചു പ്രധാനനായവനെ! സപ്താംഗങ്ങൾ = ഏഴു രാജാംഗങ്ങൾ. നിത്യമുദിതങ്ങൾ = ഹൃദയാഴ്ച സന്തോഷത്താഴ കൂടിയവ. അല്ലെങ്കിൽ നിത്യം ഉദിതങ്ങൾ എന്നു പദം. ഉദിതങ്ങൾ = അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചവ. (1) ലോകരഞ്ജനം = ജനങ്ങളെ രഞ്ജിപ്പിക്കൽ. ഏകം = പ്രധാനം. വ്യാകുലത് = സമാധാനക്കേട് (സംശയമെന്നർത്ഥം) (2) ആഭിപുരുഷൻ = ആഭിയായ പുരുഷൻ (ലോകത്തിന്നെല്ലാം ആഭികാരണമായ വിഷ്ണു) ചരിക = ആചരിക്ക. (3) മന്തമം = കപടം. ആത്മാനം അപി = ആത്മാവിനെപ്പോലും; തന്നെപ്പോലും.

സാരം—സൃഷ്ടികുലശ്രേയസ്സനു സജ്ജനോത്തമനമായ രാജാവേ! ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലും. അങ്ങയുടെ രാജാംഗങ്ങൾ ഏഴും എന്നും അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ വരുന്നുണ്ടല്ലോ! പ്രജകളെ രഞ്ജിപ്പിക്കുന്നതുതന്നെയാണ് സൃഷ്ടി വംശരാജാക്കന്മാരായ നിങ്ങളുടെ പ്രധാനധർമ്മം. ആധർമ്മത്തെ യാതൊരു കഴിപ്പും കൂടാതെ അങ്ങു നടത്തുന്നുണ്ടല്ലോ! മനോവിഷ്ണുവേഗത്തിൽ പ്രസാദിച്ചാനായി നല്ലതു പോരടീവുതമാണ്. ആ വ്രതം ഭവാൻ അനുഷ്ഠിച്ചുകൊൾക. കപടം കൂടാതെ സേവിക്കുന്നവരെ വിഷ്ണുവേവാൻ തന്നെത്തന്നെയും നൽകുകയും ചെയ്യും. ഇവിടെപ്പറഞ്ഞ ഏഴു രാജാംഗങ്ങൾ ഇവയാണ്—രാജാവ്, മന്ത്രിമാർ, സുഹൃത്തുക്കൾ, ഭണ്ഡാരം, നാട്ടുകൾ, ഭൃത്യങ്ങൾ (യുദ്ധകാലങ്ങളിൽ രക്ഷപ്പെടാനുള്ളതും ശത്രുക്കൾക്കു കടപ്പാൻ കഴിയത്തക്കതുമായ സ്ഥലങ്ങൾ), സൈന്യങ്ങൾ.

പത്തുവരാടി രാഗം.

ശ്ലോ — അഥ കദാ ചിതന്നന്തപദാംബുജ-

പ്രസ്തുതമാനസമഞ്ജമധുവ്രതഃ

സചിവമവമവാചസമാഗതം

സഭവനം ഭവനന്ദനവിക്രമഃ

അനവധം—അഥ കദാ ചിത് അനന്തപദാംബുജപ്രസ്തുതമാനസമഞ്ജമധുവ്രതഃ ഭവനന്ദനവിക്രമഃ സഭവനം സമാഗതം സചിവം ഏവം ഉവാച. അർത്ഥം—അനന്തരം ഒരു ദിവസം അനന്തന്റെ (വിഷ്ണു) പരമോക്ത അംബുജത്തിൽ (താമരപ്പൂവ്) പ്രസ്തുതമായ (പ്രവേശിച്ചു) മനോസമാകുന്ന (മനസ്സു) മഞ്ജുമധുവ്രതത്തോടു (മനോഹരമായ വണ്ട്) കൂടിയവനും ഭവനന്ദനന്റെ (ഹിവപുത്രൻ. സുബ്രഹ്മണ്യൻ) വിക്രമപോലെയുള്ള വിക്രമമുള്ളവനുമായ അദ്ദേഹം (അംബരീഷൻ) ഭവനത്തെ സമാഗതനായ (പ്രാപിച്ചു) സചിവനോടു (മന്ത്രി) ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

സാരം—പിന്നെയൊരുദിവസം, വണ്ടു താമരയിൽ ചെന്നുകൂടുംപോലെ അത്യാസക്തിയോടുകൂടി വിഷ്ണുപാദങ്ങളിൽതന്നെ മനസ്സു ലയിച്ചവനും സാക്ഷാൽ സുബ്രഹ്മണ്യനെപ്പോലെ പരാക്രമിയുമായ അംബരീഷൻ രാജധാനിയിൽവെച്ചു മന്ത്രിയോടു താഴെ പറയുംപ്രകാരം പറഞ്ഞു. ഇവിടെ മനസ്സിനെ മധുപ്രതമാക്കി രൂപണം ചെയ്ത് വാൻ പരഞ്ഞ അംബുജമാക്കി രൂപണം ചെയ്യുന്നത് ആവശ്യമാകയാൽ പരമ്പരിതരൂപകം. ഭവനനവവിക്രമൻ എന്നതിൽ ഉപമ, ഘൃതം ദൂതവിളംബിതം. യമകംശബ്ദാലങ്കാരം.

ചമ്പതാളം.

പദം— മന്ത്രിവര! നിശമയസുമന്ത്ര! വചനം 32

സന്ത്രാസിതാശേഷവിമതവിതരത!

൧. ഈശനിൽവിമുഖമാമിന്ദ്രിയകലം
ക്ലേശാവഹമെന്നു കരുതുകഭവാൻ.

൨. വാരിധികാഞ്ചിയാം ധരണിതന്നിൽ
ആരഹോപറകഹരിചരണവിമുഖൻ.

൩. നാരായണന്റെ പദനളിന ഭജനം

താരകം ഭവജലധിതന്റെ അറിയേണം.

അർത്ഥം— ഹേ മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠ! സന്ത്രാസിതമായ (ഭയപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന) അശേഷവിമതമാരുടെ (സംശയരൂക്ഷങ്ങളുടെയും) വിതതിയോടു (സമൂഹത്തോടു) കൂടിയവനേ! സുമന്ത്ര! എന്റെ വചനത്തെ നിശമനം ചെയ്തു (കേൾക്കുക). (1) ഈശനിൽ (ഈശ്വരനിൽ) വിമുഖമായ (സക്തിയില്ലാത്തതായ) ഇന്ദ്രിയകലം (എല്ലാ ഇന്ദ്രിയങ്ങളും) ക്ലേശമുണ്ടാക്കുന്നതാണെന്നു ഭവാൻ കരുതിക്കൊൾക. (2) വാരിധി (സമുദ്രം) കാഞ്ചിയായ (അരുണതാണമായ, ചുറ്റുമുള്ള) ഭൂമിയിൽ ഹരിചരണത്തിൽ (വിഷ്ണുപാദത്തിൽ) വിമുഖനായവൻ ആരുണ്ട്? പറക. (3) നാരായണന്റെ പദനളിനത്തിന്റെ (പാദപത്മത്തിന്റെ) ഭജനം, ഭവമാകുന്ന (പ്രപഞ്ചം) ജലധിയുടെ (സമുദ്രത്തിന്റെ) താരകം (അക്കരക്കു കടത്തുന്ന സാധനം) ആകുന്നു. അറിഞ്ഞുകൊൾക.

സാരം—സകല ശത്രുക്കളെയും ഭയപ്പെടുത്തുന്ന വീരനും മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠനുമായ സുമന്ത്ര! ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കുക. വിഷ്ണുഭജനം ചെയ്ത് വാൻ താൽപര്യമില്ലാത്ത ചക്ഷുസ്സു ശ്രോത്രം; രസന മുതലായ സകലേന്ദ്രിയങ്ങളും വലിയ ക്ലേശത്തിനല്ലാതെ ഒരിക്കലും സുഖത്തിന്നു കാരണമാകുന്നതല്ല. അതിനാൽ സമുദ്രംവരെയും പരന്നു കിടക്കുന്ന നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ വിഷ്ണുഭക്തിയില്ലാത്തവനായി ആരെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ ആ ആൾ ആരെന്നു പറയുക. (അവനെ വിഷ്ണുഭക്തനാക്കിത്തീർക്കേണ്ടത്) രാജ്യം ഒരിക്കലെന്ന നമ്മുടെ മുതലായതാണെന്നു ഭാവം; വിഷ്ണുപാദഭജനം സംസാരസമുദ്രം കടന്നുകൂട്ടുവാനുള്ള ഉപകരണമാണെന്നു എല്ലാവരും അറിയേണ്ടതാകുന്നു.

മുഖാരിരാഗം. അടത്തതാളം.

പദം — നാഭാഗഗൃപനന്ദന! ശോഭനനീള-
കീർത്തിദീപിതാവിവഭോക!

മ. അപ്രതിമമായ നിന്റെ അധികവിക്രമംകൊണ്ടു
സൽപഥത്തിൽതന്നെ സകലതം മരുവുന്നു.

റ. ബന്ധുകമലിനീബന്ധു വന്നുദിക്കുമ്പോൾ
അന്ധകാരത്തിനുണ്ടോ അവകാശമവനിയിൽ.

ന. പാപരായ യവനന്മാർ പാരമ്യത്തരായി
പാരിതിൽ മരുവുന്നു പാൽമിപ്പശിഖാമണേ!

ഈ പദം മന്ത്രിയുടെ ഉത്തരം.

അർത്ഥം— ശോഭനമായ നിളകീർത്തികൊണ്ടു ദീപിതമായ (ശോഭിച്ച) അഖിലാലോകത്തോടു കൂടിയ നാഭാഗരാജപുത്ര! (1) അപ്രതിമമായ (നിസ്സുപ്രമായ) അവിടത്തെ വലിയ പരമേശ്വരം നിമിത്തം സകല ജനങ്ങളും സൽപഥത്തിൽ (സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ) തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. (2) ബന്ധുരമായ (പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന) കമലിനീബന്ധു (താമരപ്പൊയ്ക്കയുടെ ബന്ധു. സൂര്യൻ) ഉദിക്കുമ്പോൾ അവനിയിൽ (ഭൂമിയിൽ) അന്ധകാരത്തിന്നു (ഇരുട്ടിന്നു) അവകാശം (ഇരിപ്പാൻ ഇടം) ലഭിക്കുന്നുണ്ടോ? (3) ഹേ! പാൽമിപ്പശിഖാമണേ! (രാജശ്ലേഷ!) പാപന്മാരായ യവനന്മാർ മാത്രം പാരം (ഏറവും) ഉന്മൂലം (ഗവിഷന്മാർ) ആയി ഭൂമിയിൽ പാർക്കുന്നു.

സാരം— ഹേ നാഭാഗരാജപുത്ര! അവിടത്തെ യശസ്സ് ലോകത്തിലെല്ലാം തെളിഞ്ഞു പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ട്. നിസ്സുപ്രമായ അവിടത്തെ പരമേശ്വരം നിമിത്തം സകല ജനങ്ങളും വിജ്ഞാതന്മാരായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നതുണ്ട്. സൂര്യൻ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഇരുട്ട് ഉണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലോ. എന്നാൽ പാപികളായ യവനവർഗ്ഗക്കാർ മാത്രം വലിയ ഗവിഷന്മാരായി ഇപ്പോഴും ഈ ഭൂമിയിലുണ്ട്. ഇവിടെ ഒന്നും രണ്ടും ചരണങ്ങളിൽ കൂടി വൈധമ്യരീതിയിലുള്ള ദുഷ്ടാന്തം അലങ്കാരം.

പന്തുപാടിരാഗം. മന്ദതാളം.

പദം — അവരെയിഹ സമരഭൂമി അതിരഭസമൊടുതമ
ഭവനമതിയാക്കുമെൻ ഭജനയുക്തപാണ്ഡ.

ഈ രാജാവിന്റെ പ്രത്യുത്തരം.

അർത്ഥം— അവരെ ഇഹ (ഇവിടെ) സമരഭൂമി (യുദ്ധകളത്തിൽ) അതിരഭസ (അതിവേഗ)ത്തോടെ എന്റെ ഭജനത്തിൽ ധൃതമായ (ധരിക്കപ്പെട്ട) കൃപാണം (വാൾ) യമഭവനത്തിൽ (കാലഗൃഹത്തിൽ) ആക്കും.

സാരം—ഗവിഷ്ഠനായ ആ യവനന്മാരെയെല്ലാം യുദ്ധത്തിൽ ഉടൻതന്നെ ഞാൻ വാറുകൊണ്ടു വെട്ടിക്കൊല്ലുന്നുണ്ട്.

കേദാരഗൗഡം രാഗം.

ശ്ലോ— സ്വർദ്ധാമഹർമൃമണിമഞ്ചവിരാജമാന-
മുശാംഗനാനിവഹനീതയശഃപ്രവാഹഃ
സ്പർദ്ധാവഹം യവനസംഘമമോജിഘ്രംസുഃ
യുദ്ധായബദ്ധമതിരേവ രക്ഷാ ബഭോഷേ.

അനവധം— സ്വർദ്ധാമഹർമൃമണിമഞ്ചവിരാജമാനമുശാംഗനാനിവഹനീതയശഃ പ്രവാഹഃ ഏഷഃ അഥാ സ്പർദ്ധാവഹം യവനസംഘം ജിഘ്രംസുഃ യുദ്ധായബദ്ധമതിഃ രക്ഷാ ബഭോഷേ.

അർത്ഥം—സ്വർദ്ധാമ (സ്വർഗ്ഗ) ത്തിലുള്ള ഹർമ്യങ്ങളിലെ (മാളികകൾ) മണിമഞ്ചങ്ങളിൽ (രത്നമയങ്ങളായ കട്ടിലുകൾ) വിരാജമാനമായ (ശോഭിക്കുന്ന) മുശാംഗനമാരുടെ (സുന്ദരിമാർ) നിവഹത്താൽ (സമൂഹം) ഗീതമായ (ഗാനം ചെയ്യപ്പെട്ട) യശഃപ്രവാഹത്തോടു (കീർത്തിപരമ്പര) കൂടിയവനായ ഇദ്ദേഹം ഉടൻതന്നെ സ്പർദ്ധാവഹമായ (വൈരം വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന) യവനസംഘത്തെ ജിഘ്രംസുവു (ഹനിപ്പാൻ ഒരുങ്ങിയവൻ) യുദ്ധത്തിന്നു ബദ്ധമതിയു (താൽപര്യമുള്ളവൻ) ആയിട്ടു തട്ടോടു (കോപത്തോടു) കൂടിപ്പറഞ്ഞു.

സാരം—സ്വർഗ്ഗസുന്ദരിമാർ അവരുടെ മാളികകളിൽ കട്ടിശേഖിതനായ സമായി പാടുന്ന കീർത്തിയുള്ള ആ രാജാവ് മന്ത്രിയോടു മേൽപ്രകാരം പറഞ്ഞിരുന്നുവേക്കും ആ ദുഷ്ടയവന സംഘത്തെ ഉടൻതന്നെ നശിപ്പിക്കണമെന്നു റച്ചു യുദ്ധത്തിന്നൊരുങ്ങിപ്പറപ്പെട്ടു ആ യവനന്മാർ പാർക്കുന്ന ഭിത്തിൽ ചെന്നു പിന്നെ കോപത്തോടുകൂടി അവരെ താഴെ പറയുപ്രകാരം പോരിനു വിളിച്ചു. പുത്തം വസന്തതിലകം പാദോപാസം ശബ്ദാലങ്കാരം.

ചെമ്പടതാളം.

പദം— രോരണാഹതകന്മാര! വന്നീടുവിൻ
പാപശീലന്മാർ നിങ്ങൾ പാരതെ വാണിവിടെ
പാപകൃത്യമതിപെരുകേണതന്മ-
പാപനായകവിതന്മാരുടെഗൗരവം
ഭവതിമഹിതചരിതമിതനഹി.
മ. വാക്കിലുള്ളഭിമാനം പോക്കു വേണമെന്നുള്ള-
തോക്കുണ്ണംവിരവിൽ നേക്കുന്ന ഗന്ധശി
ചേക്കുണ്ണം ശരങ്ങൾ നാശിതരങ്ങൾ
കരുതയിങ്ങൾ സമരമിന്നു.

൨. ജംഭവൈരിതന്തരേ ഡംഭം ശമിപ്പിപ്പാനം
ഡിംഭരേ! സപദികിംപ്രയാസമിതി
സംഭ്രമിക്കുമുടനേസമരഘടനേ
പരജ്ഞാടനേഗഹനേ നിങ്ങൾ.

൩. വാസുദേവനെപ്പരിഹാസം ചെയ്ത നിങ്ങൾക്കു
വാസവാൻജപാൻ കരോമിസുഖം.
വാസമതിനുസോഹം ശമനഗേഹം
ചെയ്തസാഹസേന രണമിഹ.

അർത്ഥം:—‘ദരരേ’ എന്നതു നിങ്ങളെക്കാണിക്കുന്ന നിപാതം (അവ്യയം) ആണ്. മലയാളത്തിൽ ‘എടാ എടാ’ എന്നതുപോലെ. നിന്ദാമന്ദമായ നര ഹതകന്മാരേ! (ഭൃഷ്മനക്ഷത്രരേ!) വരുവിൻ. നിങ്ങൾ പാപകർമ്മം തന്നെ ശീ ലിച്ചുവരുന്നവരാണ്. പരമാതെ (ആലോചനകൂടാതെ) ഇവിടെ വാണ് ത നപാലനത്തിനായി (ശരീരരക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി) അതിപെരുന്തത്തോടെ (വലിയ പെരുന്തം നദിച്ചു) ഹതശതമായ (അസംഖ്യം മൃഗങ്ങളെ ഹനി ച്ചിട്ടുള്ള) പാപകൃത്യം കലിതമായി (ചെയ്യപ്പെട്ടതായി). ഇവിടെ ‘നിങ്ങൾ ഊൽ’ എന്നു ചേർക്കണം. ഇതു മഹിതചരിതമായി (ഉത്തമമായ പ്രവൃത്തി) ഭ വിക്കുന്നില്ല. മഹിതചരിതംനഹിതവതി എന്നു യോജന. (1) വേക്കിൽ ഉള്ള അഭിമാനം പോർ ചെയ്യുന്നതിലും വേണം എന്നുള്ളതു നിങ്ങൾ കാക്ക ണം. ശരിയായി എതിർക്കവിൻ! ധനുസ്സിൽ (വില്ലിൽ) നിശിതരങ്ങളായ (ഏ രാവു തീക്കു്ണങ്ങളായ) ശരങ്ങൾ ചേർക്കവിൻ! നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ സമരം (യുദ്ധം) ചെയ്യവിൻ! (കരുത=ചെയ്യവിൻ. മധ്യ; ബഹുവചനം). (2) ഡിംഭ രേ! (മൃഗന്മാരേ!) നിങ്ങൾക്കു് ഇപ്പോൾ ജംഭവൈരിയുടെ (ദോവന്ദ്രന്റെ) ഡംഭം (ഗവ്) ശമിപ്പിപ്പാനം എന്നാണ് പ്രയാസം എന്നാണ്. ‘ഡിംഭരേ! സപദി ജംഭവൈരിതന്തരേ ഡംഭം ശമിപ്പിപ്പാനം കിം പ്രയാസം ഇതി’, ഇ ണ്ണനെ യോജന. നിങ്ങൾക്കു എന്നു ചേർക്കണം. ഉടനെ പരജ്ഞായ രടന ത്തോടു (ശബ്ദത്തോടു) കൂടിയ തും ഗഹനവും (വൈഷമ്യമുള്ളതും) ആയ സമര ഘടനത്തിൽ (യുദ്ധത്തിരക്കിൽ) നിങ്ങൾ സംഭ്രമിക്കും. (3) വാസവാൻജ പരനായ (ഇന്ദ്രാണജനായ വിഷ്ണുവിൽ ഭക്തിയുള്ള) ആ ണ്ണൻ വിഷ്ണുവിനെ പരിഹസിച്ച് നിങ്ങൾക്കു് സുഖവാസത്തിനുള്ള സ്ഥലം ശമനഗേഹം (കാല ഗ്രഹം) ആക്കിച്ചെയ്യുന്നുണ്ടു്. ഇവിടെ സഹസത്തോടുകൂടി യുദ്ധം ചെ യ്യവിൻ!

സാരം:—മനസ്സരിൽവെച്ചു് ഭൃഷ്മന്മാരായ നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിന്നുവരുവിൻ. പാപകർമ്മംതന്നെ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിങ്ങളെ ഇനി ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ സമ്മതിക്കുകയില്ല. നിങ്ങൾ സ്വന്തം ശരീരം പോക്കിപ്പിക്കാൻ വേണ്ടി എത്ര യോ മൃഗങ്ങളെക്കൊല്ലുക എന്ന പാപകർമ്മം ചെയ്തുവരുന്നു. അതു വലിയ പെ രുന്തക്കുമാണെന്നും നദിക്കുന്നു. ഇതു് ഒരിക്കലും നല്ല പ്രവൃത്തിയാകുന്നതല്ല. ആ രുവന്നാലും ഞങ്ങൾ കൂട്ടാക്കുകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾ അഭിമാനം പറയാറുണ്ടല്ലോ.

എന്നാൽ ആ അഭിമാനം യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതിലും വേണ്ടതാണ്. അതിനാൽ യുദ്ധത്തിന്നൊരുങ്ങുവിൻ! മുർച്ചയുള്ള ശരങ്ങൾ വില്ലിൽ തൊട്ടുകുവിൻ! ദേവേന്ദ്രൻ എതിന്തു വന്നാൽപോലും മടക്കി കാടിച്ചുകൊള്ളാമെന്നായിരിക്കാം മൂഢന്മാരായ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്. പക്ഷേ ഭയങ്കരമായ യുദ്ധം തുടങ്ങിയാൽ ഉടൻതന്നെ പരിഭ്രമിച്ചു പരുങ്ങുമെന്നതിന് സംശയമില്ല. ഏതായാലും വിഷ്ണുനിന്ദ ചെയ്യുന്ന നിങ്ങളെക്കൊന്നുപോലെ വിഷ്ണുക്കേതനായ ഞാൻ അടങ്ങുകയില്ല. അതുകൊണ്ട് കഴിയുന്ന സാഹസത്തോടുകൂടി യുദ്ധം ചെയ്തുകൊടുവിൻ.

കേദാരഗൈരധം രാഗം.

ശ്ലോ — ഘനാഘനാഘതാപടുദ്ധപനിത ഗവ്സവ്കഷ്ണ-
ക്ഷമാരമണശിഞ്ജിനീസ്ഥനവിതീണ്ണകണ്ഠജപരാഃ
രടൽപടഹഡംബരാജഗദഭൂർജിതാഡംബരാ
മിദമാഥയവനാഭജക്ഷുഭിതവൈരിസേനാവനാഃ.

അനവധം. — അഥ ഘനാഘനാഘതാപടുദ്ധപനിതഗവ്സവ്കഷ്ണക്ഷമാരമണശിഞ്ജിനീസ്ഥനവിതീണ്ണകണ്ഠജപരാഃ രടൽപടഹഡംബരാഃ ഉർജിതാഡംബരാഃ ഭജക്ഷുഭിതവൈരിസേനാവനാഃ യവനാഃ മിമഃ ജഗദഃ.

അർത്ഥം. — അതിന്റേറശേഷം ഘനാഘനാഘതയുടെ (ഇടതിങ്ങിയ കാർമേഘപംക്തിയുടെ) പടുവായ (തീക്ഷ്ണമായ) ധപനിത (ശബ്ദ) ത്തിന്റെ ഗവ്ത്തിൽ സവ്കഷ്മായ (എല്ലാ അംശത്തിലും വ്യാപിച്ചതായ) ക്ഷമാരമണന്റെ (രാജാവിന്റെ) ശിഞ്ജിനീസ്ഥനത്താൽ (ഞാണൊലിയാൽ) വിതീണ്ണമായ (വീണ്ടും വീണ്ടും ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട) കണ്ഠജപര (കണ്ഠശല്യ)ത്തോടു കൂടിയവരും, രടത്തായ (ശബ്ദിക്കുന്ന) പടഹഡംബര (പെരുമ്പറക്കൂട്ട)ത്തോടു കൂടിയവരും ഉർജിതമായ ആഡംബരത്തോടു (ആനകളുടെ ശബ്ദം അല്ലെങ്കിൽ ആഘോഷം) കൂടിയവരും ഭജങ്ങളാൽ ക്ഷുഭിതമായ (നശിപ്പിച്ചു)വൈരിസേനകളുടെ അവാന്തത്തോടു (രക്ഷയോടു) കൂടിയവരുമായ യവനന്മാർ പരസ്പരം പറഞ്ഞു.

സാരം. — രാജാവു മേൽപ്രകാരം പോക്കു വിളിച്ചു ഉടൻതന്നെ വില്ലിന്റെ ഞാൺ വലിച്ചുവിട്ട ഭയങ്കരമായ ചെറുത്താണൊലിയുണ്ടാക്കു. ഇടതിങ്ങി നിറഞ്ഞ കാർമേഘങ്ങളിൽ നിറയുണ്ടാകുന്ന തീക്ഷ്ണമായ തുടിനാദത്തിന്റെ ഗാംഭീര്യം മുഴുവനുമുള്ള ആ ചെറുത്താണൊലി ചെകിടയത്തക്കവിധം യവനന്മാർ കേട്ടു. ശത്രുസേനകൾക്കു രക്ഷയില്ലാതാക്കിക്കഴക്കുവാൻ വേണ്ട കയ്യടക്കുള്ള ആയവനന്മാർ ഉടൻതന്നെ അസംഖ്യം പെരുമ്പറകൾ ഒന്നിച്ചു കൊട്ടിയും ഉർജിതത്തോടെ ഘോഷം കൂട്ടിയും താഴെ പറയുപ്രകാരം തമ്മിൽ പറഞ്ഞു. പുത്തം പൂഥി. അലങ്കാരം ഉപമ.

ചെമ്പടതാളം.

പദഃ — ചാവഗുണാഘാസോസ്മനീ അടി ഗോപുരപരസോ
കാളമേഹകളചന്ധകോളാഹളസണ്ണിഹോ

കാളരൂപകണ്ഠാദകണ്ഠാദിമന്ദോ-
 വിരപുലുസദമാസഃമജ്ജനവിജിഹിതാ
 പാരാവാരഭവമഹാഘോരരാവധംബരോ
 താഡിതപടഹരവസംബളുണ 20 സഭോ
 താമരസഭവഭൂതാ അതുംഹണവിഅട് റികാ
 ഗജജന്തഗജാണിവഹബിംഹിദവിവസ്ത്രികാ
 ണമുന്തഃപാഡബഹളഹേ സാരവമേദുരോ
 പവുഅഗഹീദാകന്ദസുപിണ്ഡികാ
 സവുഭൈമമഹഗജകണ്ഠഭേപണ്ഡികാ.

ഇത പരം പ്രാകൃതഭാഷയാണു്. ഇതിന്റെ സംസ്കൃതം താഴെ ചേർന്നു:—

ചാപഗുണഘോഷഃ ശ്രുതഗത ഗോപുരപതഃ
 കാളമേഘകലചണ്ഡകോലാഹലസന്നിഭഃ
 കാലരൂപകണ്ഠാദകണ്ഠനാതിലമ്പടഃ
 വീരപുരുഷാട്ടഹാസമേജന വിജൃംഭിതഃ
 പാരാവാരഭവമഹാഘോരരാവധംബരഃ
 താഡിതപടഹരവസംബളനമാംസഭൂതഃ
 താമരസഭവലോകലംഘനവിക്രമിതഃ
 ഗജജന്തഗജനിവഹബിംഹിതവിവർജിതഃ
 നൃത്യഭ്യാംപോടബഹളഹേക്ഷാരവമേദുരഃ
 പവന്തഗജീരഭരകന്ദസുപിണ്ഡിതഃ
 സാവഭൈമമഹഗജകണ്ഠഭേപണ്ഡിതഃ

അർത്ഥം:—ഗോപുരപതഃ ചാപഗുണഘോഷഃ ശ്രുതഗത. ഇങ്ങനെ
 കനംഖണ്ഡത്തിന്റെ അന്ധയം, ഗോപുരത്തിൽ പതനമായ ചാപഗുണ
 ഘോഷം (വില്ലിന്റെ ഞാണൊലി)കേൾക്കുന്നു, എന്ന് അതിന്റെ അർത്ഥം.
 ശേഷം കാരോഖണ്ഡവും കാരോ സമസ്തപദവും ഏല്പാം ചാപഗുണഘോഷ
 ത്തിന്റെ വിശേഷണങ്ങളാകുന്നു. കാളമേഘകലചണ്ഡ കോലാഹല സ
 ന്നിഭം = കാർമ്മേഘത്തുടത്തിന്റെ കരാരമായ കോലാഹലത്തോടു തുല്യം.
 കാലരൂപകണ്ഠാദ കണ്ഠനാതിലമ്പടം = കാലരൂപന്റെ (സംഹാരരൂപന്റെ)
 കണ്ഠനാദത്തിന്റെ (അലർച്ചയുടെ) കണ്ഠനത്തിൽ (മന്ദീകരണത്തിൽ, അലർ
 ച്ച നിസ്സാരമാക്കുന്നതിൽ എന്നു ചുരുക്കം) അതിസമർത്ഥമായിട്ടുള്ളതു്. വീര
 പുരുഷാട്ടഹാസമേജനവിജൃംഭിതം = വീരപുരുഷന്റെ അട്ടഹാസത്തിന്റെ
 മേജനം (കലർച്ച) കൊണ്ടു വർദ്ധിച്ചതു്. പാരാവാരഭവമഹാഘോരരാവ
 ധംബരം = പാരാവാരത്തിൽനിന്നു (സമുദ്രത്തിൽനിന്നു) ഭവിച്ചതായ മഹാ
 ഘോരശബ്ദത്തിന്റെ ധംബരം (തള്ളിച്ച)പോലെയുള്ള ധംബരത്തോടുകൂടിയ
 തു്, താഡിതപടഹരവസംബളനമാംസഭൂതം = താഡിതമായ (കൊട്ടുന്ന) പട
 ഹത്തിന്റെ രവത്തിന്റെ (ശബ്ദത്തിന്റെ) സംബളനം (കലർച്ച) കൊണ്ടു്

മംസളം (കനംകൂടിയത്). താമരസഭവലോകലംഘനവികത്വിതം = താമര സഭവന്റെ (ബ്രഹ്മാവിന്റെ) ലോകത്തിന്റെ ലംഘനമായ (അതിക്രമം). ആ സത്യലോകം കടന്നു പോകുന്ന) വികത്വിതത്തോടു ഗ്രഹോടുകൂടിയ അ ലർച്ച; അഹംഭാവം) കൂടിയത്. ഗർഭഗർഭനിവഹജ്ഞാവിത വിവർധിതം = ഗർഭത്തുകൂടായ (അലറുന്ന) ഗർഭസമൂഹങ്ങളുടെ ജ്ഞാപിതത്താൽ (ശബ്ദത്താൽ) വർദ്ധിച്ചത്. നൃത്യരോഘാടവഹജ്ഞാഭാവമേദം = ഉള്ളുന്ന കുതിരകളുടെ ബഹുമായ ഹേജ്ഞാവത്താൽ (ഹേജ്ഞാവം എന്നാൽ കുതിരയുടെ ശബ്ദം) ക നംകൂടിയത്. പർവതഗർഭിരകന്ദരസുപിണ്ഡിതം = പർവതങ്ങളിലെ ഗർഭി രങ്ങളായ മരങ്ങളിലും (വലിയ മടകൾ) കന്ദരങ്ങളിലും (ഗുഹകൾ) സുപിണ്ഡി തം (മരങ്ങളിൽ കൂട്ടിയായിത്തീർന്നത്). സാർവഭൗമമുഖഗർഭകണ്ഠഭേദപണ്ഡി തം = സാർവഭൗമൻ മുതലായ ഗർഭങ്ങളുടെ ചെവി പൊട്ടിക്കുന്നതിൽ സമർത്ഥ മായിട്ടുള്ളത്. ഇതിന്റെ സാരം ബ്രഹ്മം, സാർവഭൗമൻ, പുഷ്പനൻ, സുപ്രതീ കൻ, പുണ്ഡരീകൻ ഐരാവതം, വാമനൻ, കുമഭൻ, അജ്ഞനൻ ഇങ്ങനെ ഏഴു ഭിദ്ഗജങ്ങൾ. യവനന്മാർ സംസ്കൃതഭാഷ സംസാരിച്ചാൻ അർഹതയി ല്ലാത്തവരാണെന്നു വെച്ചിട്ടുള്ളതനുസരിച്ചാണ് അവരുടെ ഈ പദം കവി പ്രാ കൃതഭാഷയിലാക്കിയിരിക്കുന്നത്. എന്നാൽ നാടകാദികളിൽ നീചന്മാരെ ന്നു വെച്ചിട്ടുള്ളവർ സംസാരിക്കുന്ന പ്രാകൃതം ഇതല്ല. പൈശാചി എന്നു പറ യുന്ന ഭാഷയാണ്.

കേദാരഗൌരധരാഗം. ചെമ്പടതാളം.

പദം—ആഹവമതിലതിമോഹികളായ് ചില
ദേഹികൾ വന്നിടുകിൽ—മട-
മടങ്ങിനടുങ്ങിമടങ്ങിവിരവിനൊ-
ടൊടുങ്ങിടുംനിയതം.

മ. തഞ്ചാതെഞ്ചെ പഞ്ചാനനകവ-
സഞ്ചാരിണിവിവിതേ—ഓദി
നിനയ്ക്കു കുരിക്കുഗമിക്കിൽ മമമതു
ഭവിക്കുമോ പറവിൻ.

മ. ദക്ഷതയോടുടനിക്കിതിയിൽ വ-
ന്നാക്ഷേപംചെയ്വാൻ—യുധി
പെരുത്തകരുത്തുമുറ്റത്തുതിമന്ത
കുമന്ത്രാരിതഹോ.

ന. വിക്രമമൊടുസുമകൃസമേതര-
തകൃതാൻവരികിൽ—ബത
ക്ഷുരപ്രരപ്രഹരപ്രഭിന്നനാ-
യിതപ്രയാതിദധം.

അത്ഭുതം—യുദ്ധത്തിൽ അതിയായ മാനുഷത്തോടു ചില ആളുകൾ വരികയാണെങ്കിൽ അവർ മരം അടങ്ങിയ പൊട്ടിട്ട മടങ്ങി വേണ്ടവിധം നശിച്ചുകൊള്ളും എന്നു തീർച്ചയാണ്. കൂടാതെ അനേകം പഞ്ചാനനകൾ (സിംഹക്കൂട്ടം) സഞ്ചരിക്കുന്നതായ വിപിനത്തിൽ (കാട്ടിൽ) ഗമിക്കിൽ (പോയാൽ) കുറിക്ക (ആനയ്ക്ക്) മരം വേിക്കുമോ? അതു ഏതെങ്കിലും (ഉള്ളിൽ) നിനച്ചുനോക്കുക! എന്നിട്ടു പറവിൻ! സാമന്ത്യാത്തോടു ചില ഇഷ്ടിയിൽ (ഈ പ്രദേശത്തു) വന്നു ആക്ഷേപിക്കുന്നതിനായി വന്നവരും യുദ്ധത്തിൽ വലിയ ബലം മുഴുത്തു തിമർത്തവരും ദുഷ്ടമനുഷ്ഠമായ ഇവർ ആരെല്ലാമാണ്? പരാക്രമത്തോടു സുരചക്ര(ഭേദഭയസമ്പന്ന)ത്തോടു ചേർന്നു വേദാന്തത്തെ വന്നുപും ക്ഷുരപും (ചുരിക) കൊണ്ടും ശരം കൊണ്ടുമുള്ള പ്രഹരത്താൽ വിഭിന്നനായിട്ട് (ശരീരം പിളർന്നവൻ) ഇതാ (ഇവിടെനിന്നു) പ്രയാതി (ഉടൻപോകും) നിശ്ചയം.

സാരം—യവനന്മാർ മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം സംഭാഷണം ചെയ്തതിനുശേഷം അവരിൽ പ്രധാനമായ യവനൻ രാജാവിനോടും രാജഭയസമ്പന്നത്തോടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു—നിങ്ങൾ യുദ്ധം ചെയ്ത് വാൻ മോഹിച്ചു വന്നിരിക്കുകയാണെങ്കിൽ ക്ഷണത്തിൽ തോറ്റു നശിക്കും. സിംഹങ്ങൾ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന കാട്ടിൽ ആനയുടെ ഗവ്വം ഫലിക്കുകയില്ല. ഇവിടെ വന്നു ഇങ്ങനെ ഞങ്ങളെ ആക്ഷേപിക്കാൻ തക്ക യുദ്ധസാമന്ത്യാമുണ്ടെന്നു നടിക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാർ ആരാണ്. ഇന്ദ്രനും ഭേദപുഷ്പയും എല്ലാംകൂടി വന്നാൽപോലും ഞങ്ങളുടെ ആയുധം ഏറ്റ ശരീരമാസകലം മുറിഞ്ഞു ഇവിടെ നിന്നോടിക്കൊള്ളും. ഇതിൽ പല്ലവിയിലും മന്നാമത്തെ ചരണത്തിലുമായി ദുഷ്ടാന്താലങ്കാരം.

കാനക്ഷുറിഞ്ഞി രാഗം.

ജ്യാഘാതശ്രേണിജാഗ്രദ്ഭജഭജഗരസജ്ഞായിതാസിപ്രകാശ്യ വ്യാപീഡപ്രേഘഘവൈരിക്ഷിതിരമണഗണപ്രാണചാതപ്രഭോ
[ഛന്ദഃ
മധ്യേ യുദ്ധംനിര്യുക്തമമയവനാൻ ഭീഷ്മനിദ്രാംനിനീഷ്യഃ
ബദ്ധാഭോപംബഭാഷേപ്രഥിതഭജമദാഡംബരാ നംബരീഷഃ.

അനവധം—അഥജ്യാഘാതശ്രേണിജാഗ്രദ്ഭജഭജഗരസജ്ഞായിതാസി പ്രകാശ്യവ്യാപീഡപ്രേഘഘവൈരിക്ഷിതിരമണഗണപ്രാണചാത പ്രഭോഃഛന്ദഃഃ അംബരീഷഃ പ്രഥിതഭജമദാഡംബരാൻ യവനാൻ മധ്യേയുദ്ധം ഭൂതം നിര്യുക്തം ഭീഷ്മനിദ്രാം നിനീഷ്യഃ ബദ്ധാഭോപം ബഭാഷേ.

അത്ഭുതം—അതിന്റെശേഷം, ജ്യാഘാതശ്രേണികൊണ്ടു് (വില്ലിന്റെ ഞാണു വലിച്ചുവിടുന്നതിന്റെ ആധിക്യം) ജാഗ്രത്തായ (തെളിവുള്ള; ശക്തിയുള്ള) ഭജമാകുന്ന ഭജഗണിന്റെ (സപ്തം) രസജഡ (നാക്കു) ആയിരിക്കുന്ന അസിമുദ (വാൾ) പ്രകാശ്യമന്മാൽ (വായ്ത്തല) വ്യാപീഡമായ (ഭക്ഷി

കുപ്പെട്ട) പ്രേംപരമായ വൈരിക്ഷിതമണന്മാരുടെ (ശത്രുരാജാക്കന്മാർ) പ്രാണനാകുന്ന വാതപ്രരോഹത്തോടു (വാതം=വായു. പ്രരോഹം=മുള. ചെറിയ വായു.) കൂടിയവനായ അംബരീഷൻ പ്രഥിതമായ(പ്രസിദ്ധം) ഭേദമഭാസംബരം (കൈയ്യക്കുറിക്കാണ്ടുള്ള ശവിക്കൻ ആധിക്യം) ഉള്ളവരായ യവനന്മാരെ യുദ്ധമധ്യത്തിൽ നിരോധനം ചെയ്തിട്ട് (തടുത്തിട്ട്) ഭീഷ്മനിദ്രയെ (മരണം) നിനീഷുവായിട്ട് (പ്രാപിപ്പാൻ കരുതിയവൻ) ആടോപത്തോടുകൂടി (ശക്തിയോടെ) പറഞ്ഞു. സാരം സ്പഷ്ടം. പരമ്പരിതരൂപകം അലങ്കാരം.

പഞ്ചാരിതാളം.

പദം-സത്യനാകമീശപാകൽ ഭക്തികൈവടിഞ്ഞു മഗതി
മത്തരായി വാണിടും കമഞ്ചരാരോഹം.

മ. ദശ്യമാകമിപ്രപഞ്ചം നശപാമതെകിവി-
നദശ്യനാകമീശപാനെ വിശപസിക്കാമോ?

൨. ദുഷ്ടരായനിങ്ങളോടു ശിഷ്ടവചനമെന്തിനായി
ധൃഷ്ടരെങ്കിൽ വരിക സമരധരണിവീഥിയിൽ.

൩. പോത്തലത്തിൽ ഞങ്ങളോടു നേർത്തുവെങ്കിൽ സപദിഭൂത-
ധാത്രിതന്നിലരിക നാമമാത്രനാം ഭവാനും.

൪. ചണ്ഡബാഹുഭണ്ഡകലിതമണ്ഡലാഗ്രപതനദലിത-
മണ്ഡരായി വീഴുമവനിമണ്ഡലഭൂമൗ.

൫. ശക്രനോടു കൂടി വിബുധചക്രമിഷ്ട വനവെങ്കിൽ
വിക്രമേണത്തെങ്ങളോടു നേർക്കയില്ലെടൊ.

ഈ പദം പല്ലവിയും അനുപല്ലവിയും രാജാവിന്റെ വാക്ക്, ഒന്നാം പദം യവനന്മാരുടെ വാക്ക് ഈ കുമത്തിലുള്ളതാകുന്നു.

അർത്ഥം-സത്യൻ=സത്യസ്വരൂപൻ. കമഞ്ചർ = ദുഷ്ടമനുഷ്യർ (1) ദശ്യം=കാണാകുന്നതു്. നശപരം=നശിക്കുന്ന സ്വഭാവമുള്ളതു്. അദശ്യൻ=കാണാൻ കഴിയാത്തവൻ. (2) ശിഷ്ടവചനം=നല്ലവാക്ക്. ധൃഷ്ടർ=ആക്രമിക്കാൻ കഴിയാത്തവർ; ധീരന്മാർ. സമരധരണിവീഥി = യുദ്ധഭൂമിതലം. (3) പോത്തലം=യുദ്ധസ്ഥലം. നേർത്തു=എതിർത്തു്. സപദി=മുടനെ. ഭൂതധാത്രി=ഭൂമി. നാമമാത്രൻ=പേർ മാത്രമായവൻ. (4) ചണ്ഡബാഹുഭണ്ഡകലിതമണ്ഡലാഗ്രപതനദലിതമണ്ഡർ = ചണ്ഡമായ (കൂറ്റം) ബാഹുഭണ്ഡത്തിൽ (കയ്യിൽ) കലിതമായ (ധരിച്ച) മണ്ഡലാഗ്രത്താൽ (വാളാൽ) ദലിതമായ പിളർക്കപ്പെട്ട മണ്ഡം (ശിരസ്സ്) ഉള്ളവർ. അവനിമണ്ഡലം=ഭൂമണ്ഡലത്തിൽ. (5) ശക്രൻ=ഇന്ദ്രൻ. വിബുധചക്രം=ദേവദൈവന്മാരും. വിക്രമേണം=പരാക്രമം കൊണ്ടു്. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

ഇടശ്ശോകം.

നിസ്രിംശതൃതിശിരപരേതേന്തു-

നിസ്രിംശം യവനകലംവശംവിധായ

ഭൂതാനാംഗളഭൂമിശൈഃ പിപാസിതാനാം

ഭൂതാനാം സമിതിബലിംചകാരവീരഃ.

അന്വയം—വീരഃ നിസ്രിംശം യവനകലം സമിതി നിസ്രിംശതൃതിശിരപരേതേന്തുഃ വശം വിധായ ഗളഭൂമിശൈഃ ഭൂതാനാം പിപാസിതാനാം ഭൂതാനാം ബലിം ചകാര.

അർത്ഥം—വീരൻ (വീരനായ ആ രാജാവ്) നിസ്രിംശമായ (കൂരതയുള്ള) യവനകലത്തെ യുദ്ധത്തിൽ നിസ്രിംശംകൊണ്ട് (വാൾ) തൃതിയമായ (അറക്കപ്പെട്ട) നിരപ്പുടകൂടിയതാക്കി പരേതന്മാരിന്റെ (പ്രേതനാഥൻ, അന്തകൻ) വശമാക്കിച്ചെത്തിട്ട് ഗളഭൂമിരണ്ടുകൊണ്ട് (കഴുത്തറഞ്ഞ ചേര) ഭൂതന്മാരും (മന്നിച്ചുചേർന്നവർ) പിപാസിതന്മാരും (ഭാരമുള്ളവർ) ആയ ഭൂതന്മാരും ബലി ചെയ്തു.

സാരം—അംബരീഷരാജാവ് കൂരസ്വഭാവക്കാരായ ആ യവനന്മാരെ യെല്ലാം യുദ്ധത്തിൽ വാൾകൊണ്ടു തലയറുത്തുകൊണ്ട് അരുടെ ചേരകൊണ്ട് അസംഖ്യം ഭൂതന്മാരും ബലി കഴിച്ചു. യമകം ശബ്ദംലങ്കാരം, പ്രാദർഭാഷിപ്പുത്തം.

ഭണ്ഡകം—മ. ഈരേഴുപാരിനൊരുപോലെയായിട്ടമവിനമു-

രാതിസേവകനാഭാൻ അതുചളു സാരൻ

അതി സമിതിയിൻ തദനുമധുചനമവനി-

പതിരതമദമവതിരതിസുഭേതന പിതിതമാരൻ

വ. നാനാതരപ്രസവപീനാളിനീനിവഹ-

ഗാനാതിഭോധന തമാലേ നിവധികസാലേ

നിബിഡമുതമാലേ കഥചിദമകതുകമൊട്ട

ഗുണനിലയ അവനധികകസുമകലസുഭിണികടീരേ

ന. ചൈമ്മവസിച്ഛവിലസുതഃശാഭേതേ-

വുമ്മേനിയാകിയ പുമാനെ നിജമനസിമേന്തു.

തിവിവമതിദലാത്തു നിവധികസുഖജലധി-

നട്ടവില്പനവരയെ ഹൃദയമപിവിരവൊട്ടകളിച്ചു.

ഓ. ആനന്ദബാഷ്പമതിമാനംഭയാനമുപ-

മാനം തദാനനമതാനീൽ വിമലമതിതന്റെ

വിഗളഭൂതന്റെ പുളകഭോലനകവച-

മിച്ചിതന്തരവനിപതിതിലകനവനമിതസുഖമാസീൽ.

അർത്ഥം—(1) പതിന്നാലുലോകത്തിനും ആദികാരണമായിരിക്കുന്ന മൂലരാതിയുടെ (വിഷ്ണു) സേവകനും ഉദാരനും (ഉൽകൃഷ്ടൻ) അതുലമായ (നിസ്സല്പം) ഭജനാരം (ബാഹുബലം) ഉള്ളവനും അതിസമിതിധീരനും (യുദ്ധത്തിൽ വലിയ ധീരൻ) അതിസുഭഗമായതന്നെകൊണ്ടു് (ശരീരം) വിജിതമാരനും (കാമനൈജ്ഞയിച്ചവൻ) അമലമതിയും (നിഷ്കലമായ ബുദ്ധിയുള്ളവൻ) ആയ അവനിപതി (രാജാവ്) അതിന്റെശേഷം (തദനു = അതിന്റെശേഷം) മധുവനത്തെക്കുറിച്ചു ഗമിച്ചു (2) പലവിധത്തിലുള്ള തരങ്ങളുടെ (വൃക്ഷങ്ങൾ) പ്രസവങ്ങളിൽ (പുഷ്പങ്ങൾ) ലീനമായ (വസിക്കുന്ന) അഭിനീനിവഹത്തിന്റെ (പെൺവണ്ടുകളുടെ കൂട്ടം) ഗാനംകൊണ്ടു് അതിമോഹനങ്ങളായ തമാലങ്ങളോട് (പച്ചിലമരങ്ങൾ) കൂടിയതും നിരവധികളായ (അസംഖ്യം) സാലങ്ങളോട് (ചെഞ്ചലുമരങ്ങൾ) കൂടിയതും നിബിഡങ്ങളായ (ഇടതിങ്ങി നിൽക്കുന്ന) കൃതമാലങ്ങളോട് (കുണിക്കുന്ന മരങ്ങൾ) കൂടിയതും ആയ ആ വനത്തിൽ ഒരിടത്തു് (കുറുചിൽ = ഒരിടത്തു്) ഗുണങ്ങൾക്കു നിലയനായ (ഇരിപ്പിടം) ആ രാജാവ് കസുമകലത്താൽ (പുഷ്പസമൂഹം) ഏറവും സുരഭിയായ (സുഗന്ധമുള്ള) കടീരത്തിൽ (കുടിപ്പിൽ) (3) നന്നായി വസിച്ചു്, വിലസത്തായ (തെളിഞ്ഞ) മേഘത്തിന്റെ ശോഭ തടവുന്ന മേനി (ശരീരം) ഉള്ളവനായ പുമാനെ (വിഷ്ണുവിനെ എന്നു താൽപര്യം) തന്റെ മനസ്സിൽ ചേർത്തു (ധ്യാനിച്ചു). നിഖിലവും (ഏല്പാം) അതിൽ കാത്തു. (അടങ്ങിയതായിക്കണ്ടു് എന്നർത്ഥം). നിരവധികമായ (അവധിയില്ലാത്ത) സുഖജലധിയുടെ (ആനന്ദ സമുദ്രം) സടുവിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയവും ഉടനെ കളിപ്പു. (4) അതിമാനമായ (അഭവില്ലാത്ത) ആനന്ദബാഷ്പത്തെ ദധാനമായ (വഹിച്ചിരിക്കുന്ന) തദാനന്ദത്തെ (അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം) വിഗമത്തായ (ഒഴുകുന്ന) അമൃതത്തോട് കൂടിയ വിമലമതിയുടെ (നിഷ്കലചന്ദ്രൻ) ഉപമാനമാക്കിച്ചെയ്തു (അതാനീൽ = ചെയ്തു). പൂങ്കുടരം (രോമാഞ്ചാധികൃം) ആകുന്ന ഘനകവചത്തോട് (ഇടുമുൻ കണ്ണുകൾ) മിളിതമായ (ചേന്ന) തനുവോട് (ശരീരം) കൂടിയവനായ ആ അവനിപതി തിലകൻ (രാജഗ്രേഷ്ടൻ) അമിതമായ (അഭവില്ലാത്ത) സുഖത്തോടെ വസിക്കയും ചെയ്തു. (ആസീൽ = വസിച്ചു).

സാരം—യവനന്മാരെ കൊന്നതിനുശേഷം ആ അംബരീഷരാജാവ് അനേകതരം പുഷ്പങ്ങൾ നിറഞ്ഞ 'മധുവന'മെന്ന പൂഭേരത്തു പോയി അവിടെ യൊരിടത്തു് ഒരു കൂടാരത്തിൽ വിഷ്ണുധ്യാനം ചെയ്തുകൊണ്ടും പരമാനന്ദം അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടും സുഖമായിത്താമസിച്ചു. ഇതു് വംശയജ്ഞികാ ഭണ്ഡകമാണു്.

കല്യാണിരാഗം.

ശ്ലോ-ഭാസപൽഭസുപരാഗപാണ്ഡുതനു-ബിഭ്രാ നമേണാജിനം
മെഴഞ്ചീമാകുപയന്തമുന തജടാഭാരം ഹിംബാമൃച്ഛിം
സാക്ഷാത്സുഖമിവാരംക്ഷിതിപതിച്ഛ്വാസസംതാപസം
സംപ്രാപ്തം പ്രണിപത്യ തമധുവനേവ്യാചഷ്ടാഹ്യാശയഃ.

അനന്തം—ഭാസ്വതം സ്മപരാഗ്ദ്ധാസ്വതരതം ഏണാജിനം ഖിദ്രാണാം മെരഞ്ചി. ആകലയനം ഉന്നതജടാഭാരം ഹിരണ്യകൃതിം മധുവനേ സംപ്രാപ്തം സാക്ഷാൽ അപരം ശൃംഗം ഇവ (സ്ഥിതം) തം ദുർവാസസം താപസം പ്രണിപത്യ നരപതിഃ ഏഷാംശയഃ വ്യോചജ്ഞ.

അർത്ഥം—ഭാസ്വതായ (പ്രകാശിക്കുന്ന) സ്മപരാഗ്ദ്ധാകോണ്ട് (പോടിയായ സ്മം) പാസ്വതമായ (വെളുത്ത) തനുവോട്ട (ശരീരം) കൂടിയവനും ഏണാജിനത്തെ (മാന്തോക്ക്) ഖിദ്രാണാം (ധരിച്ചവൻ) ഉന്നതമായ (മേൽപ്പോട്ടു കെട്ടിവച്ച) ജടാഭാരമുള്ളവനും ഹിരണ്യത്തിന്റെ (സ്വർണം) കൃതി (രോദ) പോലെയുള്ള കൃതിയുള്ളവനും മധുവനത്തിൽ സംപ്രാപ്തനും പ്രത്യക്ഷമായ മരോന്ത ശൃംഗനെ (മുക്കുണ്ഡൻ. ശിവൻ) പ്രോലെയിരിക്കുന്നവനുമായ ആ ദുർവാസാവു മഹർഷിയേ നമസ്കരിച്ചിട്ടു രാജാവ് ഏഷമായ (സന്തതം) ആയത്തോട്ട (മനസ്സു) കൂടിയവനായിട്ടു പറഞ്ഞു.

സാരം—അംബരീഷൻ മേൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം മധുവനത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് ഒരു ദിവസം പ്രസിദ്ധനായ ദുർവാസാവു മഹർഷി അവിടെ വന്നു. അദ്ദേഹം ശരീരത്തിൽ വെളുത്ത സ്മം ധരിച്ചിരുന്നു. മാന്തോലാണ്ടുടുത്തിരുന്നതു്, അരയിൽ മേഖലയും കെട്ടിയിരുന്നു. ജട മേൽപ്പോട്ടാക്കി മയ്ത്തിക്കെട്ടിവെച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിറം സ്വർണമുഖമായിരുന്നു. മരോന്ത പരമേശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷമായിരിക്കുമ്പോൾ ഏണാ കാണുന്നവർക്കുപോലും തോന്നുന്നവിധം അത്ര തേജസ്വിയായ ആ മഹർഷിയെ വന്ദിച്ചതിനുശേഷം രാജാവ് അദ്ദേഹത്തോടു താഴേപറയുംപ്രകാരം പറയും ചെയ്തു. അദ്ധ്വാനം ഉൽപ്രേക്ഷ, സ്വഭാവോക്തി. ചുത്തം ശർദ്ദലവിക്രീഡിതം.

ബലഹരിരാഗം. അടന്തതാളം.

പദം-ചന്ദ്രമൂഡ! പാഹിശംഭോ! ശങ്കര! ദേഹിമേശംഭോ!

ചന്ദ്രികാഗൗരവപ്രകാശ! ശാശ്വത! ഹേഗിരീശ!

മ. ശൈവതത്വമറിവോക്കു് കൈവരും കൈവച്ചാസുഖവും ദൈവതാന്തര ഭജനം ചെയ്തതോത്താപാർദ്ധമനുഷ്ഠ്യം

റ. ശ്രീമഹാദേവന്റെ നാമമാത്രം ജപിപ്പോന്ന ക്ഷേമമേററം വരുത്തിടുംകാമദൻപാവ് തീകാന്തൻ

ന. മുഖ്യാരിഭക്തന്മാർക്കു കല്പവൃക്ഷമുഖ്യനല്ലോ നൽപദം വേണമെന്നുള്ളൊർ നൽപദം സേവിച്ചുകൊൾ
[വിൻ.

ഈ പദം ദുർവാസാവു മഹർഷി ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു വരുന്നതായിട്ടുണ്ട്. മേൽകാണിച്ച ഏകപ്രകാരമുള്ള പദം ഇതിനു ശേഷമാണ്. ആട്ടകഥയുടെ ചടങ്ങുപ്രകാരം ഒരു കഥാപാത്രം അങ്ങനെയൊരു ചിലതെല്ലാം പറ

അന്നും അർക്കങ്ങളുള്ള മരണാഭയമാപാത്രത്തെ നോക്കിക്കാണുന്നതുവരെ പരസ്പരം കാണാത്തസ്ഥിയിൽ അഭിനയിക്കുന്നതിന്നു വിരോധമില്ല.

അർത്ഥം— ചന്ദ്രമൂഡ! ശംഭോ! രക്ഷിക്കണേ! (പാഹി=രക്ഷിക്കണേ) ശങ്കര! ഭോ! (പ്രഭോ!) ഏനിക്കു ശുഭം ഭാനംചെയ്യണേ! (മേ=ഏനിക്കു, ശം=ശുഭത്തെ, ദേഹി=തരണേ!). ചന്ദ്രികപോലെ ഗൌരമായ (വെളുത്ത) പ്രകാശമുള്ളവനെ! ശാശ്വത! (നാശമില്ലാത്തവൻ) ഹേ ശിരീശ! (കൈലാസനാഥ!) (1) ശൈവമായ (ശിവന്റെ) തത്വം, അറിയുന്നവർക്കു കൈവെച്ചുസൗഖ്യം (മോക്ഷസുഖം) കൈവരും, ദൈവതാന്തരത്തിന്റെ (മരണാഭയം) ഭയനംചെയ്യുന്നത് നല്ലവണ്ണം ആലോചിച്ചുനോക്കിയാൽ മൂഢതതന്നെയാണു്. (2) കാമമൻ=കാമത്തെ (ഇഷ്ടം) ഭാനം ചെയ്യുന്നവൻ. (3) മുപ്പരശി=ത്രിപുരന്മാരുടെ ശത്രു, തൽപരം=നല്ലസ്വമാനം; മോക്ഷം, തൽപരം അഭ്യേഹത്തിന്റെ (ശിവന്റെ) പാദം, ശേഷം സ്വപ്നം.

കല്യാണീരാഗം, ചെമ്പടതാളം.

പദം— അത്രിമാമുനിനന്ദന! അത്രുനിന്നെക്കാണുകമൂലം

എത്രയും പവിത്രനായ്ഞാനി ത്രിലോകിതന്നിൽ

മ. മംഗലാംഗന്മാരും മുനിപുംഗവന്മാരുടെസംഗം

ഗാംഗവാരീപോലെ പാപഭംഗകരമല്ലോ-

വ. എന്തുകരണീയമെന്നാൽ നിന്തിരുവടിയർക്കുക

അന്തരംഗേ അതുചെയ്വാൻ ഹന്തകൈശതുകുംഭമ.

ന. ദ്വാദശിയാം ദിനമതിൽ സാദരം നീ വരികയാൽ

മോദംവളരുന്ന മമ ചേതസിമനീര!

ഭ. പാരണചെയ്വതിനായ് നിൻപാദയുഗംകെന്തൊഴുന്നേൻ

കാരണ്യനിധേനീകാമകല്പതരുവല്ലോ.

ഭ. കാളിന്ദീതടിനിതന്നിൽ കാല്പകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്താൻ

കാലം വൈകീടാതെ മമ ചാപവേവനാലും.

അർത്ഥം— അത്രിമാമുനിനന്ദന = അത്രിമഹർഷിയുടെ പുത്രൻ. അത്രം=ഇവിടെ. പവിത്രൻ=പരിശുദ്ധൻ. ത്രിലോകി=തൈരലോക്യം. (1) മംഗലാംഗന്മാർ=ശുഭമായ അംഗത്തോടുകൂടിയവർ. പരിശുദ്ധന്മാർ. മുനിപുംഗവന്മാർ=മജർഹിശ്രേഷ്ഠന്മാർ. സംഗം=സമ്പർക്കം. ഗാംഗവാരീ=ഗംഗാജലം. പാപഭംഗകരം=പാപനാശകരം. (2) കരണീയം=ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതു്. അർത്ഥം=പുറകു, അന്തരംഗേ=മനസ്സിൽ. (3) മമ=ഏന്റെ. ചേതസി=മനസ്സിൽ. (4) പാരണചെയ്വതിന്നു=പാരണകഴിപ്പാൻ. ആയ്=സമയമായിരിക്കുന്നു. കാമകല്പതരു=ആഗ്രഹങ്ങൾക്കു കല്പപുഷ്പം=ആഗ്രഹങ്ങളല്ലാം സാധിച്ചിടുന്നവൻ. (5) കാളിന്ദീതടിനി=കാ

ഉദീനദി. കല്പകർമ്മം = പ്രഭാതത്തിൽ വേണകർമ്മം, ചാലവേ = ചാരത്തു = സമീപത്തിൽ, ശേഷം സ്വപ്നം.

വേകടരാഗം - അടത്താളം.

പദം—ദിനമണികലഭീപദേ! രാജേന്ദ്ര!

നിശമയവചനം മേ.

മനഃകവമതിമുള്ള മനവർ ചെന്തൊരു മഹിതപുണ്യഫലമെന്നു മന്ത്രേനിക്കെന്ന.

മ. പാരിടമഖിലാനീ പാലിക്കയാൽനിജ-
ഭാരമൊഴിഞ്ഞുള്ളിൽ പരമാനന്ദന,
നന്ദായണനഹിശയനതലേ പരമതി-
മുദമോരമയൊടു സുഖമമലെ വിഹരതി.

വ. ഓരോരോമഖങ്ങളിൽ വീരഭവാൻതന്നാൽ
പാരമപ്പിതഹവിരാസപദിച്ചുധനം
സൈ പരമിന്ദ്രന ദേഹം തടിച്ചുപോൽ വലികൾ
ഭവിച്ചുപോൽ അക്ഷികളുടച്ചുപോൽ വസിക്കുന്നു.

വ. ഇത്രവീഴ്വാനായി ധാത്രീമണ്ഡലം തന്നിൽ
പാത്ഥിവരാരുളു പാത്തുകൊണ്ടുന്വോൾ
കൃത്യങ്ങളു വിഭവം ചെയ്തുകേ വീര! തവ
ഭവനേവരമഹമതിനെയറികനീ.

ഭവസംവിന്റെ ഉത്തരം.

അർത്ഥം—ദിനമണികലഭീപം = സൂര്യവംശത്തിനുഭീപം (വിജയം) ആയ
വൻ = സൂര്യവംശത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവൻ, മേ = ഏന്റെ. വചനം = വാ
ക്കം. നിശമയ = കേട്ടാലും (മധ്യമപുരുഷൻ). മനഃകവം = മനവംശം. മഹി
തപുണ്യഫലം = ശ്രേഷ്ഠമായ പുണ്യത്തിന്റെ ഫലം. മന്ത്രേ = ഞാൻ വിചാരി
ക്കുന്നു (ഉത്തമപുരുഷൻ). (1) നിജഭാരം = തന്റെ ചുമതല. അതിമുദമേ
അമലേ അഹിശയനതലേ രമയൊടുപരം സുഖം വിഹരതി എന്നായോജന.
അതിമുദമവും (ഏറ്റവും മാർവമുള്ളത്) അമലവും (നിഷ്കലം) ആയ അഹി
ശയനതലത്തിൽ (സപ്തമാകുന്ന കിടക്കയിൽ) രമയൊടു (ലക്ഷ്മീദേവി) കൂടി
വളരെസ്സുഖമായി വിഹരിക്കുന്നു. (ക്രീഡിക്കുന്നു) (2) മഖങ്ങൾ = യോഗങ്ങൾ.
അപ്പിതഹവിസ്സു = അപ്പിക്കപ്പെട്ട ഹവിരോഗം. അസപദിക = ഭക്ഷിക്ക. അ
ധനം = ഇപ്പേരും. വലികൾ = മുളിവുകൾ. അക്ഷികൾ = കണ്ണുകൾ
(3) ധാത്രീമണ്ഡലം = ഭൂമണ്ഡലം. പാത്ഥിവർ = രാജാക്കന്മാർ. കൃത്യങ്ങൾ =
നിരൂപകർമ്മങ്ങൾ. തവ = അങ്ങയുടെ. ഭവനേ = ഗൃഹത്തിൽ. ശിഷ്ടം സ്വപ്നം.

ആനന്ദഭരവിരാഗം.

ശ്ലോ—മനീന്ദ്രകാളിന്ദീഭടഭട്ടതിമാധ്യനിനവിധിം
വിധാതും സ്വപ്നം ചിരയതിമുഹൂർത്താർദ്ധവിരതേ
നൃപന്ദ്രപാദശ്യാംരചയിതുമനാഃപാരണവിധിം
നൃഗാഭീഭേകാന്തനിരവധിക ചിന്താപരവശഃ.

അനവധം—മനീന്ദ്ര മാധ്യനിനവിധിം വിധാതും കാളിന്ദീഭടം അടതി
സ്വപ്നം ചിരയതി നൃപന്ദ്രഃ മുഹൂർത്താർദ്ധവിരതേ പാദശ്യാം പാരണവി
ധിം രചയിതുമനാഃ നിരവധികചിന്താപരവശഃ ഏകാന്തേ നൃഗാഭീൽ.

അർത്ഥം—മനീന്ദ്രൻ(മഹർഷിശ്വേതൻ) മാധ്യനിനവിധിയെ (മാധ്യാഹ്നി
കർമ്മം) ചെയ്യാനായി കാളിന്ദീയുടെ തടഞ്ഞ അടനായും (ഗമിക്കുന്ന
വൻ) സ്വപ്നമായി (തന്നിഷ്ടപ്രകാരം) ചിരയനായും (നേരം വൈകിക്ക
ുന്നവൻ) ഇരിക്കുമ്പോൾ നൃപന്ദ്ര (രാജചന്ദ്രൻ) മുഹൂർത്താർദ്ധത്തിൽ (ഒരു നാഴി
കുഴിയുമ്പോൾ) വിരതി (അവസാനം) ഉള്ളതായ പാദശ്യിയിൽ പാരണവി
ധിയെ രചയിത മനസ്സായിട്ടും (ചെയ്യാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവൻ) നിരവധി
കമായ (അവധിയില്ലാത്ത) ചിന്തയാൽ പരവശനായിട്ടും ഏകാന്തത്തിൽ(വി
ജനത്തിൽ) പറഞ്ഞു.

സാരം—ഭദ്രാംസാവ മാധ്യാഹ്നികം കഴിപ്പാനായി കാളിന്ദീതീരത്തേക്കു
പോയിട്ടു കല്പിച്ച കൂട്ടി നേരം വൈകിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു നാഴികയും കൂ
ടി കഴിഞ്ഞാൽ പാദശ്യി തിമി കഴിയുമെന്ന സ്ഥിതിയായി. അപ്പോൾ രാജാ
വു പാദശ്യി കഴിയുന്നതിന്നു മുമ്പിൽത്തന്നെ ഏകാഭ്യുപവാസത്തിന്റെ പാര
ണ കഴിക്കണമെന്നാഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടും മഹർഷിയെ ഭക്ഷണത്തിന്നു ക്ഷണി
ച്ചിട്ട് അദ്ദേഹം വരാതെ പാരണ കഴിക്കുന്നതു യുക്തമല്ലല്ലോ എന്ന് വിചാരി
ച്ചുകൊണ്ടും വലിയ വിഷാദത്തോടെ താഴേ പറയുംപ്രകാരം തന്നെത്താൻ പ
റഞ്ഞു. ശിഖരിണീപൂർത്തം.

ചെമ്പടതാളം.

പദം—എന്തവോ ചെയ്തതെന്തെവോ

- ഹന്തമാമനീന്ദ്രനിഷ്ഠകിന്തുമുഖഃ വന്നീടായ്വാൻ— എന്ത
൧. ഭോജനംചെയ്തതിനിഹ പൂജിതനായവനെന്ന്— എന്ത
൨. പാരണാധികപാക്കിലോപാദേശികഴിയുമല്ലോ— എന്ത
൩. പാരണചെയ്തായിൽ വ്രതപൂരണമെങ്ങനെ കൂടും— എന്ത
൪. താപസാതിക്രമം ചെയ്തിൽ പാപവൃദ്ധ്യല്ലോ പാരം—എന്ത
൫. നിന്തിരുവടിയല്ലാതെ എന്തൊരവലംബം മമ

പാഹിമാം ശൗരേപാഹിമാം.

അർത്ഥം—ഹന=കഷ്ടം. കിന്തു=എന്തായിരിക്കും. മുഖം = കാരണം.
 (1) അവൻ എന്നാൽ പുതിയനായി (ക്ഷണികപ്പെട്ടവനായി). (2) പാടേ
 നാഡിക=കാൽനാടിക. പാക്കിൽ=താമസിച്ചാൽ. (3) വൃതപുരണം=
 വൃതം പൂർത്തിയാക്കൽ. കൂട്ടം=സാധിക്കും. (4) താപസാരികൃതം=മഹദ്വിഷ്ണു
 ടെ അതികൃതം, മഹദ്വിഷ്ണു വക്രവക്രത്തിരികൽ (5) അവലംബം = ആ
 ശ്രയം. മമ=എനിക്കു. ശരണി=വിഷ്ണു. (ശരണേ! ഏത സംബോധന)
 മാം=എന്നെ. പാഹി=രക്ഷിക്കണ. (മധ്യമപുരുഷൻ). ശേഷം സ്വപ്നം.
 ഇതിൽ ഒടുവിലത്തെ ചരണത്തിന്റെ പല്ലവി 'പാഹിമാം' എന്ന വരിയിലു
 ള്ളതാണ്.

വൃന്ദാവനസാരംഗം രാഗം.

ശ്ലോ—ഹാ കൃഷ്ണ! തപശ്ചരണ യുഗളാണൈവലോകേവിലോകേ
 സന്തപ്താനാം ശരണമപരം സങ്കടേഷ്വപീദശേഷ
 ഇത്ഥം ചിന്താശബ്ദിതമതിസ്താവദദ്യേത്യസദ്യൈ-
 ഭർത്മാം വാചം സുഖമുദഗദേഭ്യസുരൈർഭാസുരാംഗൈഃ.

അനവധം—ഹാ കൃഷ്ണ! ഇദ്ദേശേയ സങ്കടേഷു സന്തപ്താനാം തപശ്ചര
 ണയുഗളാൽ അപരം ശരണം ലോകേ ന ഏവ വിലോകേ; ഇത്ഥം ചിന്താശ
 ബ്ദിതമതിഃ സംഖ്യ ഭാസുരാംഗൈഃ സദ്യൈഃ ഭൃസുരൈഃ താവൽ അദ്യേ
 ത്യ ധർത്മാം വാചം ഉഗദേ.

അർത്ഥം—അയ്യോ കൃഷ്ണ! ഇദ്ദേശങ്ങളായ (ഇദ്ദേശത്തിലുള്ള) സങ്കട
 ങ്ങളിൽ (കഷ്ടപ്പാടുകളിൽ) സന്തപ്തനായവർക്ക് (ഭുജിക്കുന്നവർ) അങ്ങയുടെ
 ചരണയുഗളത്തിൽ നിന്നു (പാടേയും) അപരമായ (അന്യം) ശരണത്തെ
 ലോകത്തിൽ ഞാൻ കാണുന്നില്ല. (വിലോകേ=ഞാൻ കാണുന്നില്ല. ഉത്തമ
 പു.) എന്നിങ്ങനെ ചിന്തയ്ക്ക് ശബ്ദിതമായ (വ്യാകുലം) മനസ്സോടുകൂടി
 യ അദ്ദേഹം (രാജാവ്) ആകട്ടെ ഭാസുരങ്ങളായ (പ്രകാശിക്കുന്ന) അംഗങ്ങളോടുകൂടി
 യവനം സഭയാരം (സഭയിലുള്ളവർ) ആയ ഭൃസുരന്മാരായ (ബ്രാ
 ഹ്മണർ) അപ്പോൾ അഭിയാനം ചെയ്തിട്ട് (വന്നിട്ട്) ധർമ്മമായ (ധർമ്മത്തിനു
 യോജിച്ച) വാക്കിനെ പറകപ്പെട്ടു.

സാരം—രാജാവു മേൽ കാണിച്ചപ്രകാരം തന്നെ ഞാൻ സങ്കടപ്പെട്ട പ
 രാത്തതിന്റെശേഷം പിന്നെയും 'അയ്യോ കൃഷ്ണ! ഇദ്ദേശം സങ്കടങ്ങളിൽപെ
 ട്വ വലയുന്നവർക്ക്' അവിടുത്തെ പാടങ്ങളല്ലാതെ മറ്റൊരു ശരണവും ഞാൻ
 കാണുന്നില്ല എന്നിങ്ങനെ വിചാരിച്ച മനസ്സിൽ വ്യക്തമായോടുകൂടിയിരി
 ക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മത്തിലുൾപ്പെട്ടവരും പരിശുദ്ധന്മാരായ
 ബ്രാഹ്മണർവരും താഴെ പറയുംപ്രകാരം പറഞ്ഞു. മനോക്രാന്താവത്തം.

ചെമ്പടതാളം.

പദ്യം—കളകളകള കലുഷതാളദീപ! കമലബന്ധുകവദീപ!

മളിവിനോട്ട വിചസ്യം തവമുഖമിതുവിളറിവിവശമാ

[വാൻകിമുഖം]

- മ. അത്രിമാമുനിതന്റെ നന്ദനൻ ഗവേഷണസംവിന്ദനൻ
കോപശപ്തസംക്രന്ദനൻ അരിക പറ പതെന്തിഥ.
- ഘ. എന്തിനവനെവരിച്ചുഭോജനസാഹസകർമ്മശീലനെ
താപസന്മാരിലന്യനെ ചൊൽകിലില്ലതാപം.
- ന. അന്യദുഃഖമിവനുണ്ടോ മാനസ വട്ടംകൂടി മഹാനസേ
ഭോജനത്തിന്നു താമസേ ഹേതുരേഷജരൻ.
- ഛ. ആശപസിച്ച് വാഴുകനീ ഭൂപതേ. ഉണ്ടോ രാപായമാത്രതേ
ഞങ്ങൾ ചൊല്ലാം രമാപതേരം പ്രി: സവ: കാത്തമ.
- ഠ. കേവലമംഭസ്സാകാണ്ടു പാരണം രണ്ടിന്നു മറ്റു ഭൂഷണം
ഇല്ലതിനൊരു ഭൂഷണം വിരവിനോടുകൂടി.

അർത്ഥം.— കമലബന്ധുകലഭീപ! (സൂര്യവംശത്തിൽ ഭീവമായവനേ!)
ഭൂപ! (രാജാവേ!) എന്തിൽ (മനസ്സിൽ, കലുഷത (വ്യസനം) കളക. ഭൂമി
വ്=ശോഭ. കിമുഖം= എന്തു കാരണം (1) ഗവേഷണം= ഗവ്. കൊണ്ടു്. സ
വിന്ദനൻ= എല്ലാവരെയും നിന്ദിക്കുന്നവൻ. കോപശപ്തസംക്രന്ദനൻ=കോ
പംകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രനെ ശ്ലാഘിച്ചവൻ. (2) എന്തിനു് സാഹസകർമ്മം ശീലിച്ചു
കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അപനെ ഭോജനത്തിൽ വരിച്ചു? (ക്ഷണിച്ചു). മഹർഷിമാ
രിൽ അന്യനെ (മറ്റൊരാളെ) ചൊൽകിൽ (ക്ഷണിച്ചാൽ) താപം (ദുഃഖം)
ഇല്ല. (വരില്ലായിരുന്നു എന്നർത്ഥം). (3) മാനസേ=മനസ്സിൽ. മഹാന
സേ=അടുക്കളയിൽ. താമസം=താമസത്തിൽ. (ഇതു് താമസം എന്ന മല
യാളപദത്തിൽ സംസ്കൃതവിഭക്തിചേർത്തുണ്ടാക്കിയ ഒരുവികൃതരൂപമാണു്.)
എഷജരൻ=ഇവ വയസ്സൻ. (4) രമാപതേ=വിഷ്ണുവിന്റെ. അംഭി
സേവകോത്തമ! =പാദസേവകന്മാരിൽ ഉത്തമനായവനേ! (5) അംഭസ്സു്=
ജലം. ഭൂഷണം=ഭോജനം. 'രണ്ടിന്നു മറ്റു ഭൂഷണം' എന്നതിന്നു പാദശി കഴി
യുന്നതിനുമുമ്പിൽ പാരണകഴിഞ്ഞുവെന്നും വന്നു, മഹർഷിവരുന്നതിനുമു
മ്പിൽ ഭക്ഷണം കഴിച്ചില്ലെന്നുമായി എന്നു താൽപര്യം. ശേഷം സ്വപ്നം.

ഖലഹരി രാഗം.

ശ്ലോ — അധിരൂപമജംഗതധംജഗതാം
ശരണം സമഹീനമഹീനഭൂഷം
വിമുശന്തമവോചദ്വേത്യമുനി-
ശ്ശരണം സമഹീനമഹീനഭൂഷം.

അനവധം.—സ: മുനി: ശരണം ഉപേത്യ അഹീനഭൂഷം ഗതധം അധി
രൂപം ജഗതാം ശരണം സമഹീനം അജം വിമുശന്തം അഹീനഭൂഷം മഹീനം
അവോചത്.

അർത്ഥം—ആ മൂന്നി (ദുഃസാധനമഹർഷി) ശരണത്തെ (ഗുഹ; രാജാവിന്റെ ഗുഹമെന്നു താൽപര്യം) പ്രാപിച്ചിട്ട്, അഹിനഭകായ (അഹികളുടെ = സർപ്പങ്ങളുടെ. ഇനരെ = നാഥരെ. ഭക്ഷിക്കുന്നവൻ = ഭക്ഷിക്കുന്നവൻ; സർപ്പശ്രേഷ്ഠന്മാരെ ഭക്ഷിക്കുന്ന) ഗരുഡനെ അധിരൂഢനും (കയറിയവൻ; ഗരുഡവാഹനനെന്നർത്ഥം.) ജഗത്തുകൾക്കു (ലോകങ്ങൾക്കു) ശരണവും (രക്ഷിതാവ്) സമഹിനനും (നിസ്സ്പൃഹൻ) ആയ അരുനെ (വിഷ്ണു) വിമുക്തനും (ധ്യാനിക്കുന്നവൻ) അഹിനനെപ്പോലെ (സർപ്പരാജൻ) ഇരിക്കുന്ന ഭുജങ്ങളുള്ളവനും (ഹിനഭജനപ്താവൻ = കൈയ്യുടെ കറയാത്തവൻ എന്നും അർത്ഥമാക്കും) ആയമഹിനനോടു (മഹിയുടെ ഇനനോടു—രൂപതിയോടു) പറഞ്ഞു.

സാരം—രാജാവു ബ്രാഹ്മണൻ വിധിച്ചപ്രകാരം ജവംകൊണ്ടു പാരണകഴിച്ചു. ഉടൻതന്നെ ദുഃസാധനമഹർഷി അവിടെ വന്നു വർത്തനം അറികയും ഗരുഡാഭരണം സർവ്വരക്ഷിതാവുമായ മഹാവിഷ്ണുവിൽ അതിഭക്തിയുള്ളവനും മഹാബലവാനുമായ ആ അംബരീഷനോടു താഴെ പറയുംപ്രകാരം കോപത്തോടുകൂടിപ്പറക്കയും ചെയ്തു. യമകം ശബ്ദാലങ്കാരം. അടങ്കം വൃത്തം.

ചെമ്പടതാളം.

- പദം — പാത്ഥി വഹതക! നീ സന്ധതിചെയ്തതു
 പാക്കിചെത്രചിത്രം നീചെയ്തതുപാക്കിവെത്രചിത്രം.
 അത്രീമഹാമുനിപുത്രനഹം തവ
 ചിത്തേകരുതകുകടിവതമതേ!
 മ. അതിമിയതായ് വന്നീടീനൊരെന്നെ
 ആതിഥ്യനനിമന്ത്രിച്ചുടനേ
 ഹന്താദിഞ്ഞളജിച്ചതിനുടൈചം
 ആലോകയപിരവോടു ദോഷമൻ!
 ധ. വിപ്രന്മാരുടെ മേളനകൃത്യം
 വിഷ്ണുവിനോത്താൽ സമ്മതമാമോ
 അപ്രതിഹതമഭയത്തന്മാരിൽ
 ക്ഷിപ്രം ദണ്ഡമത്രചിത്രം നിയതം.
 ന. കാലപ്രമഥമഹാലവിലോചന-
 ലോലഹൃതശാഖിലാസവിലാസിക-
 രാളകംളബംമാകിയകൃത്യം-
 കാലാനലമിഹകല്പയാമ്യഹം.

അർത്ഥം—പാത്ഥിവഹതക! = ഭയ്യരോടാവേ! സന്ധതി = ഇപ്പോൾ ചിത്രം = വിശേഷം തന്നെ. തവ = നിന്റെ. ചിത്തേ = മനസ്സിൽ. കടിവതരള

തേ! = ബുദ്ധിക്ക് വലിയ കെട്ടിലും (വളവും; ഭുജ്ഞം) ഉള്ളവനേ! ചതിയാ! എന്നർത്ഥം. (1) ആതിഥ്യേന = ആതിഥ്യത്തോടെ (അതിഥിക്ക് വേണ്ട സൽക്കാരത്തോടെ) നിമന്ത്രിച്ചു = ക്ഷണിച്ചു. ആലോചന = നീ കാണുക. ദൂരത്വം! = ഭൂതദൂരത്വം! (2) വിപ്രന്മാർ = ബ്രാഹ്മണർ. ഹേമനകൃത്യം = നിന്ദയായ കർമ്മം. (ബ്രാഹ്മണരെ നിന്ദിക്കുന്നത് എന്നർത്ഥം). അപ്രതിഹതമർത്ഥന്മാർ = അപ്രതിഹതമായ (തടവില്ലാത്ത) മരംകൊണ്ടു മത്തന്മാർ, ക്ഷിപ്രം = വേഗത്തിൽ. ഭണ്ഡം = ശിക്ഷ. നിയതം = നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതു്. (3) ക്ഷേപപ്രമനമാലവിലോചനലോചനാശാ വിലാസവിലാസികരാകുകയേ ബരം = ക്ഷേപപ്രമനന്റെ (അനന്തകാന്തകന്റെ; ശിവന്റെ) മാലത്തിൽ (നേരി) ഉള്ള വിലോചനത്തിൽ (കണ്ണു്) ലോലനായ (ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന) ഹൃതാശന്റെ (അഗ്നി) വിലാസം (ജാല) പോലെ വിലാസിയായ (ജാലിക്കുന്ന) ക്ഷേമരത്തോടു (ശരീരം) കൂടിയതു്. കൃത്യാകാലാനലം = കൃത്യയാകുന്ന കാലം എന്നർത്ഥം. ഇഹ = ഇവിടെ. കല്പയംമി = ഞാൻ സൃഷ്ടിക്കുന്നുണ്ടു്. സാരം സ്പഷ്ടം.

സാരംഗം രാഗം.

തൽക്കാലേതേനരോഷാദപിക്ടതരജടാതാഡിതാൽഭൂമിപുഷ്പാ-
 ഭൂമിപുഷ്പാൽ ഉത്തിഷ്ഠന്തീകരാളാപഭയഗളഭാൽ കമ്പയന്തീജഗന്തി
 ഉന്നമാതാമ്രകേശൈർനഭസി ഘനഘടാം ഘട്ടയന്തീനഭന്തീ
 ഖഡ്ഗം തീവ്രം വഹന്തീസവിധമമമുനേരേന്യകൃത്യാബഭാഷേ.

അനവധം—തൽക്കാലേ തേന രോഷാൽ വിക്ടതരജടാതാഡിതാൽ ഭൂമിപുഷ്പാൽ ഉത്തിഷ്ഠന്തീ കരാളാ പഭയഗളഭാൽ കമ്പയന്തീ ഉന്നമാതാമ്രകേശൈർ നഭസി ഘനഘടാം ഘട്ടയന്തീ നഭന്തീ തീവ്രം ഖഡ്ഗം വഹന്തീ കൃത്യാ അഥ മുനേഃ സവിധം ഹേന്യ ബഭാഷേ.

അർത്ഥം—ആ സമയത്തിൽ അഭൂതദൂരത്വം (ഭൂതദൂരത്വം) രോഷം (കോപം) നിമിത്തം വിക്ടതരമായ (വളഞ്ഞു കെട്ടിയിട്ടുള്ള) ജടകൊണ്ടു താഡിതമായ (അടിക്കപ്പെട്ട) ഭൂമിപുഷ്പത്തിൽനിന്നു് (ഭൂമിയുടെ മേൽഭാഗം) ഉത്തിഷ്ഠന്തിയും (പുറപ്പെടുന്നവരും) കരാളയും (ഭയങ്കരി) പഭയഗളത്തിന്റെ (രണ്ടുകാലകളുടേയും) ഭരം (ഭാരം) നിമിത്തം (കാലടികൾവെക്കുന്നതിന്റെ) ഖലമെന്നു താൽപര്യം) ജഗത്തുകൾ (ലോകങ്ങൾ) കമ്പയന്തിയും (വിറപ്പിക്കുന്നവരും) ഉന്നമാളം (ഉയർന്നിരിക്കുന്നവ) ആതാമ്രങ്ങളും (ചെമ്പിച്ചവ) ആയ കേശങ്ങൾകൊണ്ടു് (തലമുടികൾ) നഭസ്സിൽ (ആകാശത്തിൽ) ഘനഘടയെ (മേഘപംക്തി) ഘട്ടയന്തിയും (തട്ടുന്നവരും) നഭന്തിയും (അലരുന്നവരും) തീവ്രമായ (തീക്ഷ്ണം) ഖഡ്ഗം (വടം) വഹന്തിയും (വഹിക്കുന്നവരും) ഇരിക്കുന്ന കൃത്യ ഉടനെ മുനിയുടെ (ഭൂതദൂരത്വം) സവിധം (സമീപം) പ്രാപിച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു.

സാരം—ഭൂതദൂരത്വമഹർഷി മേൽവിവരിച്ചപ്രകാരം പറഞ്ഞിന്നുതോന്നും പിരിച്ചു കെട്ടിവെച്ചിട്ടുള്ള ജടയെപ്പോലെ കോപത്തോടുകൂടി ഭൂമിയിൽ മറ

ടിയടിച്ചു. 'ഉടനെ ആ സ്ഥലത്തുനിന്ന് ഒരു കൂട്ടു പൊങ്ങിപ്പൊട്ടി.' ആ യേക്കരസ്വരൂപം കരളടികൾ വെക്കുന്നതിന്റെ ബലം നിമിത്തം ഭൂമി കലുങ്ങിയിരുന്നതിനാൽ സകലരും പേടിച്ചു വിറച്ചുപോയി. നിവിൻ ചെമ്പിച്ച അതിന്റെതലമുടി മേഘങ്ങളിൽ അടിച്ചിരുന്നു. തീക്ഷ്ണമായ ഒരു വാറു കയ്യിൽധരിച്ചു അലറിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇംവിധത്തിൽ പെട്ടെന്നു പൊങ്ങിവന്ന ആകൃത്യ ഉടൻതന്നെ മറർക്കിഴക്കെ സമീപത്തിൽ ചെന്നു താഴെപറയും പ്രകാരം പറകയും ചെയ്തു. സ്രശ്ശരാപുത്തം.

ചെമ്പടതാളം.

- പദ:-കിംകരവൈഭാവൻ മുനീശ്വര! കിങ്കരിഞ്ഞാനധുനാ,
എങ്കിലൊരു കൂപനിനക്കുണ്ടെങ്കിലലംകമലാസനമാഹരം
[മൃദം.
- മ. അമരാരണ ചതുരാബലനികരാവമുഖരാ-
സ്സമിതിയടിതിനിശിതമേന്തിപാതവി-
പന്നരായിമന്നിൽമുന്നിൽ വീണിടം. (കിംകരവൈ)
- മ. ഗിരികൾ സൂരുകൾ തരുനിരകൾ വരുമരികൾ
വിരവൊടു കരതലവിരചിത വിനിഹതി
പിഷ്ടരായി നഷ്ടരായിടം ദൃഢം. (കിംകരവൈ)
- ന. അതവേ വദവിതലേഹണിബഹുലേബതസുതലേ
അതുലബലപടലവവിതവിലേശയ-
ജാലമപി ചതുലയാമിനിഖിലം. (കിംകരവൈ)
- ഓ. സഹസാമമവചസാതുതയശസാഭജമഹസാ
അഹിതമിഹ ധിഹതമാഹവസീമനി
വിധേഹിയാഹികാഹിതേഹിചിന്താ.
കരഗൃതകരവാളേ! രണത്തിനുപോകനീകരാളേ!

അർത്ഥം:-ഭഗവൻ! മുനീശ്വര! കിങ്കരിഞ്ഞാൻ അധുനാകി: കരവൈ, എന്ന് യോജന. ഭഗവൻ! = ഭഗവാനേ! മുനിശ്വര! കിങ്കരിയായ ഞാൻ ഇപ്പോൾ എന്തുചെയ്യണം. (കരവൈ = ചെയ്യണം. ഉത്തമപുരുഷൻ) അലം = മതി. അഹംകമലാസനം ആഹരാമി = ഞാൻ കമലാസനനെയും (ബ്രഹ്മാവ്) ആഹരിക്കുന്നുണ്ട് (പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നുകൊള്ളാം.) (1) ബലനികരാവമുഖരാ: രണചതുരാ: അമരാ: = ബലനികരത്തിന്റെ (സൈന്യസമൂഹം) ആരവം കൊണ്ട് (ശബ്ദം) മുഖരന്മാരും (വലിയ ഘോഷത്തോടു കൂടിയവർ) രണചതുരന്മാരും (യുദ്ധസമർത്ഥർ) ആയ അമരന്മാർ (ദേവകൾ) സമിതി = യുദ്ധത്തിൽ. നിശിതമേന്തിപാതവിഭിന്നം = നിശിതമായ (മുറച്ചയുള്ള) മേന്തി

യുടെ (ആയുധം) പാതകൊണ്ടു (പതനം) വിഭിന്നർ (ശരീരം പിളർന്നവർ). ആയുധമോടു ശരീരം പിളർന്നവരെന്നു താൽപര്യം. (2) ഗിരികൾ = പർവതങ്ങൾ. സുരകുരികൾ = ദേവഗജങ്ങൾ. തന്മിരകൾ = മരങ്ങളുടേയും. അരികൾ = ശത്രുക്കൾ. ഗിരികൾ മുതലായതെല്ലാം ശത്രുക്കളായി വന്നാലും എന്നർത്ഥം. കരതലവിരചിതവിനിഹതിപിഷ്ടർ = കരതലംകൊണ്ടു (കയ്യിന്റെ പടം) വിരചിതമായ (ചെയ്യപ്പെട്ട) വിനിഹതിയാൽ (പ്രഹരത്താൽ) പിഷ്ടർ (അരഞ്ഞവർ) (3) അതലേ = അതലത്തിൽ. വിതലേ = വിതലത്തിൽ. ഫണിഖണ്ഡലേ സുതലേ = ഫണികളെക്കൊണ്ടു (സർപ്പങ്ങൾ) ബഹുലമായ (ഇടതിങ്ങിയ) സുതലത്തിൽ. വദേ = പറഞ്ഞാലും. അതലത്തിലോ വിതലത്തിലോ സർപ്പങ്ങൾ തിങ്ങിയ സുതലത്തിലോ എവിടെയാണെന്നു പറഞ്ഞാലും എന്നർത്ഥം. 'ബത' എന്നതു വാക്യാലങ്കാരം. 'അതുലബലപടലവചിത വിലേശയജാലം അപിനിഖിലം ചതുലയാമി' എന്നു യോജന. അതുലമായ (നിസ്തൂലം) ബലപടലത്താൽ (സൈന്യസമൂഹം) വചിതനാരായ (ചുറ്റപ്പെട്ട) വിലേശയന്മാരുടെ (നാഗന്മാന്മാർ). ജാലത്തെ (കൂട്ടം) പോലും നിഖിലവും (മഴുവനും) തുലങ്ങളാക്കുന്നുണ്ടു് (പഞ്ഞിയാക്കിക്കൊള്ളാം; പഞ്ഞിപോലെ പറപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.) (4) ഈ ചരണം ഭൂവാസാവു പറയുന്ന ഉത്തരമാകുന്നു. - മമ വചസാ സഹസ്രാണാമുതയശസാ ഭജമഹസാ ഇഹ അഹിതം ആഹവസീമനിനിഹതം വിധേഹി; യാഹി; അഹിതേഹികാചിന്താ. ഇങ്ങനെ യോജന. മമ = ഏന്റെ. വചസാ = വാക്കിനാൽ. സഹസ്രാ = വേഗത്തിൽ. അതുതയശസാ = അതുതമായ യശസ്സോടുകൂടിയ. ഭജമഹസാ = ഭജത്തിന്റെ (കയ്യിന്റെ) മഹസ്സുകൊണ്ടു് (തേജസ്സ്. ബലം) ഇഹ = ഇവിടെയുള്ള. അഹിതം = ശത്രുവിനെ. ആഹവസീമനി = യുദ്ധസമയത്തിൽ നിഹതം = നിഹതനാക്കി (കൊല്ലപ്പെട്ടവൻ) വിധേഹി = ചെത്താലും. യാഹി = പോയാലും. അഹിതേഹി = ശത്രുവിൽ ആകട്ടെ. കാചിന്താ = എന്തുചിന്തയാകുന്നു? ശത്രുവിനെപ്പറ്റി എന്തിനാലോചിക്കുന്നു; വേഗം കൊല്ലുക എന്നു താൽപര്യം. കരധൂതകരവാളേ! = കരത്തിൽ ധൂതമായ (ധരിച്ച) കരവാളത്തോടു (വാരം) കൂടിയവളേ! കരാളേ! = ഭയകരസ്വരൂപിണി. 'കരധൂത' എന്നു മുതൽക്കുള്ള ഭാഗം ഈ ചരണത്തിന്റെ പല്ലവിയായ്കുന്നു. സാരം സ്പഷ്ടം.

കാമോദരിരാഗം. .

ശ്ലോ— ഉഭയത്തകപണിതകപാലമാലഭാരി-
 ഗ്രീവാഗ്രാകചഗിരിതുംഗഭഗ്നമേഖാ
 സാദോപം വികടഗഭീരഗന്തനേത്രാ
 ചാടുകൂട്ടാക്ഷിതിപതിഭവമാലചക്ഷേ.

അനവധം— ഉഭയത്തകപണിതകപാലമാലഭാരിഗ്രീവാഗ്രാകചഗിരിതുംഗഭഗ്നമേഖാ വികടഗഭീരഗന്തനേത്രാ (സാ) ക്ഷിതിപതിം സാദോപം ചാടുകൂട്ടാ ഏവം അഥ ചക്ഷേ.

അർത്ഥം— ഉഭയത്തമായ (വിഷമമായ; കേൾപ്പാൻ കൊള്ളരുത്താത്ത) കപണിതത്തോടു (കിച്ഛം) കൂടിയ കപാലമാലയെ (തലയോടുകൾ കൊണ്ടുള്ള

മാല) ഒരിച്ചിരിക്കുന്ന ഗ്രീവാത്രത്തോടു (കഴുത്തിന്റെ മുൻഭാഗം) കൂടിയവളും കഷ്ടമെന്നു (സ്തനങ്ങൾ) നിറയുന്നതാകയാൽ (പ്രവൃത്തിക്കു മുട്ടിക്കൾ) ഗൗരവം (വിളക്കുപെട്ട) മോഹത്തോടു കൂടിയവളും വികടവും (വളഞ്ഞത്) ഗർഭവും (ആഴമുള്ളത്) ആയ ഗർഭം (മട, കണ്ണ്) പോലെയിരിക്കുന്ന നേത്രത്തോടു കൂടിയവളുമായ അവൾ ക്ഷിതിപതിയോടു (നാഭം) ആദോപത്തോടു (ഗർഭം)കൊണ്ടുള്ള തള്ളൽ കൂടി ചാട്ടത്തിയായി (മിടുക്കു കാണിക്കുന്ന) വാക്കിന്റെ നിലയിൽ ഇല്ലാതാകുന്നു. സാരം സ്തംഭം പ്രാപ്തി നീയുണം.

അടത്തറയും.

പദം— അത്രിമഹാമുനിവരപുത്രതാപസകൃത-
കൃത്യയോടു കൂട്ടമോവികത്വനം വൃഥാ

൧. രൂക്ഷാകം വിബുധവിപക്ഷന്മാരുടെ ഗള-
വക്ഷോവിക്ഷോഭനകർമ്മദക്ഷിണാണാൻ.
൨. ശാന്തധാരാകം ഹേതിപാതം കൊണ്ടു നീയുയി
പ്രേതനാഥൻ തനിക്കിന്നതിമിയായിട്ടും.
൩. ചണ്ഡമാകമടിഹാസം ചെയ്തിവിന്നു ഞാൻ ജഗ-
ണ്ഡകടാഹങ്ങൾ നാഭവണ്ഡിതങ്ങളാം.

അർത്ഥം— അത്രിമഹാമുനിവരന്റെ പുത്രനാൽ കൃതമായ (നിമിക്കപ്പെട്ട) കൃത്യയോടു വികത്വനം (അഹംഭാവം) കൂട്ടമോ (ഫലിക്കമോ), വൃഥാ (അതു വ്യർത്ഥം തന്നെ). (1) രൂക്ഷർ = രൂക്ഷന്മാർ. വിബുധവിപക്ഷന്മാർ = വിബുധന്മാരുടെ (വിപോന്മാർ. അറിവുള്ള മഹാകിമാർ) വിപക്ഷന്മാർ (ശത്രുക്കൾ) ഗളവക്ഷോവിക്ഷോഭനകർമ്മദക്ഷിണ = ഗളത്തിന്റെയും (കഴുത്തിന്റെയും) വക്ഷസ്സിന്റെയും (മാറ്) വിക്ഷോഭനകർമ്മത്തിൽ (പോടിയാക്കുന്നതിൽ. ഗളവും വക്ഷസ്സും പോടിക്കുന്നതിൽ എന്നു ചുരുക്കം) ദക്ഷിണ (സമത്വം) യായവൾ. ഞാൻ = ഈ ഞാൻ. (2) ശാന്തധാരം = ശാന്തമായ (കൃതമായ) ധാരയോടു (വായ്ത്തല) കൂടിയത്. (നല്ലമുർച്ചയുള്ളത് എന്നു സാരം) ഹേതിപാതം = ഹേതിയുടെ (ആയുധം) പാതം (വീര്യം. ആയുധം പതിപ്പിക്കൽ എന്നർത്ഥം) യുധി = യുദ്ധത്തിൽ. പ്രേതനാഥൻ = അന്തകൻ (3) ചണ്ഡം = ക്രൂരം. ജഗണ്ഡകടാഹങ്ങൾ = ജഗത്തുകളാകുന്ന അണ്ഡകടാഹങ്ങൾ (ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളെന്നർത്ഥം). എല്ലാ ലോകങ്ങളും അണ്ഡാകൃതിയിലുള്ള ഗോളങ്ങളാകണമെന്നു വെച്ചിട്ടുള്ളത്. കടാഹം എന്നാൽ മിഴാവ്. അണ്ഡം = മുട്ട. കടാഹം പോലെയുള്ള അണ്ഡം അണ്ഡകടാഹം. നാഭവണ്ഡിതങ്ങൾ = നാഭത്താൽ (മുഴക്കം) വണ്ഡിതങ്ങൾ (പിളർക്കപ്പെട്ടവ). സാരം സ്തംഭം.

ഈണ്ടാരം രാഗം.

ശ്ലോ-- സംഗ്രാമോദ്ഭടദൈത്യപുഗവചമമുക്തപിദാലവദം
ചക്രം ചക്രകുടുംബബാസവാവനജ്യോതിച്ഛാഡാധാരം

സന്ദീപ്തം നൃപരക്ഷണായഹരിണാഭ്യുസസാനിമിതാം
നിർമാന്തി, ജഗദ്ദഹാസമുഖരം ബാധാംബബാധേതരാം.

അനന്തം—സംഗ്രാമോദ്ഭട്ടഭക്ത്യപുഗവചമുചക്രസ്തിഭാലവദം ച
കൃകടംബബാധവഹനജ്യോതിസ്തടാഡാമരം നൃപരക്ഷണായ ഹരിണാ സ
ന്ദീപ്തം ചക്രം ഭവാസസാ നിമിതാം ജഗൽ അട്ടഹാസമുഖരം നിർമാന്തി
ബാധാം ബബാധേതരാം.

അർത്ഥം—സംഗ്രാമത്തിൽ (യുദ്ധം) ഉദ്ഭട്ടന്മാരായ (അതിവലവാന്മാർ)
ഭക്ത്യപുഗവന്മാരുടെ (അസുരന്ദ്രേഷ്ടന്മാർ) ചമുചക്രത്തിന്റെ (സേനാനു
ഹം) ചിദയിൽ (മേടനം) ലവടവും (സാമന്ത്രിമുള്ളതു) ചക്രകടംബങ്ങളു
ടെ (ചക്രവാകഭവതിമാർ) ബാധവന്റെ (ബന്ധു; സൂയ്തനെന്നർത്ഥം) ഹനമാ
യ (കുട്ടിയുള്ള) ജ്യോതിസ്തടയുടെ (തേജസ്സമൂഹം) ഡാമരവും (പുണ്ണാബ്ദസ്ഥയു
ള്ളതു) നൃപരക്ഷണത്തിനായി ഹരിയാൽ (വിഷ്ണു) സന്ദീപ്തവും (കല്പിച്ചയക്ക
പ്പെട്ടതു) ആയ ചക്രം (സുഭർഗ്ഗനചക്രം) ഭവാസാവിനാൽ നിമിതയും ജഗ
ത്തിനെ (ലോകം) അട്ടഹാസംകൊണ്ടു മുഖരമാക്കി (മോഹാഞ്ജനാടകൃതിയതു)
നിർമാന്തിയും (തീക്കുന്നവൾ) ആയ ബാധയെ (കൃത്യയെ എന്നർത്ഥം) ഏറ്റവും
ബാധിച്ചു (ഉപദ്രവിച്ചു).

സാരം—മേൽപ്രകാരം ആ കൃത്യാമുന്തി രാജാവിന്റെ നേരെ വീരവാദം
പറഞ്ഞു ഉപദ്രവിപ്പാനായിച്ചെന്നു. വിഷ്ണുഭക്തനായ രാജാവ് അതു് കണ്ടു
നിന്ന നിൽപ്പിൽ നിന്ന് ഒരടിപോലും അനങ്ങിയില്ല. വിഷ്ണുഭഗവാൻ രാജാ
വിനെ രക്ഷിപ്പാനായി കല്പിച്ചയച്ചിട്ടുള്ളതും സൂയ്തനപ്പോലെ പ്രകാരമാന
വും അനേകം അസുരപ്പടകളെ അരിഞ്ഞെറിഞ്ഞു് അറുത്തിട്ടുള്ളതുമായ സുഭർ
ഗ്ഗനചക്രം ഉടൻതന്നെ പ്രത്യക്ഷമായിട്ടു ഭവാസാവനിമിച്ഛവളും ലോകം മുഴുവ
നും അലർച്ചകൊണ്ടു കലുക്കുന്നവളുമായ കൃത്യാമുന്തിയെ ഉപദ്രവിക്കാൻ പാ
ഞ്ഞടുത്തു. ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം വൃത്തം.

അടന്തതാളം.

പദം—ആഹോഹരിദാസവിപ്രിയമാ ചരിപ്പതിനിനിഹ
ഹോരവീർ്യമദേനമാമവിചാർയ്വസദിതിയടുത്തതും.

- മ. പ്രളയദിനകരനികരജിരേഭാസുരാറഹുതാശനേ
വിമയമവരപയാതിലോലപലാശകലമതുപോലെ.
- റ. പുണ്യരീകദളാക്ഷനുടെഭജദണ്ഡമണ്ഡിതമായും
ചണ്ഡവിമതശിരോധിഷണ്ഡകദണ്ഡശോണിതരൂഷിതം.
- ന. ഖണ്ഡപരശുവിധാതുമുഖസ്മരണ്ഡഃപനനിയേഷവിതം
ഖണ്ഡയതിതവകണ്ഠമിഹവിസകാണ്ഡഖണ്ഡമതനരികീ.

ഈ പദം സുക്തനാമചക്രത്തിന്റെ പോരിനവിളിയാണ്.

അർത്ഥം—ഹരിദാസവിപ്രിയം=ഹരിദാസനാ (വിഷ്ണുക്കേരണം) വിപ്രിയം (അനിഷ്ടം; വിശാധം). ചോരവീർണ്ണമാനേ=ചോരയായ (വലിയ) വീർണ്ണമേന്മാനേ (വീർണ്ണംകൊണ്ടുള്ള ഗവ്). മാം=എന്ന. അവിചാഞ്ചു=വിചാരിക്കാതെ (ഭ്രാന്താതെ). ഹരിദാസവിപ്രിയം ആചരിച്ചതിന് ഇഹമാം അവിചാഞ്ചുചോരവീർണ്ണമാനേതയതി അടുത്തും ആർ അഹോ എന്നു യോജന. (1) പ്രമുഖനകരനികരചിദാസസുരാജതാശനം=പ്രമുഖത്തിലേ (പ്രമുഖകാലത്തുള്ള) മിനകരനികരത്തിന്റെ (സൂര്യസമൂഹം) തചിയെ (തേജസ്സ്) ഒരിക്കുന്നതും (വഹിക്കുന്നതും) ഭാസുരവം (ചാലിക്കുന്നതും) ആയ ആരം (ചക്രാഗ്രം) ആകുന്ന ഇതാശനത്തിൽ (അഗ്നിയിൽ). വിപയം=നാശം. ഉപയാതി=ഉടൻ പ്രാപിക്കും. ലോപപലാശകലം=ലോപമായ (ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന) പലാശകലം=ഇലകളുടെ കൂട്ടം; ഉണങ്ങിയ ഇലകളെന്നു മുതുകാം. (2) പുണ്യരീക്ഷഭാഷാർ = പുണ്യരീക്ഷഭാഷാർ (താമരയിതൾ) പോലെയുള്ള അഷ്ടികൾ (കണ്ണുകൾ) ഉള്ളവൻ (വിഷ്ണു എന്നർത്ഥം.) ഭുജഭണ്ഡമണ്ഡിതം=ഭുജഭണ്ഡത്താൽ (ബലമുള്ള ബാഹുവിനാൽ) മണ്ഡിതം (അലംകൃതം). ചണ്ഡവിമതരിരോധിഷണ്ഡകുണ്ഡ ശോണിതരൂക്ഷിതം=ചണ്ഡന്മാരായ (ക്രൂരന്മാർ) വിമതന്മാരുടെ (ശത്രുക്കൾ) ശിരോധിഷണ്ഡങ്ങളിലെ (കഴുത്തുകളുടെ കൂട്ടം) കുണ്ഡമായ (അപ്പം മുട്ടുള്ള) ശോണിതംകൊണ്ടു് (ചോര) രൂക്ഷിതം (പുരണ്ടു നിറമാറ്റം വന്നിട്ടുള്ളത്). (3) ഖണ്ഡപരശുവിധാതുപലസുരമണ്ഡലേന=ഖണ്ഡപരശു (ശിവൻ), വിധാതാവ് (ബ്രഹ്മാവ്), മുതലായ സുരമണ്ഡലത്താൽ (ദേവസമൂഹം) നിഷേധിതം (സേവിക്കപ്പെട്ടത്). ഖണ്ഡയതി=ഉടനെ മുറിക്കും. തവ = നിന്റെ. വിസകാഷണ്ഡണ്ഡം=താമരത്തണ്ടു മുറിക്കുന്ന വിധം. ശേഷം സ്വപ്നം.

ആഹരിരാഗം.

ശ്ലോ—രണേദാരുണേതാം കൃതാന്തസ്വഗേഹം
പ്രണീയാനയാതംഭുജയാൽ കന്വിതാംഗഃ
സമുദപീഷ്യ ചക്രംനിഷേക്ഷമകാംക്ഷി
ജവാദ് ബ്രഹ്മലോകം ജഗാഹേമനീന്ദ്രഃ

അനവയം—ദാരുണേ രണേ താം കൃതാന്തസ്വഗേഹം പ്രണീയ അനയാതം ചക്രം സമുദപീഷ്യ ഭയഭക്തവിതാംഗഃ മനീന്ദ്രഃ നിഷേക്ഷമകാംക്ഷി ജവാൽ ബ്രഹ്മലോകം ജഗാഹേ.

അർത്ഥം—ദാരുണമായ (ഭയങ്കരം) രണത്തിൽ (യുദ്ധം) അവരെ (കൃത്യയെ) കൃതാന്തന്റെ (കാലൻ) ഗേഹത്തെ പ്രാപിപ്പിച്ചിട്ട് (കൊന്നിട്ട്) എന്നു മുതുകും, അനയാതമായിരിക്കുന്ന (പിന്നാലെവരുന്ന) ചക്രത്തെ കണ്ടിട്ട്, &

യങ്ങൾ ഉൽക്കമ്പിതമായ (വിറയ്ക്കുന്ന) അംഗത്തോടുകൂടിയവനായ മുനീന്ദ്രൻ (ഭവാസാവ്) നിമജ്ജമത്തെ കാംക്ഷിക്കുന്നവനായിട്ട് വേഗത്തിൽ ബ്രഹ്മലോകത്തെ പ്രാപിച്ചു.

സാരം—സൂര്യഗന്ധകം മേൽപ്രകാരം പറഞ്ഞു കൃത്യയോടു യുദ്ധം ചെയ്ത യുദ്ധകരമായ ആ യുദ്ധത്തിൽ കൃത്യയെ കൊല്ലുകയും ചെയ്തു. പിന്നെ ഭവാസാവിനെ സംഹരിപ്പാനായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേരെച്ചെന്നു, മഹർഷി അതുകണ്ടു പേടിച്ചു വിറച്ച് കാടിത്തുടങ്ങി. ഒരിടത്തും ഒരു നിമിഷംപോലും നിൽപ്പാൻ ഇടകൊടുക്കാതെ ചക്രവും പിന്നാലെ പാഞ്ഞടുത്തു, ഒടുവിൽ ഒരുവിധത്തിലും നിവൃത്തിയില്ലെന്നു കണ്ടു മഹർഷി തന്റെ രക്ഷക്കു വേണ്ടി ബ്രഹ്മാവിനെത്തന്നെ ആശ്രയിപ്പാനായി ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ ചെന്നു, ഭൂമി ഗല്പയാതം വൃത്തം.

ചമ്പതാളം.

പദം—ലോകേശ! പാപയ! കൃപാപയ! വിഭോ!

പാകാരിമുഖവിന്ദത! പാദപതിതം മഹ.

മ. ഓവാഗ്നിസമുദാരിഭവാന്തേജസാ

ഭവാസസംസപദി ഭൂയമാനഃവിധേ!

ഇതു പദം ഭവാസാവു ബ്രഹ്മാവിനോടു സങ്കടം പറയുന്നതാണ്.

അനന്തം—ലോകേശ! കൃപാപയ! വിഭോ! പാകാരിമുഖവിന്ദത! വിധേ! ഓവാഗ്നിസമുദാരിഭവാന്തേജസാ ഭൂയമാനം പാദപതിതം ഭവാസസംസപദി പാപയ!.

അന്തം—ലോകനാഥ! കൃപയ്ക്കിരിപ്പിടമായവനേ! പ്രഭോ! പാകാരി(ഇന്ദ്രൻ) മുതലായവരാൽപോലും വിന്ദതനായവനേ! (സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവൻ) ഭരതവരമേ! ഓവാഗ്നിയോടു സമുദായ അരിയുടെ (സൂര്യഗന്ധകം) ഭവാന്തേജസാ (തട്ടപ്പാൻ കുഴിയാഞ്ഞ) തേജസ്സിനാൽ ഭൂയമാനനും (പരിതപിപ്പിക്കപ്പെടുന്നവൻ) പാദങ്ങളിൽ പതിതനും (കാൽക്കൽ വീണവൻ) ആയ ഭവാസാവോകുന്ന ഏകന വേഗത്തിൽ രക്ഷിക്കണേ! (പാപയ=പാലിക്കണേ! മധ്യമപുരുഷൻ). സാരം സ്പഷ്ടം.

കാമോദരിരാഗം ചമ്പതാളം.

പദം—നാരായണം ഭജ മുനീന്ദ്ര! ശരണം

ശരണാഗതാർത്ഥ ജനഭരണനിപുണം.

മ. ചാരുചിച്ഛീലതാചാവനം കൊണ്ടുവിവ-

പാപനാദിചെയ്യുന്നപരമകല്യാണം.

വ. പരമപുരുഷനുടെപാണിയുതമശ്രുതിതു

പരിചിന്തൊടടുവാൻ പരമകല്യാണം.

ഇത് ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉത്തരം.

അതും—ഹേ മുനിരൂ! (പ്രതിരോധം!) ശരണാഗതനായ (ശരണം പ്രാപിച്ച) ആത്മജനങ്ങളുടെ (ഭക്തിയർപ്പനയായ ജനങ്ങൾ) ഭരണത്തിൽ നില്ക്കുന്ന ചാരവായ (മാനാഹരമായ) ചില്ലീലതയുടെ (പ്രതികരണങ്ങളുടെ) ചാലനം (ഇളക്കം) കൊണ്ടു അഖിലത്തിന്റെയും പാലനം മുതലായതു ചെയ്യുന്ന പരമമ ഗർഭരൂപനും ആയ നാരായണനെ ശരണമായി ഭജിക്കുക (പ്രാപിക്കുക). പരമപുരുഷൻ = പ്രധാനപുരുഷൻ (വിഷ്ണു) പാണ്ഡിത്യം = പാണ്ഡിത്യം (കുറഞ്ഞാൽ) ധരിക്കപ്പെട്ടത്. പരം = മറ്റൊരും. അകുപ്യാണ = ഇല്ലാത്തതാകുന്നു. ഈ സുൽക്കനചക്രം അടങ്ങാൻ മറ്റൊരു വിധത്തിലും വഴിയില്ല എന്നതും.

ശ്ലോ — ഭയതംകളായകസുരോപമംഗളം

നിജവാമഭോഗ്യസുഖമംഗളം

ശരണം ജഗാമജാതാം ശിവങ്കരം

ശശിഖണ്ഡാമഭവിഗൃഹിതേഷശങ്കരം.

അനവയം—എന്നു പ്രതി: കളായകസുരോപമംഗളം ഭയതം നിജവാമഭോഗ്യസുഖമംഗളം ജഗതാം ശിവങ്കരം ശശിഖണ്ഡാമഭവി: ശങ്കരം ശരണം ജഗാമ.

അതും—ഈ പ്രതി (ഭയാസാവ) കളായ കസുരോത്തോട (കായംവിൻ പൂവ്) ഇല്ലമായ ഗർഭത്തെ (കഴിഞ്ഞ) ഭയനം (ധരിക്കുന്നവൻ) തന്റെ വാമഭോഗത്തിൽ (ഇടത്തുഭാഗം) ധൃതയായ (ധരിച്ച) സുഖമംഗളയോട (പ്രാപ്തി ഭേദി) കൂടിയവനും ജഗത്തുകൾക്കു ശിവങ്കരനും (നന്മ ചെയ്യുന്നവൻ) ശശിഖണ്ഡം (ചന്ദ്രക്കല) മെഴുവിയിൽ (നിർണ്ണയം) ഉള്ളവനുമായ ശങ്കരനെ (ശിവൻ) ശരണം പ്രാപിച്ചു.

സാരം—ബ്രഹ്മാവു മേൽപ്രകാരം പരഞ്ഞപ്പോൾ അവിടെ ഗതിയില്ലെന്നു കണ്ട ഭയാസാവു പിന്നെല്ലാ ഭാഗികൈലാസത്തിൽ ചെന്നു നീലകണ്ഠനും പര്യതീകാന്തനും ലോകാനുഗ്രഹകനും ചന്ദ്രധാരനുമായ ശിവനെ ശരണം പ്രാപിച്ചു. ശേഷം സ്പഷ്ടം. യമകം ശബ്ദാലങ്കാരം, ഉപമണ്ണത്വാലങ്കാരം. മഞ്ജുഭംജിണിപുത്തം.

ചമ്പതാളം.

പദം—പാഹിശംഭോ! മയിഭേഹിശംഭോ!

ഭേഹികൾക്കനീയല്ലോ ദൈവമാകുന്നു.

മ. ഭയാസുദർശനഭയമാനമാനസം

ഭയാസസംപാഹിപാപ്തീനാഥ്!

ദുർവ്വംസാവ ശിവനോടു സങ്കടം പറയുന്നതാണ് ഈ പദം.

അർത്ഥം—ശംഭോ! പാഹി. ഭോ! മയിശംഭേഹി എന്ന യോജന. വേദ പരമേശ്വര! രക്ഷിക്കണം! പ്രഭോ എന്നിൽ ശക്ത (ക്ഷേമം) ഭാനം ചെയ്യ ണേ! ഭോഹികൾ = ശരീരികൾ. ദുർവ്വാരസുഭംഗനമയമാനമാനസം = ദുർവ്വാരമാ യ (തട്ടപ്പാൻ കഴിയാത്ത) സുഭംഗത്താൽ ഭൂതമാനമായ (പരിതപിക്കുന്ന) മാനസത്തോട് (മനസ്സ്) കൂടിയവനായ. ദുർവാസസം = ദുർവാസാവിനെ. പാ ഹി = രക്ഷിക്കണം! ശേഷം സ്വപ്നം.

ശങ്കരാഭാസം രാഗം. ചെമ്പടതാളം.

പദം—സത്യരൂപിതൻ മായാശക്തികളറിവാൻ

സിദ്ധന്മാർ പഞ്ചമവിദ്യസ്ഥന്മാരല്ലോ

കണ്ഠനാഭം കലയാഞ്ജനാഭം

അഞ്ജസൗതവഭയഭഞ്ജന ചതുരം.

മ. വിഷ്ണു കരതലരോചിഷ്ണു വായുധം

വിഷ്ണുഭക്തവൈരസഹിഷ്ണുവല്ലരിക. (കണ്ഠനാഭം)

റ. ചെന്താർ മാനിനിതന്റെ കാന്തനല്ലാതേ

സന്താപമകറുവാൻ ബന്ധുവാരിഹാത (കണ്ഠനാഭം)

ന. കേവലാനന്ദരൂപി കേശവൻ നിജപദം

സേവകജനത്തിനിന്നു വചയീനൻ. (കണ്ഠനാഭം)

ഈ പദം ശിവന്റെ ഉത്തരം.

അർത്ഥം—സത്യരൂപി = സത്യസ്വരൂപൻ. മായാശക്തികൾ = മായയുടെ ശക്തികൾ. സിദ്ധന്മാർ = യോഗസിദ്ധിയുള്ളവർ (ത്രികാലജ്ഞന്മാർ). വയം അപി = ഞങ്ങളും കൂടി. മുശ്ലന്മാർ = മൃഗന്മാർ. 'അഞ്ജനാഭം കലയാഞ്ജന ചതുരം കണ്ഠനാഭം അഞ്ജസൗകലയ' എന്ന യോജന. അഞ്ജനാഭം (അ ണ്ജനത്തിന്റെ ആഭുപോലെ ആഭയുള്ളവൻ. ആഭ = ശോഭ. അഞ്ജനവണ്ണൻ എന്നർത്ഥം) അങ്ങയുടെ ഭയത്തിന്റെ ഭഞ്ജനത്തിൽ (നാശം) ചതുരനും (സമ ത്വൻ) ആയ കണ്ഠനാഭനെ (പ്രശ്നനാഭൻ. വിഷ്ണു) വേഗത്തിൽ അശ്രയിക്കുക. (കലയ = ഗ്യാനിക. ആശ്രയിക്ക). 'ഭവഭയഭഞ്ജനചതുരം' എന്നും പാഠമുണ്ട്. ഭവഭയം = സംസാരഭയം. (1) വിഷ്ണുകരതലരോചിഷ്ണു = വിഷ്ണുവിന്റെ കരതലത്തിൽ (കയ്യിൽ) രോചിഷ്ണു (പ്രകാശിക്കുന്നത്). വിഷ്ണുഭക്തവൈരസ ഹിഷ്ണു = വിഷ്ണുഭക്തന്മാരോടുള്ള വൈരത്തെ സഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. (2) ചെന്താർമാനിനി = ലക്ഷ്മീദേവി. തേ = അങ്ങയ്ക്ക്. (3) കേവലാനന്ദ രൂപി = പരിശുദ്ധമായ ആനന്ദത്തെ സ്വരൂപമായിട്ടുള്ളവൻ. നിജപദസേ വകജനം = തന്റെ പദത്തെ സേവിക്കുന്ന ജനം. ഏവം = ഈ മാതിരി.

സാരം—സത്യസ്വരൂപനായ വിഷ്ണുവിന്റെ ഭാരോ വിധത്തിലുള്ള മം യാശക്തികൾ അറിവാൻ ത്രികാലജ്ഞാനമുള്ള എന്നാൽപോലും സാധിക്ക

ന്നതല്ല. അതിനാൽ അങ്ങയുടെ ഭയം തീർക്കുന്നതിന്നു കഴിവുള്ളവനും അങ്ങനേ സമവർത്തനമായ ആ പത്തനാളത്തെത്തന്നെ ആശ്രയിക്കുക. വിഷ്ണുഗോപാന്റെ തൂക്കത്തിൽ തിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ ചക്രം ഭഗവൽഭക്തന്മാരെ ആരെങ്കിലും ഉപദ്രവിച്ചെന്നു കണ്ടു സന്ദിഗ്ദ്ധംകൊണ്ടിരിക്കില്ല. ലക്ഷ്മീകാന്തനായ ആ വിഷ്ണുഗോപാനല്ലാതെ അങ്ങയുടെ ഭാഗം തീർപ്പാൻ ഒരാളും ബന്ധുവായെന്നാകുന്നതുമല്ല. നിത്യാനന്ദസ്വരൂപനായ ആ ഭഗവാൻ തന്റെ ഭക്തന്മാർക്ക് ഇത്രത്തോളം എന്നാൽ—ഇപ്പോൾ വിഷ്ണുഭക്തനെ ഉപദ്രവിക്കാൻ പുറപ്പെട്ട അങ്ങയ്ക്ക് അനുഭവമായ വിധത്തിൽ—അധീനനാണെന്നും മനസ്സിലാക്കിക്കൊൾക. ഈ പദത്തിൽ ‘കൃഷ്ണനാമം’ എന്നു ഉടമ്പിയ വരിയിൽ ചേർത്തതാണ് പല്ലവി.

കാനക്കുറിഞ്ഞിരാഹം.

ശ്ലോ-സാമദേകാടി സമധാമകഞ്ചുകിലലാമമഞ്ചതലമാസമിതം
 ശ്യാമതാമസദാമദേകാമളാമാ ഗുഗഞ്ചലകലാഞ്ചിതം
 കാമദായകമമോഹാമവകലകാമനീയകഹരംപരം
 സാമജാമയഹരംഹരിം സമുഹിതാനനാമവനമാലിനം.

അനപയം—സാമദേകാടിസമധാമകഞ്ചുകിലലാമമഞ്ചതലം ആസ്ഥിതം ശ്യാമതാമരസദാമദേകാമളാമാഗുഗഞ്ചലകലാഞ്ചിതം അമോഹാമവകലകാമനീയകഹരം സാമജാമയഹരം കാമദായകം വനമാലിനം പരം ഹരിം സമുഹിതം ആനനാമ.

അർത്ഥം—സാമന്മാരുടെ (ചന്ദ്രന്മാർ) തോടിയൊഴു (സമുഹരം) സമമായ ധാമാത്താഴ് (തേച്ചപ്പൂ) തുടിയ കഞ്ചുകിലലാമനാകുന്ന (സുപ്തശ്യാമൻ. കഞ്ചുകി = സപ്പൂം. ലലാമൻ = പ്രധാനൻ). മഞ്ചതലത്തെ (ശയനതലം) ആസ്ഥിതനും (പ്രാപിച്ചവൻ. മഞ്ചതലത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവൻ എന്നർത്ഥം) ശ്യാമതാമരസം കൊണ്ടുള്ള (കുരികവളുപ്പവ്. ഭാമം (മാല)പോലെ കോമളമായ രമാദഗുഞ്ചലകലകൊണ്ടു് (ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ കടാക്ഷവീക്ഷണങ്ങൾ; രമാ = ലക്ഷ്മി. ദഗുഞ്ചലം = കണ്മുന. കല = അംശം.) അന്യതിതനും (പൂജിതൻ) അമോഹമായ (നിശ്ചലമല്ലാത്ത) മേഘകലത്തിന്റെ കാമനീയകത്തെ (ഭംഗി) ഹരിക്കുന്നവനും സാമജത്തിന്റെ (ഗജം) ആയുതെ (പീഡയെ) ഹരിച്ചവനും (രീതിവൻ) കാമദായകനും (അഭീഷ്ടം ഭാനം ചെയ്യുന്നവൻ) വനമാലിനും (വനമാലയുള്ളവൻ) പരനും (ഏല്പാവരിലുംവെച്ച് പ്രധാനനായവൻ) ആയ ഹരിയെ (വിഷ്ണു) ആ മൂനി (ഭുവംസാവ) നമസ്കരിച്ചു.

സാരം—ശിവൻ മേഘപ്രകാരം പറഞ്ഞതുകൂട് അവിടെയും ഗതിയില്ലെന്നു കണ്ട ഭുവംസാവ വീണ്ടു. ഓടി വൈകുന്നേത്തിൽ ചെന്നു. പിന്നെ അനേകം ചന്ദ്രന്മാർ ഒരുമിച്ചു ചേർന്നുപോലെ വെളുത്ത തേജസ്സോടുകൂടിയ ആഭിശേഷനാകുന്ന ശയനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തു. ലക്ഷ്മീദേവി വീണ്ടു വീണ്ടും സ്നേഹപൂർണ്ണരും അയക്കുന്ന കണ്മനത്തല്ലുകൊണ്ടു കുരികവളുപ്പുമാല ചാ

ത്തിയതുപോലെയുള്ള ശോഭയോടുകൂടിയും കരിങ്കാർ കൂട്ടത്തോടു തുല്യമായ നിറത്തോടുകൂടിയും ഇരിക്കുന്നവനും നകുപീഡിതനായ ഗജേന്ദ്രന്റെ സങ്കടം തീർത്തു രക്ഷിച്ചവനും വനമാല ധരിച്ചവനും സർവ്വദനീയനും ആയ വിഷ്ണുവിനെ കണ്ടു നമസ്കരിക്കുകയും ചെയ്തു. 'ആജാനപംബിനിമാലാസർവ്വതുകസ്യമോജപലാ മധ്യസ്ഥലകംബാശ്യാവനമാലേതി കീർത്തിതാ' എന്നു വനമാലാലക്ഷണം. കാൽമുട്ടുവരെ തുണിക്കിടക്കുന്നതും എല്ലാ ഓളക്കളിലെയും പുഷ്പങ്ങളാലുണ്ടാക്കിയതും നടുവിൽ വലിയ ഒരു കടമ്പിൻ പൂവുള്ളതും ആയ മാലയ്ക്ക് 'വനമാല' എന്നു പേർ. എന്നു അതിന്റെ അർത്ഥം. പാദാനുലാസം നബ്ബാലങ്കാരം. കസുമജ്ജരീവൃത്തം.

ചെമ്പടതാളം.

പദം — കരുണാനിധേ! പാഹികമലനാഭ!

ശരണാഗതം സപദി ഭാസമേനം.

മ. അറിയാതെ ചെയ്തുള്ളൊരപരാധമിന്നു നീ വിരവിൽസമിച്ചു മതിചിതകരുണാം വിഭോ!

൨. നിന്നുടെതിരനാമമൊന്നേകദാചൊൽകിൽ ധന്യനാം നാരകനമെന്നവിലവിദിതം

൩. നിന്നുടയപദനളിനനിസ്സതജപുകൊണ്ടു നിമ്ബനായത്രാനീലകണ്ഠൻ.

അർത്ഥം—കരുണാനിധേ! കമലനാഭ! ശരണാഗതം ഭാസം എന്നും സപദി പാഹി എന്നു യോജന. കരുണാനിധേ! പത്മനാഭ! ശരണംപ്രാപിച്ചവനും ഭാസനുമായ ഇവനെ വേഗത്തിൽ രക്ഷിക്കൂ! മതി = എന്നിൽ. കരുണാം = കരുണയെ. വിതര = ഭാനം ചെയ്യുന്നു! (മധ്യമപുരുഷൻ). ഏകദാ = ഒരിക്കൽ. നാരകൻ = മഹാപാപി അപിലവിദിതം = ഏവരാലും അറിയപ്പെട്ടതല്ല. പദനളിനനിസ്സതജപം = പാദപത്മത്തിൽനിന്നു നിസ്സതമായ (ഒഴുകിയ) ജലം. നീലകണ്ഠൻ = ശിവൻ. വിഷ്ണുവിന്റെ പെരുവിരൽക്കൊണ്ടു ബ്രഹ്മാണാം പിളന്നു കാരണമേ പാദങ്ങളിൽക്കൂടി ഒഴുകി ഗംഗയാ യെന്നും ശിവൻ ആ ഗംഗയെ ശിരസ്സിൽധരിച്ചുവെന്നും ഉള്ള പുരാണകഥ കൊണ്ടുകൊണ്ടു. ശേഷം സ്തോത്രം.

മധ്യമാവതിരാഗം ഏകതാളം.

പദം — മാമുനിതിലകമേ! പോകപോകനീ

ഭൂമിപാലസവിധേ.

താമസമെന്നിയമമോസനാം

ഭൂമിതിലകനെ കാണുകപോയിനീ.

൧. ഭക്തലോകപരായിനനെനെനെ
ചിത്തതാരിൽ കരുതുകസമ്പ്രതി
൨. നിത്യവുമെന്നവിശ്വസിച്ചിടുന്ന
ഭൂതമാരെവെടിയുന്നതെങ്ങനെ.
൩. സാധുശീവദോഷമുള്ളവിരോധങ്ങൾ
ആധിപത്യമെടുത്തുവന്നാൽ തപോനിധി!

ഇവ പരം വിഷ്ണുവിന്റെ ഉത്തരം.

അർത്ഥം—മാമുനിതിലകമേ! മഹർഷീന്ദ്രേ! ഭൂമിപാലസവിധേ = ഭൂമി പാലന്റെ (രാജാവിന്റെ അംബരീഷന്റെ) സവിധത്തിൽ (സമീപത്തിൽ) മമ = എന്റെ. ഭൂമിതിലകൻ = രാജാവു. (1) ഭക്തലോകപരായിനൻ = ഭക്തജനങ്ങളാൽ പരായിനൻ (ഭക്തന്മാർക്ക് അധീനൻ എന്നു സാരം. (സമ്പ്രതി = ഇപ്പോൾ. (2) നിത്യവും = എപ്പോഴും. (3) സാധുശീവൻ = സഞ്ജനങ്ങൾ. ആധിപത്യം = ഭൂമികാരണം. തപോനിധി = മഹർഷി. സാരം സ്പഷ്ടം.

മലഹരിരാഗം.

ശ്ലോ—ലോകത്രയൈകഗുരുണാഹരിണാവിസ്മയഃ
ശോകത്രപാപാവശീകൃതചിത്തവൃത്തിഃ
ചക്രാതഃരാമനിവശ്ശരണംപ്രാപദേ
ഭൂയാപിഭൂരികരുണാംബുധിമംബരീഷം.

അർത്ഥം—ലോകത്രയൈകഗുരുണാഹരിണാ വിസ്മയഃ ശോകത്രപാ പാവശീകൃതചിത്തവൃത്തിഃ ചക്രാതഃരാമനിവരഃ ഭൂയഃ അപി ഭൂരികരുണാം ബുധിം അംബരീഷം ശരണം പ്രാപദേ.

അർത്ഥം—ലോകത്രയത്തിനും (മൂന്നുലോകത്തിനും) ഏകഗുരുവായ (മുഖ്യ നാഥൻ) ഹരിയാൽ (വിഷ്ണു) വിസ്മയം (ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവൻ) ശോകത്താ ലും (ഭുഖം) രൂപയാലും (ലഭ്യം) പരവശീകൃതമായ (പരവശമാക്കപ്പെട്ട) ചി ത്തവൃത്തിയോട് (മനസ്സ്) കൂടിയവനും ചക്രത്താൽ ആതുരനും (ഉപദ്രവി ക്കപ്പെട്ടവൻ) ആയ മുനിവരൻ (ഭവാസാവു) പിന്നെയും വലിയ കരുണയ്ക്ക് അംബുധിയായ (ഇരിപ്പിടം) അംബരീഷനെ ശരണം പ്രാപിച്ചു.

സാരം—വിഷ്ണുപാലം തന്നാൽ രക്ഷിപ്പാൻ കഴികയില്ലെന്നും അംബ രീഷനെത്തന്നെ ആശ്രയിക്കണമെന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു ഉപേക്ഷിച്ചപ്പോൾ ഭു വാസാവിൻ വലിയ വ്യസനവും താൻ ഉപദ്രവിച്ച അംബരീഷനെത്തന്നെ ആശ്രയിക്കേണ്ടിവന്നതിനാൽ വലിയ ലജ്ജയും ഉണ്ടായി. ഏകിലും ചക്ര ത്തിന്റെ ഉപദ്രവംതീരാൻ മറ്റൊരു ഗതിയും കിട്ടാത്തതിനാൽ കരുണാ നിധിയായ ആ രാജാവിനെത്തന്നെ പിന്നെയും ആശ്രയിക്കുകയും ചെയ്തു. വസന്തതിലകം വൃത്തം.

ചമ്പതാളം.

പദം — ജയ ജയ മഹാരാജദീനബന്ധോ

മയികുതൃപാംവീരമനവംശരത്നം!

മ. ചാപലംകൊണ്ടുഞാൻചെയ്തതുസഹിച്ചുനി

താപംനിവാരയുതൃപാലയവിഭോ!

കോപശമനംമഹാപുരുഷനാക്കുളവി

കേവലമാശ്രയംകൊണ്ടുവരുമല്ലോ.

ഇത പദം ദുർവാസം ദുർവാസിനെ സ്തുതിക്കുന്നതാണ് ഇത പദം.

അർത്ഥം.—ദീനബന്ധോ മഹാരാജ! ജയ ജയ = ദീനനാശം (സകടപ്പെട്ടവർ) ബന്ധുവായിട്ടുള്ളവനെ! മഹാരാജാവേ! ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും വീര! മനവംശശിഖാമണേ! മയികൃപാംകുതൃപാംവീര! മനവംശത്തിൽവെച്ചു ശ്രേഷ്ഠനായവനെ! എന്നിൽ കൃപയെച്ചെയ്യണേ! ചാപലം = ചാപല്യം (തന്റേടം പോരാത്തത്), താപം = ഭുവനത്തെ, നിവാരയ = മാറ്റിത്തരണേ! കൃപാലയ = കൃപയ്ക്കിരിപ്പിടമായവനെ! ഭുവി = ഭൂമിയിൽ (ലോകത്തിലെന്തെങ്കിലും സ്ഥലം) ശേഷം സ്വപ്നം.

ദേവഗാന്ധാർവതം. ചമ്പതാളം.

പദം — ഉത്തമപുമാനടയഹസ്തതലമുക്തനാ-

യത്ര യുരണശിരസിവിളസുന്നനീ

മന്തരിപുഗളഗളിതരക്തരക്താകൃതേ!

പ്രത്യുഷസിസമുദിതവികർത്തനൻപോലെ

ജയജയമമാംഗവരദീനബന്ധോ!

ഭൂശാഞ്ജിമധ്യമതിൽമുശാഹിവാശയന-

മധ്യാസിതനായപത്മനാഭൻ

ബലാഭരമണിൽ പ്രീതനെന്നാകിവി-

ന്നത്രീതനയൻ താപമുക്തനാകും.

(ജയജയ)

ഇത പദം അംബരീഷൻ സുഭർക്കനത്തെ സ്തുതിക്കുന്നതാണ്.

അർത്ഥം.—ഉത്തമപുമാൻ = പുരുഷോത്തമൻ (വിഷ്ണു). ഹസ്തതലമുക്തൻ = ഹസ്തതലത്താൽ (കരതലം) മുക്തൻ (അയക്കപ്പെട്ടവൻ) രണശിരസി = യുദ്ധമധ്യത്തിൽ (പോർത്തലത്തിൽ), മന്തരിപുഗളഗളിതരക്തരക്താകൃതേ! = മരിച്ചുപോയവന്റെ (ശരീരം) ഗളങ്ങളിൽനിന്നു (കഴുത്തുകൾ) ഗളിതമായ (ഭലിപ്പ) രക്തംകൊണ്ടുരക്തമായ (ചൊവന്ന ആകൃതിയോടുകൂടിയവനെ! പ്രത്യുഷസി = പ്രഭാതകാലത്തിൽ, സമുദിതവികർത്തനൻ = സമുദിതനായ (ഉദിച്ചി

രിക്കുന്ന വികർത്തൻ (സൃഷ്ടൻ). ഹേ മഞ്ജരിപുത്രമളിതരക്തരക്താകൃതേ!
നീ രണ്ടിരസി ഉത്തമപുമാനായഹസ്തതലമുക്കനായ പ്രത്യുഷസിസമുദിതവി
കർത്തൻ പോലെ വിലസുന്നു ഇങ്ങനെ യോജിപ്പിക്കുക. ജയ=നീജയി
ച്ചാലും. രഥാഗവര!=ആദ്യമായ ചക്രമ! ദിനവാന്ധാ!=സങ്കടപ്പെട്ട
വർക്കു ബന്ധുവായവനേ!. ഭുഷാബ്ധിമധ്യം=പാലാഴിയുടെ നടു. മുശാ
ഹിവാശയനം=മുശമായ (മനോഹരമായ) അഹിവാസനാകുന്ന (സപ്തശ്രേ
ഷ്ഠൻ. അനന്തൻ) ശയ്യ. അധ്യാസിതൻ=വസിക്കുന്നവൻ. അനന്തശയന
ത്തിൽ വസിക്കുന്നവൻ എന്നർത്ഥം. ബദ്ധാരം=ആരോവോടുകൂടി. പ്രീ
തൻ=സന്തുഷ്ടൻ. അത്രിതനയൻ=അത്രിയുടെ പുത്രൻ. (ഭയാസാവ്) താ
പമുക്കൻ=താപത്താൽ (ഭ്രംശം) മുക്കൻ (ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവൻ) ഭ്രംശം തീ
ന്നവൻ എന്നർത്ഥം. ശിഷ്ടം സ്വപ്നം. ഈ പദത്തിൽ 'ജയജയ' എന്നുള്ള
വരിയിൽ ചേർത്താണ് പദ്യവി.

പൊറന്തിരരാഗം, ചമ്പതാളം.

പദം—കേശവൻ തന്നുടെദാസജനവൈഭവം

ആശയേപാർക്കിലോത്തമമേവ.

ശ്ലേശഭന്ദാരിപുംകശഖമവർ ചിന്തിച്ചു

കേവലം വാഴുന്നു പൂണ്ണമോദം.

ജയജയമഹാരാജദീനബന്ധോ!

തൃപ്തനായേഷ്ഞാൻ പാത്ഥിപദ്വാനിനി

ഭക്തിചെയ്തിടകുപുണ്യകീർത്തി!

സത്തമഭവാനോടു സകുതിയുണ്ടാകയാൽ

ശുദ്ധമായ് വന്നുമമചിത്തമധുനാ. (ജയജയ)

സുഭർത്തന്തിന്റെ ബാധ തീർന്നിങ്ങനേയും ഭയാസാവ രാജാവിനോടു
പറയുന്നതാണ് ഈ പദം.

അർത്ഥം—കേശവൻ=വിഷ്ണു. ദാസജനവൈഭവം=ഭക്തന്മാരായ ജന
ങ്ങളുടെ മാനാത്മ്യം. ആശയേ=മനസ്സിൽ. ശ്ലേശഭന്ദാർ=ശ്ലേശത്തെ (ഉപ
ദ്രവം) ഭാനം ചെയ്യുന്നവൻ. ഉപദ്രവിക്കുന്നവൻ എന്നർത്ഥം. കശഖം=ക്ഷേമം.
പൂണ്ണമോദം=വലിയ സന്തോഷത്തോടെ. തൃപ്തൻ=സന്തുഷ്ടൻ. ഉപദ്രവം
തീർന്ന ആശ്വസിച്ച് വൻ എന്നു സാരം. ഏഷ്ഞാൻ=ഈ ഞാൻ. ഭക്തി=
ഭക്തനും. പുണ്യകീർത്തി=പരിശുദ്ധമായ യശസ്സോടു കൂടിയവനേ! സത്ത
മ!=സജ്ജനശ്രേഷ്ഠ! സകുതി=സംസർഗ്ഗം. മമ=എന്റെ. ചിത്തം=മനസ്സ്.
അധുനാ=ഇപ്പോൾ. ഈ പദത്തിലും 'ജയജയ' എന്ന വരിയിൽ ചേർത്താ
ണ് പദ്യവി. അതിന്റെ അർത്ഥം മുമ്പു വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

National Library,
Calcutta-27.